

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ZEYNEL BEKSAÇ'IN ŞİİRLERİNDE MİLLÎ KİMLİK İNŞASI
ARACI OLARAK TÜRKÇE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çağatay AKDAŞ

Danışman: Doç. Dr MEHMET CELAL VARIŞOĞLU

TOKAT-2024

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Mehmet Celal VARIŞOĞLU danışmanlığında hazırlamış olduğum “Zeynel Beksaç’ın Şiirlerinde Millî Kimlik İnşası Aracı Olarak Türkçe” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi hâlinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

23/12/2024

Çağatay AKDAŞ

İmza

JÜRİ KABUL VE ONAY

ADAMA(İTHAF)

Bu çalışmayı hayatım boyunca desteklerini ve dostluklarını gördüğüm
kardeşlerim Şehit Polis Memuru Şeyda Yılmaz ve eşi Semih Yılmaz'a ithaf ederim.

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Çalışmanın giriş kısmında Rumeli’de geçmişten günümüze Türklerin Balkanlarda yer alma süreci hakkında bilgi verilmiştir. Bu bilgiler günümüzde Balkanlarda azınlık olarak bulunan Türklerin bulunduğu coğrafyada haklarının korunması açısından önemlidir. Devamında ise Balkan Savaşlarından sonra Türk halkına uygulanan politikalardan, yaşanan zorluklara ve göç sürecine yer verilmiştir. Bu baskılar neticesinde bölgede Türk soylu vatandaşların zaman içindeki nüfus değişimine yer verilerek Türklerin durumu ele alınmıştır.

Birinci bölümde Rumeli şairleri ve Millî kimlik hakkında literatür taranarak elde edilen bilgiler aktarılmıştır. Literatür taraması sırasında Rumeli şairleri ve Millî kimlik üzerine Türkçe olarak kaleme alınan çalışmalar incelenmiştir. Çalışma esnasında başta Bahtiyar Arslan’ın Zeynel Beksaç’ın şiiri üzerine yaptığı çalışma başta olmak üzere büyük ölçüde Balkanlar hakkında hazırlanan Doktora tezlerinden faydalanılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde kuramın tanımı, tarihçesi, temel varsayımları, kuram ile ilişkili olan kavramlar ele alınmıştır.

İkinci Bölümde Zeynel Beksaç ile ilgili literatür ve eserleri taranarak hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında elde edilen bilgiler aktarılmıştır. Zeynel Beksaç ile ilgili verilen bilgiler ışığında Kosova Türkleri ve Balkanlarda Türkçenin durumu yorumlanmıştır. Bu bölümde Beksaç’ın Türkçe nöbeti incelenmiş, bu inceleme ışığında Zeynel Beksaç’ın milliyetçi ve tasavvufî bir kişilik taşıdığına, şiirlerinin verdiği mesajlara dair tespitlerde bulunulmuştur. Zeynel Beksaç’ın kavgam dediği mücadelesi, Türklük ve Türkçe mücadelesi, Türkiye sevgisi yorumlanmıştır. Türk dünyasına olan sevgisi, Türk kültürüne, Tarihine ve İslami değerlere önem veren bir sanatçı olduğu görülmüştür.

Son bölümde ise eserler incelenerek Millî kimlik inşa edilirken kullanılan temalar tespit edilmiş ve oransal olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın her aşamasında karşılaştığım güçlükleri aşmamda ve bu çalışmayı ortaya koymamda bana sabırla yol gösteren danışmanım Doç. Dr. Celal Varışoğlu ve Doç. Dr. Behice Varışoğlu ve hocalarıma şükranlarımı sunarım. Bu süreçte desteklerini sürekli hissettiğim Prof. Dr. Mahmut Abdullah Arslan ve Dr. Öğretim Üyesi Yaşar Şimşek hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Bu zorlu süreçte her daim yanımda olan ve varlığından güç aldığım babam Nizamettin Akdaş’a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

ZEYNEL BEKSAÇ’IN ŞİİRLERİNDE MİLLÎ KİMLİK İNŞASI ARACI OLARAK TÜRKÇE

Akdaş, Çağatay

Yüksek Lisans, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Mehmet Celal Varışoğlu

Aralık 2024, xii + 121 sayfa

Bu çalışmada Zeynel Beksaç tarafından kaleme alınan “Rumeli, O Benim İşte”, “Rüyalarım Çiçek Açtı” adlı kitaplarda yer alan şiirlerin millî kimlik inşası aracı olarak Türkçe konusu bağlamında incelenmiştir. Balkan coğrafyasında Türkçenin ve Türk nüfusunun güncel olarak yaşadığı Kosova, geçmişten günümüze kadar şairler yatağı olmuştur. Prizren’in günümüze kadar yetiştirdiği birçok sanatçı, Türk kültürü ve Türkçenin bugüne kadar gelmesine vesile olmuştur. Balkan Savaşları sonrasında Rumeli’den yaşanan Türk göçünden sonra Türkçe ve Türk nüfusu bölgede kan kaybetmiştir. Bu süreçten sonra millî kimliğin korunması adına çalışmalar yapılmıştır.

Türk Edebiyatının ve Türkçenin canlı kalması ve gelecek nesillerin millî kimliklerini inşa etmelerini sağlayan dergiler, şiirler, kitaplar Rumeli coğrafyasında Türk halkı için önemli yayın organlarındandır. Zeynel Beksaç ve diğer şahsiyetlerin kendilerine özgü çıkardığı eserler de Türk kimliğinin ve Türkçenin bölgede kalıcı olması için gelecek nesiller için son derece önemlidir.

Zeynel Beksaç, bir Rumeli Türkü olarak şiirleriyle, resimleriyle, kültür-sanat faaliyetleriyle Türkçenin uç beyi olarak millî kimliğin korunması ve gelecek nesillere taşınması görevini üzerine almıştır. Yüzyıllardır Türk nüfusunun yaşadığı bu coğrafyada bu bölgenin Türkçeden bağımsız olamayacağı fikrini vurgulamaktadır. Zeynel Beksaç’ın şiirleri millî kimlik inşası aracı olarak Türkçe bağlamında incelenmiş ve Türkçe ve Türk nüfusu hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zeynel Beksaç, Prizren, Kimlik, Millî Kimlik, Türkçe, Göç, Rumeli

ABSTRACT

AKDAS, Cagatay

Master Degree, The Department of Turkish Language and Literature

Thesis Advisor: Mehmet Celal VARISOGLU

December 2024, xiv + 121 pages

In this study, the poems included in the books "Rumeli, O Benim İşte" and "Rüyalarım Çiçek Açtı" by Zeynel Beksaç are examined in the context of the Turkish language as a means of constructing national identity. Kosovo, where the Turkish language and Turkish population currently reside in the Balkans, has been a cradle for poets from past to present. Many artists nurtured by Prizren have contributed to the preservation of Turkish culture and the Turkish language up to the present day. Following the Turkish migration from Rumelia after the Balkan Wars, both the Turkish language and the Turkish population in the region experienced a decline. Subsequently, efforts have been made to preserve national identity.

Magazines, poems, and books that keep Turkish literature and the Turkish language alive and enable future generations to construct their national identities are important publications for the Turkish people in the Rumeli region. The unique works produced by Zeynel Beksaç and other figures are crucial for ensuring the permanence of Turkish identity and the Turkish language for future generations in the region.

As a Rumelian Turk, Zeynel Beksaç, through his poems, paintings, and cultural-artistic activities, has assumed the responsibility of preserving national identity and passing it on to future generations as a frontier guardian of the Turkish language. He emphasizes the idea that this region, where the Turkish population has lived for centuries, cannot be independent of the Turkish language. Zeynel Beksaç's poems have been examined in the context of the Turkish language as a means of constructing national identity, providing detailed information about the Turkish language and population.

Key Words: Zeynel Beksaç, Prizren, Identity, National Identity, Turkish, Migration, Rumelia.

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ KABUL VE ONAY	ii
ADAMA(İTHAF).....	iii
ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar	xi
GRAFİKLER.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ	1
PROBLEM.....	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU	2
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	2
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	4
ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI.....	4
BÖLÜM I: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
1.1. KOSOVA'DA TÜRK VARLIĞININ BAŞLAMASI	5
1.2. GEÇMİŞTEN BUGÜNE KOSOVA'DA TÜRK VARLIĞI	6
1.2.1. Balkan Savaşlarından Günümüze Kadarki Süreçte Kosova.....	9
1.3. KOSOVA CUMHURİYETİ	14
1.3.1. Kosova'da Türk Varlığı ve Kosova'dan Türkiye'ye Göçler	16
1.3.2. Kosova'da Türkçe ve Türkçe Eğitimi	18
1.3.3. Kosova Türk Edebiyatı.....	21

1.3.3.1. Osmanlı Dönemi Kosova Türk Edebiyatı Sanatçıları.....	22
1.3.3.2. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı Sanatçıları	23
1.3.4. Kosovada Türkçe Süreli Yayınlar	23
1.4. KİMLİK NEDİR?	25
1.4.1. Millî Kimlik.....	27
1.4.2. Milli Kimlik- Din- Kültür İlişkisi.....	29
BÖLÜM II: ZEYNEL BEKSAÇ'IN HAYATI.....	30
2.1.TÜRKÇEM DERGİSİ	32
2.1.1. Zeynel Beksaç ve Türkçem Dergisi ile İlgili Görüşler.....	33
2.3. ZEYNEL BEKSAÇ'IN İNCELENEN ESERLERİ.....	36
BÖLÜM III: YÖNTEM VE BULGULAR.....	37
3.1. TÜRKÇE SEVGİSİ/ TÜRKÇE NÖBETİ.....	37
3.2. YARIM KALMIŞLIK/GÖÇ	45
3.3. ANADOLU ŞİİRİ/ ANADOLU SEVGİSİ.....	56
3.4. TÜRK DÜNYASI.....	62
3.5. BARIŞ	67
3.6.TÜRKÇEYE YÜKLENEN ANLAMLAR	70
3.7. SİTEM.....	72
3.8. RUMELİ TÜRK LÜĞÜ	74
3.9. TÜRKİYE ÖZLEMİ	77
3.10. DAVA ARKADAŞLIĞI.....	80
3.11. KAVGA	83
3.12. FEDAKARLIK	84
3.13. HALK SEVGİSİ	86
3.14. TARİH BİLİNCİ.....	88
3.15. VATAN SEVGİSİ	91

3.16. GEÇMİŞE ÖZLEM	94
3.17. ŞEHİTLİK/ ŞEHADET	95
3.18. 15 TEMMUZ	96
3.19. UMUT	98
3.20. BABA VE TÜRKÇE	100
3.21. ZEYNEL BEKSAÇ'IN ESERLERİNDE MİLLÎ KİMLİK UNSURLARININ TEMALARA GÖRE DAĞILIMI.....	101
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	107
KAYNAKÇA.....	110
EKLER.....	113
EK 1: ZEYNELBEKSAÇ'IN ESERLERİ.....	113
EK 2: TÜRKÇEM DERGİSİ 284. SAYISI	115
EK 3 : DÜNDEN BUGÜNE TÜRKÇEM DERGİSİ	116
EK 4 : ZEYNEL BEKSAÇ'IN EVİNDE TEZ ÇALIŞMASI ÜZERİNE BİR GÖRÜŞME	117
EK 5: ZEYNEL BEKSAÇ'IN EVİNİN KÜTÜPHANESİNDEN BİR KESİT.....	118
EK 6: BALKANLAR ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR- KOSOVA (PRİZREN).....	119
EK 7: BALKANLARDA TÜRKÇENİN BUGÜNKÜ DURUMU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR YAPILIRKEN MAKEDONYA (ÜSKÜP)	120
ÖZGEÇMİŞ	121

TABLÖLAR

Tablo 1.1. 2020 yılı kosova cumhuriyeti nüfusunun etnik yapıya göre dağılımı 15

Tablo 3.1. Zeynel Beksaç'ın eserlerinde yer alan temalar 105

GRAFİKLER

Grafik 3.1. Zeynel Beksaç'ın şiirlerinde millî kimlik inşası aracı olarak Türkçe 101

Grafik 3.2. Zeynel Beksaç'ın eserlerinde yer alan temaların dağılımı 106

KISALTMALAR

akt.	Aktaran
bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
E.	Ekler Bölümü
Ed.	Editör
Haz.	Hazırlayan
mad.	Madde

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problem durumuna, araştırmanın amacına ve önemine, araştırmanın sayıltılarına ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

PROBLEM

Balkan coğrafyasında yüzyıllarca Türk yurdu olarak anılan Kosova, geçmişten günümüze kadar Türk varlığının devam ettiği, değerli şahsiyetler yetiştiren önemli ülkelerden biridir. Edebiyat ve sanat faaliyetleri Prizren başta olmak üzere hâlâ sürmektedir. Balkan Savaşları sonrası bu toprakları kaybettikten sonra göç ile birlikte Türklük bilinci ve Türkçe bu bölgede kan kaybetmeye başlamıştır. Bölgede yaşayan Türkler buhranlı günler geçirmiş baskılar, zulümler ve göçler sonucu bugünlere gelmişlerdir. Şu anda azınlık halinde olan Rumeli Türklerinin varlığını sürdürmesi amacıyla Türkçenin ve bölgedeki Türklük bilincinin kaybolmasını önlemek amacıyla dergiler, gazeteler, radyo yayınları yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca bu bilinci gelecek nesillere aktarma görevi üstlenmiş değerli edebi şahsiyetlerin çıkardıkları kitaplar da Türklük bilincinin ve özellikle Türkçenin bölgede korunması ve yaşatılması açısından oldukça önemlidir.

Bir Balkan sanatçısı olan Zeynel Beksaç'ın eserlerinde Rumeli, Prizren ve Balkanların Türk yurdu olduğu, bu bölgenin Amasya'nın, Bursa'nın devamı olduğu belirtilmektedir. Türk yurdu olarak tarif ettiği Rumeli ve Balkan coğrafyasının Türkçeden bağımsız olamayacağını vurgulamaktadır. Kendini Türkçenin nöbetini tutan bir şahsiyet olarak tanımlayan Zeynel Beksaç'ın hayatındaki en büyük kavgası hep Türkçe olmuştur. Edebi, estetik ve kültürel açıdan kültürel ve dilsel birer miras niteliğinde olan Zeynel Beksaç'ın eserlerinin bu temalar bağlamında detaylı incelenmesi, Rumeli'de nelerin özleldiğine, nelerin kaybedildiğine, Türkçeyi koruma ve yaşatma çabasına, kaybolmaya yüz tutan özelliklerin neler olduğuna ve bu tehlide karşı neler yapılması gerektiğine dair ipuçları sunacaktır. Bu çerçevede bu araştırmanın temel problemi Zeynel Beksaç'ın eserlerinde millî kimlik inşası aracı olarak Türkçenin nasıl kullanıldığıdır.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu Zeynel Beksaç'ın eserlerinde Türkçenin millî kimlik inşası aracı olarak kullanımının incelenmesidir. Beksaç'ın eserlerinde yer alan millî kimlik inşasına dair temalar tespit edilip literatür taramasından elde edilen verilerden yola çıkılarak aydınlatılmaya çalışılmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Zeynel Beksaç'ın şiirlerinden hareketle kimlik, millî kimlik kavramları merkezinde Türkçenin millî kimlik inşası sürecindeki rolü araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Zeynel Beksaç, Balkanlarda ana dili olan Türkçeyi yaşatmaya çalışan bir yazardır. Eserlerinde Prizren merkezli olarak Rumeli ve Balkanlardaki birçok yerin Türk yurdu olduğunu, Türkçenin ise bu yurdun halen Türk yurdu olduğunun kanıtı olduğunu vurgulamaktadır.

Zeynel Beksaç, Rumeli'yi ve Türk halkının gönül coğrafyasında yaşayan Rumeli Türklerinin kavgasını anlatmaktadır. Kaşgarlı Mahmut'un "At Türk'ün kanadıdır" sözünden hareketle dil de şairin kanadıdır. Dünyanın en çok konuşulan dillerinden olan Türkçe ile birlikte yüzyıllarca bu zorlu coğrafyada asimile olunmamış, Türk varlığı sürdürülmüştür. Zeynel Beksaç, Balkanlarda yaşayan Türklerin sıkıntılarını, arzularını, kimlik savaşlarını anlatmaktadır. Kısacası, bu araştırmanın önemi millî kimlik kaygısı içinde kavga veren bir toplumu farklı bölgelerde yaşayan Türklere de anlatmak onlarda da millî bir bilinç meydana getirmektir. Balkanlarda yaşayan Türklerin Türkçe aracılığı ile dillerini, dinlerini, kültürlerini muhafaza altına almaktır.

Bu araştırma, Rumeli'de yaşayan Türklerin millî kimliklerini, kültürlerini, dinlerini korumalarının ancak Türkçe ile mümkün olacağını göstermek ve farkındalık oluşturmaya hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda, Kosova'daki Türk kimliği, kültürü ve Türkçeye odaklanılacaktır.

Araştırmanın diğer bir amacı dünya dili olan Türkçenin değerini göstermek, dilin kültürün nasıl taşıyıcısı ve koruyucusu olduğunu örneklerle, şiirlerle, tarihle, yöre insanı ve birçok argümanla göstermektir. Milletlerin asimile olmamasının kimliklerini

kaybetmemesinin tek yolu dillerini korumaktan geçmektedir. Rumeli Türklerinin de günümüz dünyasında asimile olmadan kimliğini, kültürünü korumanın yolunun Türkçenin korunması gerektiği bilincine ulaşılması gerekmektedir.

Araştırma, Zeynel Beksac'ın eserlerini kullanarak Balkan coğrafyasında Türk kimliği, Türk kültürü ve Türkçenin önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kosova ve Balkanlarda Türk kültürü, Türkçe ve Türk kimliğine ilişkin unsurlar araştırma kapsamında detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Araştırmanın sonuçları, Rumeli Türklerinin kimliklerini korumalarına, yeni gelen nesillere Türk kimliğinin inşasına, kültürlerini muhafaza etmenin yollarına yardımcı olacak önemli bilgiler sunacaktır. Türkçenin nöbetini tutan Zeynel Beksac'ın hayatındaki en büyük kavgası Türkçe olmuştur. Edebi, estetik ve kültürel açıdan kültürel ve dilsel birer miras niteliğinde olan Zeynel Beksac'ın eserlerinin bu temalar bağlamında detaylı incelenmesi, Rumeli'de nelerin özleldiğine, nelerin kaybedildiğine, Türkçeyi koruma ve yaşatma çabasına, kaybolmaya yüz tutan özelliklerin neler olduğuna ve bu tehdiye karşı neler yapılması gerektiğine dair ipuçları sunacaktır.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesi, Balkanlarda yaşayan Türklerin dil, kültür ve kimliklerine yönelik önemli verilerin elde edilmesine ve bu verilerin gelecekteki çalışmalarda kullanılmasına olanak sağlayacaktır. Ayrıca, bu araştırmanın sonuçları, Türk dünyasına Balkanlarda yaşayan Türklerin dil ve kültür mücadelesi hakkında farkındalık yaratacaktır. Ayrıca araştırmanın bulguları benzer konularda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara esin kaynağı olabilir. Sonuçlar Balkan coğrafyasında yaşayan Türkler hakkında gelecek dönemde uygulanacak politikaların belirlenmesine katkı sunacaktır. Zeynel Beksac ömrü boyunca Türkçenin ve bölgedeki Türklük bilincinin kaybolmasını önlemek amacıyla dergi, gazete ve radyo yayınları yapmıştır. Ayrıca bu bilinci gelecek nesillere aktarma görevi üstlenmiştir. Günümüzde halen çıkmakta olan "Türkçem Dergisi" de bu görevin başkahramanıdır. Proje dergiler, şiirler ve kitapların kısacası edebiyatın millî kimlik inşasına katkısı hakkında bir farkındalık oluşturmaya katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın temel problemine bağlı olarak bu çalışmanın amacı, Zeynel Beksac'ın şiirlerinde millî kimlik inşası olarak Türkçenin nasıl kullanıldığını araştırmaktır. Araştırmanın bulguları, benzer konularda araştırma yapmak isteyen

araştırmacılara esin kaynağı olabilir. Bu amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranacaktır:

1. Türkçe ve Türk kimliğini metaforik açıdan yansıtan Türk şiirine damga vurmuş isimler kimlerdir?
2. Zeynel Beksaç'ın şiirlerinde Türkçenin coğrafi sınırları nerelere ulaşmaktadır?
3. Zeynel Beksaç'ın şiirlerinde millî kimliği yansıtan sözcükler nelerdir?
4. Zeynel Beksaç'ın eserlerinde Türkçenin üstlendiği roller nelerdir?
5. Zeynel Beksaç'ın eserlerinde Kosova özelinde Balkanlarda Türkçenin ve Türk kimliğinin durumu nedir?

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada nitel araştırma paradigmasının ilkeleri kullanılacaktır. Zeynel Beksaç'ın kitapları ile konuya dair istatistik, resim, kayıt, kitap, dergi, kıyafet, yemek, sanat eserleri, müzik, film, fotoğraf, video vb. her türlü belge ve doküman bu araştırmanın temel materyalini oluşturmaktadır. Doküman incelemesi ile elde edilecek bulgular araştırma sorularını açıklayacak biçimde yorumlanacaktır. Araştırmanın dokümanları, hem verilerin toplanması hem de analizi için kullanılacaktır. Zeynel Beksaç örnekleme bağlamında çalışma yürütülecektir.

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Bu araştırmada Kosova'da yaşayan Türk asıllı şair ve yazar Zeynel Beksaç'ın eserleri çerçevesinde inceleme yapılacaktır. Bu nedenle araştırmanın kapsamı Beksaç'ın eserleri ile sınırlıdır. Araştırma, Prizrenli bir sanatçının eserleri ile gerçekleştirileceğinden, bulguların sanatçının yaşadığı coğrafyaya genellenebilmesi için toplanan verilerin yeterli temsili sağlaması beklenmektedir.

BÖLÜM I: KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. KOSOVA'DA TÜRK VARLIĞININ BAŞLAMASI

Kosova'da Türk varlığının başlaması 5. yüzyıla kadar dayanır. Oğuzlar, Peçenekler, Kumanlar ile Türkler bu bölgeye gelseler de bu bölgede kalıcı olamamışlardır. Çoğunluğu asimile olmuş, dinlerini, dillerini, kimliklerini kaybetmişlerdir. Ciddi manada Kosova'da Türk varlığının başlaması 1389 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun Kosova'yı fethi ile olmuştur.

Aktepe ise Osmanlı İmparatorluğu'nun Kosova'ya ilk saldırısı ile ilgili Osmanlı kuvvetlerinin Ploçnik Muharebesi'ndeki yenilgi sonrasında I. Murad'ın emriyle bölgeye ilerlediğini belirtir. Çandarlı Ali Paşa aracılığıyla Sırp hükümdarına Osmanlı himayesini kabul etmesini teklif ettiler. (Aktepe, 2002, s.215). Ancak bu teklif reddedilince, Osmanlılar Kosova'ya saldırıp yağma düzenledi ve birçok esir aldılar. Sırp lider, esirlerin geri verilmesi karşılığında bir kale vermeyi teklif etti.

Bu süreçten sonra 1. Murat büyük bir fetih hazırlığına başlamış ve Rumeli'nin fethinin kilidini Kosova Ovasında görmüştür. Sırp lider ile 1388 yılında yapılan esir anlaşması sonrasında Osmanlı ordusu 1389 yılında Kosova'ya yürümüştür. Levent'e göre Türk tarihinin Kosova'daki önemli olayı, 28 Haziran 1389'da gerçekleşen I. Kosova Savaşı'dır. (Levent, 2013, s.52). Bu çarpışma, Priştine'nin biraz uzağında, Lab ve Sitnica nehirlerinin kesiştiği Gölovası'nda cereyan etti. Osmanlı ordusu, Hristiyan ittifakını temsil eden Sırp Prens Lazar Hrebelyanoviç'in liderliğindeki güçleri mağlup etti.

Kosova'daki zaferin sonunda savaş meydanını gezerken şehit olan Murad Hüdâvendigâr'ın bedeni Bursa Çekirge'ye defnedilmiş, iç organları ise Priştine'ye 10 kilometre uzaklıkta bulunan Meşhed'i Hüdavendigâr adı verilen bir türbeye defnedilmiştir. Bu türbe Kosova'da ve Balkanlar'da Türk varlığının mührü olmuştur. Türbe Sırp lar döneminde, Tito döneminde tahribatlar görmüş olsa da restore edilmiş ve halen Kosova'daki en eski Osmanlı mimarisi olma özelliğini devam ettirmektedir. Türbenin türbedarlığını ise 300 yıldır Buharalı bir aile yapmaktadır. Günümüzde bile, türbedarlar hâlâ Buharalı Hacı Ali'nin soyundan gelmektedir. I. Murad'ın türbesinin bahçesinde türbedarların mezarları da bulunmaktadır. Şu an ise Buharalı Hacı Ali'nin

torunlarından Özbek Türkü olan Saniye Türbedar atalarından devraldığı bu görevi devam ettirmektedir.

Sultan Murad'ın şehadetinden sonra ise Yıldırım Bayezid, babasının kaldığı yoldan ilerlemeye devam etmiştir. Rumeli'de ilerleyişi ve Türk hakimiyetini kesinleştirmek istiyordu. Bunun içinse bölgeye Türk halkını iskân ettirmenin yanında güvendiği beylerini ve komutanlarını bölgede bırakarak bu fetih hareketinin yerleşmesini zamana yaymıştır. Zamana yayılan fetih hareketlerinin etkisi Türk nüfusunun bölgeye gelmesi ile hızlanmaya başlamıştır.

Kosova'nın fethi ile birlikte Anadolu'dan gelen Türkler bu bölgelere yerleşmiş, ticari, askeri, vb. bütün faaliyetleri ele almışlardır. Bölge halkını da etkileyen Türkler ile birlikte Kosova'da Müslüman sayısı hızla artış göstermiştir. Günümüzde bile nüfusunun yüzde 91'i Müslüman olan Kosova'nın temelleri o yıllarda atılmıştır. Türkçenin bölgede kültür dili haline gelmesinin temelleri de bu yıllara dayanır. Köy ve köyde yaşayan kişi sayısının çok olduğu Kosova'da, sayıca az olan Türklerin neredeyse tamamı şehirde yaşamaktadır. (Şanlı, Cevdet ve Ergin Jable, s.132). Eskiden beri sahip oldukları şehirli kültür, bugün Kosova'da Türkçe bilenlere "şehirli" (kasabalı), bilmeyenlere ise "köylü" denmesinin sebebi olmuştur. Günümüzde bile Türkçenin kültür dili olmasının sebebi budur ve Türk varlığının, kültürünün önemli bir göstergesidir.

1.2. GEÇMİŞTEN BUGÜNE KOSOVA'DA TÜRK VARLIĞI

Kosova, gerek jeopolitik konumu gerekse geçmişi bakımından stratejik öneme sahip bir ülkedir. Günümüz nüfusu ise 2 milyondur. Makedonya, Arnavutluk, Sırbistan ve Karadağ Kosova'nın komşu ülkeleridir. Kosova'da Osmanlı ile birlikte Türk varlığının başladığı düşünülmektedir. Ancak bu genel kanının aksine Kosova'da Türk varlığı çok daha eski dönemlere gitmektedir. Balkan Yarımadası'nda Türk varlığı, oldukça erken bir dönemde Asya'nın iç bölgelerinden yapılan göçlerle başlamış ve Osmanlılar öncesinde bölge Türklerin yerleştiği bir alan haline gelmiştir.(Arıdemir, Zorlu, 2019, s.1051). 4. yüzyılda Hunların bölgeye gelmesinin ardından, sonraki yüzyıllarda diğer Türk boylarının göçleri devam etmiştir. Avarlar, Peçenekler gibi Türk kavimleri bu göçü devam ettirmiştir. Bu göçler, ise Kosova'da Türk etkisinin köklerini

daha eski zamanlara kadar götürmüştür. Dolayısıyla, Kosova'nın Türk varlığı geçmişi, Osmanlı döneminden çok daha önceye dayanmaktadır.

Peçenekler, Oğuzlar, Avarlar ve Attila'nın liderliğindeki Hunlar gibi Türk boyları, Orta Asya'dan başlayarak Balkanlar'a kadar ilerlemiş olsalar da, bu bölgede uzun süreli bir hakimiyet kuramamışlardır. Sonrasında ise Rumeli Türklerinin dilinde dolaşan Horasan Türklerinden Sarı Saltuk'un bölgeye gelmesi ile bölgede Osmanlı döneminde kadar olgunlaşacak bir tohum atılmıştır. Ancak Karaman'a göre (2018) bölge halkının dilinde olan Sarı Saltuk'a dair kanaat bilimsel açıdan doğrulanamamıştır. (Karaman, 2018, s.25). Bölgede asıl Türk hakimiyeti ise Osmanlı'nın bölgeyi fethi ile başlamıştır. 1389'da yapılan Kosova Savaşı'nın öncesinde Osmanlı, Rumeli'ye ilerleyişine başlamıştır. Rodoplu bu ilerleyişi 1354'lü yıllara dayandırmaktadır. 1354'te Gelibolu üzerinden Balkanlar'a geçen Türkler 1361'de Edirne'yi ele geçirmiş ve Balkan coğrafyasını hızla kontrol altına almaya başlamışlardır. Bölgede kesin hâkimiyet ise 1389 Kosova Savaşı ile birlikte gerçekleşmiştir. Murat Hüdavendigâr komutasındaki Osmanlı ordusunun kesin hâkimiyeti ile birlikte Balkanlar Osmanlı toprağı olmuştur. Osmanlı'nın bu bölgeyi fethetmesi ile birlikte Anadolu'dan buraya göç eden Türkler bu bölgeyi Türkleştirmişlerdir. Bu sayede bu bölgedeki Türk varlığı kalıcı hale gelmiştir.

Rumeli'ye yaklaşık altı asır huzur ortamı hakim olmuştur. 20. yüzyılda ise bölge karışıklıklara sahne olmuştur. Gittikçe artan milliyetçilik akımı ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan azınlıklar bağımsız olmak için Osmanlı devletine başkaldırmışlar ve karışıklıklar yaşanmıştır. 1912 Balkan Savaşları ise 1389'da kesinleşen Osmanlı hakimiyetinin sonu olmuştur. Savaşın kaybedilmesi ile birlikte bugün halen çözülemeyen sorunların temeli atılmıştır. Rumeli'de yaşayan milletler arasındaki iç savaşlar, üstünlük mücadelesi ile birlikte bölgeden yoğun bir göç yaşanmıştır. Bölgenin nüfus üstünlüğü olarak fazla olan Türkler ise baskılara direnmeye çalışmış zamanla artan baskı ile birlikte bir göç dalgası başlamıştır.

Balkanlarda Osmanlı hakimiyetinin sona ermesi ile birlikte günümüze kadar Balkan coğrafyası ve Kosova huzur ortamını kaybetmiştir. Kosova'daki Türk nüfusu ise baskılar, asimilasyon politikaları ve iç savaşlardan dolayı anavatana göç etmişlerdir.

Günümüzde nüfusu Arnavutlar (%90), Sırp (5), Boşnaklar (2), Türkler (1) Goralılar, Aşkaliler ve başkalarından (2) oluşturmaktadır (Çavuşoğlu 2007'den aktaran Elmas,2014 s.132). Türk nüfusunun oranı yıllar geçtikçe azalsa da Osmanlı

hoşgörüsü ve hakimiyetinin etkileri halen sürmektedir. Ülkede halen kültür dili sayılabilecek dil Türkçedir. Taş köprü, Sinan Paşa camii, Maraş Mahallesi'nin altındaki altı asırlık çınarın altında Türkçe ezgiler ve geçmişin izleri halen görülmektedir.

Kosova'da özellikle Prizren'de bu Türk varlığının izleri ne kadar gözler önünde olsa da göçler ile birlikte bölgede yaşayan Türklerin kimliklerini korumaları zorlaşmıştır.

Osmanlı sonrasında Sırpların yaptığı saldırılar sonrasında Tito rejiminin baskıları ile birlikte Kosova'dan Türk nüfusu göç etmiş, anavatanları bu bölge olan Türklerin ana dillerini konuşmalarının bile yasak olduğu dönemler yaşanmıştır. Yaşanan bu sıkıntılarla birlikte Türklerin dillerini, dinlerini, kimliklerini korumaları baskılarla engellenmeye çalışılmıştır.

Millî kimliğini yitiren milletler asimile olarak benliğini unuturlar. Balkan Savaşları sonrası Kosova Türklerinin kimlik savaşı başlamış ve günümüzde de devam etmektedir. Yugoslavya döneminde Kosova'da yaşayan bir Türk'e zorla Yugoslav kimliği yapıştırılmaya çalışılmış, sonrasında Kosova Müslümanı kimliği yapıştırılmaya çalışılmıştır. Bu savaşta ise Kosova'da yaşayan Türkler dini değerleri, kültürü, adetlerini muhafaza ederek Kosova Türkü kimliklerini tüm baskılara rağmen koruma savaşı vermişlerdir. Çünkü kimlik, millî kimlik kavramları kişinin ve toplumun kim olduğunu, hangi değerlere sahip olduğunu kısacası özünü gösterir.

Türk kimliğini korumak, gelecek nesillerin millî kimliklerini inşa etmek için Balkanlarda yaşayan Türkler edebiyat, resim, dergi, kitap vb. birçok ögeyi kullanmışlardır. Rumeli Türkleri için Prizren ise Balkanlar'da Türkçenin son kalesi, uç beyliğidir. Yıllarca İstanbul'u ilim, irfan, edebiyat bakımından daima beslemiştir bu şehir. Prizren şairler beşiğidir. Suzi Çelebi, Şem'i, Aşık Çelebi, Bahari, Mümin, Nehari, Sa'yi, Sucudi, Tecelli, Hacı Ömer, Lütfi, Aşık Ferki gibi nice şairler yetiştirmiş bu şehirde Türkçenin uç beyi Zeynel Beksaç'tır artık. Dolayısıyla Kosova'da yer alan Prizren şairler yatağı, Yenice Farsça ocağı, Priştine de kâtip yatağıdır. Zeynel Beksaç ise ömrünü Türkçeye adanmış bir uç beyidir. Dergiler, kitaplar, şiirler, resimler yoluyla bu davaya baş koymuştur. Zeynel Beksaç ve davasına gönül vermiş şair dostları ile Prizren halen Balkanlarda Türkçenin gözü pek delikanlısıdır. Mevlana hoşgörüsüyle, Yunus sevgisiyle herkes uyum içinde düzeni bozmadan dillerini, kimliklerini savunurlar. Bu proje de Zeynel Beksaç ile birlikte bu davaya gönül veren dostları, yol

arkadaşlarından bahsetmeden olmaz. İskender Muzbeg, Altay Suroy, Nuhi Mazrek, Fikri Şişko, Raif Kirkul, Osman Baymak, Taner Güçlütürk, ve Canan Özer gibi birbirinden değerli yol arkadaşlarıyla Türkçe nöbetini sürdürmekte, gelecek nesillere aktarmaktadırlar.

Millî kimliği korumak ve gelecek nesillere devamını sağlamak için yapılan bu çalışmaların diğer bir amacı da Türk dünyasının da gözünü buraya çevirmesini sağlamak, insanlar da bir farkındalık oluşturmaktır. Şar dağlarının bir yanında Üsküp bir yanında Prizren ise Türk halkına Yahya Kemal'i hatırlatmaktadır;

“Üsküp ki Yıldırım Bayazıd Han diyârıdır

Evlâd-ı Fâtihân'a onun yâdigârıdır.

Firûze kubbelerle bizim şehrimizdi o;

Yalnız bizimdi, çehre ve rûhiyle biz'di o.

Üsküp ki Şar-dağ'ında devâmıydı Bursa'nın

Bir lâle bahçesiydi dökülmüş temiz kanın.”

Balkan Türkleri ve Beksaç için bu dizeler ise büyük yer tutmaktadır. Vatanlarından Türkiye'ye göçenlerin arkasında kalan Rumeli Türkleri için Prizren ve Bursa'nın bir farkı yoktur. Vatan ve anavatan arasında kalmışlığı Türkçe ile aşmaya çalışmaktadırlar.

1.2.1. Balkan Savaşlarından Günümüze Kadarki Süreçte Kosova

Osmanlı'nın dağılma sürecine kadar Kosova'da büyük ölçüde bir sorun yaşanmamıştır. Bölgeye huzur hakimdir. Osmanlı dağılma sürecine girip bölgede bağımsız devletlerin kurulmasıyla birlikte sorunlar, karışıklıklar artmaya başlamıştır.

Bu dönemde yeni kurulan Sırp devletinde asimilasyon çabası mühimdir. Bölgenin demografik yapısını değiştirip Türk ve Arnavut nüfusunun az gösterilmesi için Türkler ve Arnavutlara ekonomik siyasi, kültürel baskılar uygulanmıştır. Özellikle Rumeli Türkleri göçe zorlanmıştır. Türklerden boşalan yerlere ise Slav nüfus getirilerek bir ulus devlet kurulmaya çalışılmıştır.

Bu dönemdeki baskılar, asimile çalışmaları fayda vermeyince daha sert yöntemler denenmeye başlanmış, bölgede huzur ortamı yerini kaosa bırakmıştır. Sırplar Kosova Savaşının kaybını hiç unutmamıştır. Kosova savaşının hatıraları ile milliyetçilik

duygularını perçinlemişlerdir. 1. Murad'ı şehit eden Miloş'u millî kahraman ilan etmişlerdir.

Sırpların "Büyük Sırbistan" hayali 15. yüzyıla kadar gider. 1389'daki Kosova Savaşı, bu ideal açısından büyük önem taşır. Sırp, bu savaşı Osmanlılara karşı verilen bir direnişin simgesi olarak kabul ederler. Ancak bu savaş, Sırp, 500 yıl boyunca Osmanlı egemenliği altında yaşamalarına neden olan bir yenilgiydi. Bu yenilgi, Sırp ulusal kimliğinin şekillenmesinde büyük bir rol oynamış ve Sırp, hâlâ Kosova Savaşı'nın yıl dönümünü "Sırbistan Ulusal Günü" olarak anmaktadır. (Tılıç,1999'dan akt: Levent, 2013, s.857).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bölgede yeni bir krallık kurulmuştur. Bu krallık birçok milletten meydana gelen Yugoslavya Krallığıdır. Yugoslavya dışında Sırp, Hırvat ve Slovenya Krallığı adlarında yeni devletler kurulmuştur.1918'den sonra bölgede yaşayan Arnavut ve Türkler için zor günler başlamıştır. Yeni kurulan devletle birlikte gelen kurallar Türk halkının günlük yaşamını, ticaretini, ekonomisini neredeyse her şeyi etkilemiştir. Çulha (2008) bu durumla ilgili 1919 yılını işaret eder. Krallık Yugoslavya'sı Agra düzenlemesiyle Osmanlı toprak düzenini tamamen yok etmek için topraklar, Türk -Müslüman toplumunun elinden alınıp, başka yerlerden getirilen Sırp ve gayrimüslimlere verildi.(Çulha, 2008, s.137).

Agra reformu yüzyıllar süren bir sürecin sonunu getirmiş. Vatanlarında toprakları elinden alınan Türk halkını tarım, barınma, geçim gibi konularda zorlanmıştır. Bu baskıların asıl sebebi ise bölgede çoğunluk olan Türk halkını göçe zorlamaktır.1918'den sonra bu ülkede yaşayan Müslümanlar zor zamanlar yaşadı. Yüzlerce Türk ve Arnavut sebepsiz yere katledildi ve yeni yönetim bu duruma karşı hiçbir önlem almadı, suçlular asla yakalanmadı. Bu, milyonlarca Müslümanın uzun yıllardır yaşadıkları topraklardan zorla göç ettirilmesini hedefleyen bir durumdu. Müslümanlarda güvensizlik hissi oluşturmak amacıyla, silahlar Müslümanlardan toplandı ve Sırp, ve Karadağlılara dağıtıldı.

Bu iskân hareketi ile Osmanlı'nın yaptığı iskân hareketi arasında çok büyük farklar vardır. Osmanlı, 1389 sonrasında bölgeye Türk halkını yerleştirirken amacı diğer milletlere baskı uygulamak ve asimile etmek değildi. Bölgeye ticareti yaymak, ekonomik olarak bölgeyi kalkındırmaktı. Yeni kurulan Yugoslavya rejiminin amacı ise bölgede baskıyı hakim kılarak Türkler ve Arnavutlar gibi Müslüman milletleri bölgeden

uzaklaştırmaktı. Bölgeyi terk etmeyenler için ise planlanmış asimilasyon politikaları uygulanacaktı.

İpek'e (2010) göre 1920 ile 1942 yılları arasında bölgedeki Türk ve Arnavut nüfus, baskılarla göçe zorlanmış ve Sırp nüfusunu artırmak amacıyla kolonizasyon politikaları uygulanmıştır. Sırlar kontrolü ele geçirdiklerinde, bölgeyi Müslüman nüfustan temizlemek için çeşitli metotlar kullanmışlardır. Bu metotlardan biri, Müslüman ahaliyi göçe teşvik etmek amacıyla Arnavut din adamlarından yararlanılmıştır. Müslümanların terk ettiği yerlere Sırbistan ve Karadağ'dan Hristiyan nüfus aktarılmıştır. 1920'li yıllarda bölgeye yerleştirilen Sırp nüfus sayısı yetmiş bindir. (İpek, 2010,s.78).

1918-1935 arasındaki bu dönemin en büyük bedeli ise baskılara dayanamayıp 90.000 ila 150.000 Türk ve Arnavut'un Türkiye'ye göç etmesi olmuştur. İki savaş arasındaki bu dönemde bölgede yaşayan Türk ve Arnavutları asimile çabasının yanında birbirine yabancı olan birçok halkın Yugoslavya çatısı altında birleştirmeye çalışılmaktaydı. 1930'lu yıllara kadar bu siyasi ve ekonomik denge oluşturulmaya çalışılmıştır. 1935 yılından sonra ise ekonomik krizler bu devleti de vurmaya başlamış ve İkinci Dünya Savaşı'nın yankılarının başladığı dönem olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte Almanya Balkanlar'a doğru saldırıya geçmiş ve Kosova'yı işgal etmiştir. Bu dönemde Kosova'daki Arnavutlar Almanlar ile birlikte hareket etmiştir. Bu siyasi çerçevede, Kosova'da yaşayan Arnavutlar ahalisinin gözünde bir bağımsızlık inancı doğurmuştur. Bir bakımdan Kosova'nın Almanya tarafından Arnavutlara vaat edilmesi de, Kosovalı Arnavutlar tarafından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. (Bozbora, Nuray, 2008, s.143).

Kosova ve Rumeli'de yaşayan bütün milletlerin bu savaş ortamında kendi kurtuluş hesabını yaptığı ve çıkarlarını gözettiği bu dönem, bölge için sancılı bir dönem olmuştur.

II. Dünya Savaşı sırasında Yugoslavya, Alman işgaline uğrayınca, Kosova toprakları da işgal altında kalmıştır. Yugoslavya; Almanya, İtalya, Bulgaristan ve Macaristan tarafından işgal edilmiştir. 1945 ilkbaharında Josip Broz Tito önderliğindeki Yugoslav partizanlarının bölgeyi ele geçirmesiyle Kosova, Sırlar tarafından yeniden işgal edilmiş ve Sırbistan'ın özerk bir ili haline gelmiştir. (Ünal,2022,bagimsizlik savaşı Kosova Sırbistan gerginliği).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Tito ve SSCB ortaklığında Kosova Alman ve İtalyan işgalinden kurtarılmıştır. Kosova kurtulmasına rağmen geleceği hakkında tam bir karar verilememiştir.

Bu dönemde Tito önderliğindeki Yugoslavya, SSCB'ye tam bağlanmama anlayışından hareketle, 29 Kasım 1945 tarihinde “Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilan etmiştir. (Aldanmaz, 2018,s.16). Tito her ne kadar sosyalizmi benimsemiş olsa da Soğuk Savaş döneminde Batı bloğundan dolayısı ile Sovyetlerden ayrılan özelliklere sahiptir. II. Dünya Savaşı sonrasında SSCB'nin etkisi altına girmeyip bağımsızlığını koruyarak bağlantısızlık hareketinin liderliğini üstlendi. Bu Soğuk Savaş döneminde Yugoslavya'nın ilk anayasası 1946 yılında kabul edilmiş oldu. 1948 yılında da Kosova'nın en büyük hukuki belgesi konumundaki “Kosova ve Metohiya Eyalet Tüzüğü” kabul edilmiş, fakat kabul edilen tüzük Türklerin beklentilerine yine cevap vermemiştir. (Karamuço, 2018, s.99). Bu bölgedeki mahalli idarelere herhangi bir bağımsız karar alma organı kurulması ve karar alınması hakkı verilmemiştir. Yugoslavya bölgesinin yönetim şekli ise Tito'nun liderlik yaptığı komünizm hareketi olmuştur. Ancak bu anlayış yine de kendi vatanlarında sahipsiz kalan Türkler için yeniden karanlık günlerin habercisi olmuştur. Nitekim 1951 yılına kadar Türk halkın millî kimlikleri oldukça tehlikeye girmiştir. Eğitim dili olarak Arnavutça okutulmuş, Türkler tanınmamış, çeşitli baskılarla camiler ve ibadet yerlerinin kullanımı kısıtlanmıştır. 1945-1951 yılları arasındaki dönem Türkler için hem millî hem de dini olarak zor geçen bir dönem olmuştur. Kosova'da Türk kimliğini tanıma konusunda ilk adım eğitim alanında olmuştur. Ders yılının bitimine üç ay kala, 20 Mart 1951 tarihinde düzenlenen Üçüncü Dönem Bölge Halk Kurulu'nun ikinci sıralı oturumunda: Kosova ve Metohiya Bölgesi teritorisinde Türk azınlığı için gerektiği tüm yerlerde Türk dilinde derslerin görüleceği okullar açılması kararı alınmıştır(Recepoğlu,1996'dan akt: Durmuşçelebi, Koro, 2012, s.145).

1948-1966 arasındaki dönem Yugoslav polisinin Türk ve Arnavut halka uyguladığı baskı ve şiddetin hızlandığı dönem olmuştur. Bu baskılarla birlikte birçok Türk ve Arnavut Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır.1974 yılına gelindiğinde Tito azınlıklara geniş haklar sunmuş azınlıklar eşit hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın amacı ise Yugoslavya Federasyonu'nu dağıtmadan bir arada tutma çabasıdır. Çok milletli bir yapıya sahip olan bu bölgenin idaresini başarılı bir şekilde vermek için

bölgede yaşayan halklara mecburen çeşitli haklar verilerek dengeler oturana dek zaman kazanılmaya çalışılmıştır. Tito Soğuk Savaş döneminde doğu ve batı bloğu arasında bir denge kurarak Bağlantısızlar Hareketinin içinde yer almaya çalışmış , birbirinden farklı halkları bir arada tutmaya çalışırken bir halka hak verirken diğer halka da hak vermeye çalışmış, bağımsızlık isteyen milletler olmuştur. Nitekim yaşamı boyunca bu dengeyi kurmayı başarmıştır. Tito'nun farklı etnik grupları içinde barındıran Yugoslavya'yı ayakta tutma siyaseti 1980'de ölünce son bulmuştur.

Tito'nun ölümünden sonra da bu bölgede huzur hakim olmamıştır. Bu bölgedeki huzursuzluğun ana sebebi Yugoslavya içinde yaşayan farklı etnik topluluklara karşı egemen olan Sırp yönetiminin tutumudur. Bölgede yaşayan Arnavutlar, Türkler ve çeşitli milletlerden insanların olduğu bu coğrafyada Tito sonrası bir güç ve gövde gösterisi başlamıştır.

Levent'in (2013) bu konudaki değerlendirmelerine göre Yugoslavya Federasyonu içinde, en büyük etnik grup olan Sırlar arasında, bir kesim hep var olmuştur: Sırp hakimiyetini savunanlar. (Levent, 2013, s.859). Ancak Tito'nun ölümünden sonra, bu grup daha da etkin hale gelmiştir. 1985'te hazırlanan muhtıra, Sırp niyetlerini en açık şekilde ifade eden belge oldu. Müslümanların gözünde Kudüs ne ise Sırların gözünde Kosova bölgesi de o ölçüde değerli olarak görülmekteydi.

1990-1995 arasındaki yıllar ise Yugoslavya'nın iç savaşlarla uğraştığı ve dağılması ile bitecek süreçlerin yaşandığı bir dönem olmuştur.

25 Haziran 1991'de Slovenya ve Hırvatistan bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Sonrasında Makedonya ile Bosna-Hersek bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Yugoslavya ise Sırbistan ile Karadağ'dan oluşan ama Sırbistan'ın denetiminde olan bir devlet olarak kalmıştır.

6 Nisan 1992'de Avrupa Topluluğu üyesi devletler ve 7 Nisan'da da ABD Bosna-Hersek'in bağımsızlığını tanıdı. Böylece dünyanın toprak bakımından en büyük devletlerinden birisi olan Yugoslavya dağılmaya başlamıştır. 1999'da NATO müdahalesine kadar iç karışıklıklar ve geçici yönetimlerle varlığını sürdüren Kosova, 2008 yılına kadar tam olarak bağımsız bir ülke olamamıştır.

1.3. KOSOVA CUMHURİYETİ

T.C Dışışleri Bakanlığı verilerinden hareketle Kosova, 10 Haziran 1999 tarih ve 1244 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) ile kurulan “Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetimi” (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo-UNMIK) tarafından idare edilmekte iken; UNMIK bünyesinde kurulan Geçici Özyönetim Kurumları Meclisi, 17 Şubat 2008 tarihinde uluslararası toplumun desteklediği Ahtisaari Planı’na istinaden Kosova’nın bağımsızlığını ilan etmiştir.(T.C Dışışleri Bakanlığı)

Kosova’nın dış politikası, uluslararası platformlarda görünürlüğünün ve bağımsızlığını tanıyan ülke sayısının artırılması, BM ve AK üyeliklerinin sağlanması, Avrupa Birliği ve Avrupa-Atlantik kurumlarıyla bütünleşme hedefleri üzerinde şekillenmektedir.

Kosova Cumhuriyeti’nin resmi bilgileri şu şekildedir;

Kosova bölgesi ismini alırken her ülke ya da bölge gibi coğrafi özelliklerinden, bulunduğu konumdan, bölgenin kendine has özelliklerinden etkilenmiştir. Karatay’a (1998) göre 12. yüzyılda ilk kez kullanılmaya başlanan "Kosova" kelimesi, Slavca'da "kuş ovası" veya "karatavuk tarlası" gibi anlamlara gelir. (Karatay, 1998, s.37). Başlangıçta, Kosova terimi Lab Nehri kıyısındaki küçük bir bölgeyi belirtmek için kullanılıyordu.Zaman geçtikçe büyüyen bölge Osmanlı döneminde Kosova Vilayeti olmuştur.

Eylül 2012’de açıklanan nüfus sayımı sonucunda, nüfusu 1.739.825 kişi olduğu, bunun yüzde 93’ü Arnavut, yüzde 1,6’sının Sırp, yüzde 1’inin Türk, yüzde 1,6’sının Boşnak, yüzde 0,5’inin Roma, yüzde 0,9’unun Aşkali, yüzde 0,7’sinin Mısır, yüzde 0,6’sı Goralı ve yüzde 0,1’inde açıklamak istemediği belirtilmiştir(T.c Dışışleri Bakanlığı) bkz: <https://www.mfa.gov.tr/kosova-kunyesi.tr.mfa>.

Tablo 1.1. 2020 yılı Kosova cumhuriyeti nüfusunun etnik yapıya göre dağılımı

Etnik Yapıya Göre Kosova Cumhuriyeti Nüfusu											
Yaş Aralığı	Arnavut	Sırp	Türk	Boşnak	Rom	Aşkali	Mısırlı	Gorali	Diğerleri	Cevap Vermeyenler	Ulaşılamayan veriler
0-4	138.651	1.596	1.502	2.028	1.191	2.100	1.213	810	126	74	444
5-9	149.933	1.658	1.400	2.094	1.100	2.061	1.409	806	153	88	214
10-14	166.154	1.525	1.515	2.191	1.067	1.902	1.445	760	123	81	163
15-19	164.135	1.915	1.594	2.352	901	1.628	1.250	792	127	91	147
20-24	151.471	2.074	1.597	2.099	756	1.368	1.033	743	129	65	132
25-29	131.946	1.981	1.529	2.026	631	1.159	903	711	176	63	143
30-34	122.240	1.616	1.400	1.845	578	1.046	775	685	186	62	109
35-39	116.913	1.468	1.357	1.823	524	974	710	766	205	77	95
40-44	100.680	1.534	1.182	1.941	453	747	549	712	199	76	69
45-49	87.723	1.632	1.125	2.015	368	622	566	665	171	50	51
50-54	73.793	1.714	1.130	1.711	347	551	495	641	151	38	54
55-59	59.465	1.570	1.142	1.399	325	476	350	582	146	34	50
60-64	48.311	1.380	815	1.087	218	309	286	428	135	33	46
65-69	40.323	1.104	591	937	139	215	217	345	116	20	49
70-74	30.350	1.225	382	932	119	141	168	341	92	29	28
75-79	19.675	942	290	607	67	64	109	274	70	18	28
80+	15.106	598	187	446	40	73	46	204	47	13	18
Toplam	1.616.869	25.532	18.738	27.533	8.824	15.436	11.524	10.265	2.352	912	1.840
											1.739.825

(Suroy,2020)

T.C Dışişleri Bakanlığı verilerine göre, nüfusu 1.739.825 kişidir. Para birimi Euro'dur. Devlet başkanı Vjosa Osmani Sadriu'dur. Başbakan ise Albin Kurti'dir.

Kosova, konumu bakımından çok önemli bir bölgede yer almaktadır. Kosova, neredeyse Konya'nın yüzölçümü kadar bir alana sahiptir. Yerleşim merkezlerinin en büyüğü başkent Priştine'dir. Osmanlı döneminde Kosova'nın ilk başkenti Prizren iken daha sonra Priştine, en sonunda Üsküp olmuştur. Üsküp günümüzde de Makedonya'nın başkentidir. Diğer önemli şehirler ise Prizren, Cakova, Ferizay, İpek, Gilan ve Mitrovitsa şeklinde sayılabilir. (Biçer, 2018, s.23).

Kosova'nın Balkan Savaşlarından günümüze kadar karışıklıklarla boğuşmasının bir sebebi de coğrafi özellikleri ve konumudur. Balkanların ortasında bulunan Kosova yüksekte bir ülke olduğundan her dönemde jeopolitik olarak önemli olmuştur.

Kosova'nın jeopolitik konumu bölgedeki önemini artırmaktadır. Ülkenin yüksek rakımlı olması, geçiş yollarının üzerinde olması ve bölgede üs olarak hakim bölgede bulunması tüm dünyanın gözlerinin Kosova'ya bakmasının bir nedenidir. Kosova aynı zamanda Balkanlar'ın Avrupa'ya açılan kapısıdır.

Bundan dolayı Balkanlar'da özellikle Kosova'da bu tampon bölge yüzünden yıllarca karışıklık durmamıştır ve duracak gibi gözüküyor. Bir yandan 600 yıldır Sırların hak iddia ettiği bu bölgede Arnavut ve Türk halkı da manevi ve kültürel bağları sebebiyle bu bölgeyi vatan görmektedir.

1.3.1. Kosova'da Türk Varlığı ve Kosova'dan Türkiye'ye Göçler

Kosova'da Türk varlığının başlaması 5. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Bu dönemde kavimler göçü ile birlikte Oğuzlar ve Peçenekler ilk olarak bölgeye gelen Türk kavimlerindendir. Balkanların kalbinde jeopolitik ve stratejik öneme sahip olan Kosova'da gerek göç gerek ticaret yollarının üzerinde olması sebebi ile Osmanlı Devleti'nin bu bölgeyi fethinden önce de bu bölgede Türk varlığı bulunmaktaydı. Ancak 1389'da Osmanlı Devleti'nin bu bölgeyi fethetmesi ile birlikte Anadolu'dan getirilen Türkler bu bölgede iskan edilmeye başlamıştır. 1389'dan 1912 Balkan Savaşları'na kadar vatanlarında huzurla yaşayan Türkler için artık zorlu günler başlamıştır. Balkan Savaşlarından bugüne kadar ise sistematik bir asimilasyon politikası baş göstermiştir. Balkan Savaşları'ndan sonra bölgedeki Türkler canlarını ve kimliklerini muhafaza etmek için bir çabaya girmişlerdir. Günümüze kadar Balkanlardan bir vatandan diğer vatan Türkiye'ye göçler bu dönemde başlamıştır. Çünkü bu bölge artık Sırbistan himayesinde bir bölge haline gelmiştir.

Bu dönemde Sırlar, Türkler ve Arnavutlara karşı insanlık dışı eylemlerle ve asimilasyon politikaları ile kendi üstünlüklerini vurgulamaya çalışıyordu. Avrupa medyası, 5 Aralık 1912'ye kadar sadece Kosova Vilayeti'nde 20.000 kişinin Sırp zulmünden hayatını kaybettiğini rapor etmiş ve Priştine ve çevresinde, çoğunluğu Arnavut olan yaklaşık 5.000 kişi Sırp saldırılarında yaşamını yitirdiğini belirtmiştir. Türklerin Rumeli'den göç etmesiyle ilgili yapılan araştırmalarda, Bilal Şimşir'in

tahminlerine göre sadece Balkan Savaşları sonrasında 8 yılda bu sayının 200.000'den az olmadığı belirtilmiştir. (Koro, (2012,s.33).Yapılan bu zulümler ile birlikte artık Türkler azınlık haline gelmeye başlamıştır. 1951 yılına kadar bir süreç halinde Türkler ve Arnavutların toprakları ellerinden alınmış, baskı uygulanmıştır. Bunun sonucunda kimliklerini korumanın dışında Türkler ekonomik olarak da bir yıpratılma politikasına maruz kalmışlardır. Kosova Türkleri için 1951 yılı çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü Kosova Türkleri ancak 1951 yılında tanınmıştır. Ancak 1951 yılına kadar geçen sürede Türk halkı kimliklerini, varlıklarını korumak için edebiyat, sanat, dernek gibi örgütlenecekleri faaliyetleri bırakmamışlardır.

Birinci Dünya Savaşı sonrası Yosip Broz Tito Balkanlardaki halkları bir araya getirerek Yugoslavya Federasyonu'nu kurmuştur. Bu federasyon ile birlikte azınlıklara haklar verilerek yeni kurulan bir devletin temelleri atılmıştır. Kosova'da Türk nüfusunu incelediğimizde ortaya çıkan bir sorun da egemen olan toplumun diğer etnik grupları gölgelemesi ve net verilere ulaşmamamızdır. Suroy'un (2020) verilerinden hareketle 1953 nüfus sayımına göre, Kosova'da 34.583 Türk olduğu kaydedilirken, 1961'de bu rakam 25.764'e gerilemiştir. Bu düşüşün temel sebebi, 1954-1960 arasında özellikle güvenlik birimlerinin uyguladığı haksız baskılar neticesinde birçok Türk ailesinin Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmasıdır. (Suroy, 2020, s.18). 1953 yılında Balkan Paketi'ne bir madde eklenerek Türklerin Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç edebilmelerinin önü açılmıştır. Kosova'dan göç eden Türkler ise Yugoslavya vatandaşlığından çıkarılmışlardır. Türk kültürü ve Türkçe bu yıllarda Kosova'da ağır bir yara almış ve günümüze kadar sürecektir kan kaybı başlamıştır. Yıllarca yaşanan baskılar, haksızlıklar sonucu Kosova'dan trenlerle ayrılan Türkler Türkiye'ye gelmişler böylece 600 yıllık vatanlarına gözyaşları ile veda etmişlerdir. Trenlerin içinde ise insanlar ile birlikte büyük bir tarih, kültür bölgeden ayrılmıştır. Yugoslavya'da 1952-1965 yılları arasında yaşayan yaklaşık 390.000 Türk ve Arnavut Yugoslavya vatandaşlığından çıkarılmıştır. (Tekin,2018,s.259). Günümüze kadar Kosova'dan göçler olsa da vatanlarını terk etmeyen Türkler ise kimliklerini ve Türk varlığını korumaya çalışmaktadırlar. Bu tutunma çabasını ise örgütlendikleri siyasi partilerle, dergiler, yayınevleri, şiirler ve edebiyatla yapmaktadırlar. Bu çabanın temelleri ise 1990 yılında atılmıştır. Akgün'e göre Kosova'daki Türk siyasi temsili, 1990'da Prizren'de kurulan KDTP ile başlamıştır. Ardından, 1990'da kurulan Kosova Türk Birliği, 1999'un

sonlarında KDTP'ye dönüştürüldü. Bu parti, 2001'deki seçimlerde parlamentoya girdi. Faaliyetleri genellikle Türk kültürünü ve Türkçe eğitimini korumak üzerineydi. 2001 ve 2004'te Türkler Meclis'te temsil edildi. Ancak, 2010'daki seçimlerde sadece 3 milletvekili seçilebildi. KDTP Genel Başkanı, Mart 2011'de Kamu Yönetimi Bakanlığı'na atandı. 27 Eylül 2005'te Mamuşa Belediyesi Türkler tarafından yönetilmeye başlandı. Kosova'da yaklaşık 40 kültürel ve sanatsal Türk derneği bulunmaktadır. Bu dernekler ve tiyatrolar, Türk kültürünü ve kimliğini korumayı hedeflemektedir. (Akgün, 2012, s.25) . Bu siyasi partiler, dernekler, siyasi partiler, tiyatrolar, yayınevleri ve edebi çalışmalar ile birlikte Türk millî kimliği, dili, edebiyatı korunmaya çalışılmıştır. Günümüzdeki faaliyetlerin temelleri atılarak Türkçe millî kimliğin korunması ve yeniden inşa edilmesi için en büyük aktör olmuştur.

1.3.2. Kosova'da Türkçe ve Türkçe Eğitimi

Kosova'da Türkçe ve Türkçe eğitimi, Osmanlı İmparatorluğu'nun bu bölgeyi fethetmesi ile başlamıştır. Kosova'nın fethi ile birlikte Anadolu'dan gelen Türkler bölgeye yerleşmişlerdir. Ancak imparatorluğun ilk dönemlerinde ülkeye yerleşen askerlerin farklı milletlerden geldiği de bilinmektedir. Kosova'da yaşayan farklı etnik gruplardan birçok aile zamanla Müslüman olmuştur. Hem askerler hem de Kosova'da yaşayan ve Müslümanlığı tercih eden aileler, zamanla Osmanlı kültürünü benimsemiş, Türkçe konuşmaya başlamışlar, ancak kendi dillerini de korumuşlardır. (Elmas, 2014, s.132).

Osmanlı Türkleri ile bölgedeki diğer etnik grupları ise Anadolu'dan gelip gelmemeleri ile ölçüleyebiliriz. Kosova Türkleri o dönemlerden beri şehirlerde yaşamışlardır. Osmanlı hoşgörüsü ve Türk medeniyeti birleşince bölgede Türkçe kültür dili haline gelmiştir. Kosova Savaşı'ndan sonra Balkanlara yerleşen Türkler bölgeye hızla ekonomik, kültürel olarak yerleşmişlerdir. Bölgeye yerleşen Türkler asimilasyon politikası gütmemiş, aksine bölgeyi kültürel, ticari ve edebi açıdan geliştirmişlerdir. Bundan dolayı Kosova'da günümüzde bile Türkçe bilenlere “şehirli”, bilmeyenlere ise “köylü” denilmiştir. Bugün bile Kosova'da şehir dili kültür dili Türkçedir.

1912 yılından sonra Osmanlı'nın bu bölgeden çekilmesiyle birlikte birçok problem ortaya çıkmıştır. Bu problemlerin en büyüklerinden biri de ana dilde eğitimidir. Birinci Balkan Savaşı'ndan sonra Kosova, Sırbistan Krallığı'nın sınırları içinde

kalmıştır. Bu Sırp Krallığı sürecinde Türkler, Arnavutlar, Boşnaklar kimliklerinden ötürü dil, din, günlük yaşam, kültür vb. birçok konuda baskı altında kalmışlardır. Halaçoğlu'nun 1995 tarihli çalışmasına dayanarak şu ifade kullanılabilir: "Balkan Savaşları sırasında ve sonrasında, Kosova'daki Müslüman ahaliye (Türk, Arnavut, Boşnak) Sırp orduları ve çeteleri tarafından akla hayale gelmez baskı, zulüm ve katliamlar yapılmıştır. Sırpların 5 Aralık 1912 tarihine kadar yalnızca Kosova vilayetinde 20.000'den fazla insanı katlettiği Avrupa yayın organları tarafından belirtilmektedir. (Halaçoğlu, 1995, s.37). Bu zulümler ve baskılar yıllarca bitmemiş, hızını artırarak devam etmiştir. Bu baskılar neticesinde Kosova'dan göçler başlamıştır. Vatanlarını bırakmak istemeyen Türkler baskı ve can havli ile bölgeden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Arnavut ve Türk çocuklara Sırp dili ile eğitim dayatılmış, kimlikleri yadsınmış ve unutturulmaya çalışılmıştır.

Eski Yugoslavya Krallığı döneminde de bu göçler durmamıştır. Türklere anadilde eğitim hakkı tanınmamıştır. Bu yıllar bölge Türkleri için çok karanlık yıllar olmuştur. Sırplar gitmiş, Yugoslavya yönetimi gelmiş, İkinci Dünya Savaşı'nın ayak sesleri duyuluyordu. 1941 yılında Alman ve İtalyan güçleri Kosova'yı işgal etmiştir. Bu dönemde Türkler için aynı karanlıkta devam etmiştir. 1944 yılının sonlarında Kosova'nın faşist işgalinden tamamen kurtarılmasından sonra, yeni kurulan Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti devletinde, Kosovalı Türkler, Batı Makedonya'da yaşayan Türklerle beraber, verilen tam eşitlik vaadinin kapsamı dışında kalmıştır. Öyle ki yeni kurulan devlette Kosova'da, dolayısıyla da Batı Makedonya'da yaşayan Türkler 1951 yılına kadar anadilinde öğrenim görme hakkına sahip olmamışlardır. (Koro, Durmuşçelebi, 2012, s.144). 1912- 1951 yılları arasında yaşanan iç karışıklıklar, işgaller ve dayatmalar neticesinde bölgeden Türk göçü hızını kesmeden devam etmiş, Türklerin eğitim seviyesinde ciddi anlamda bir düşüş görülmüştür. Yeni gelen nesillerin kimliklerini korumaları çok zor hale gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Federatif Yugoslavya Halk Cumhuriyeti döneminin başlarında Türkiye ile ilişkiler pek olumlu değildi. Bunun nedeni Soğuk Savaş döneminin başlaması ve Türkiye'nin karşı blokta yer almasıdır. Bu dönemin başlarında Türk varlığı, eğitim hakkı ve kimlikleri yok sayılmaya devam etmiştir.

1948 yılında baş gösteren Tito ve Stalin'in güç gösterisi ise Türk halkı için önemli bir kazanç getirmiştir. Arnavutluk ve diğer ülkelerin Yugoslavya ile olan

münasebetlerini askıya alması ile Tito'nun Türkler ile ilgili yürüttüğü politika değişmiştir. Bu politika değişikliği ile 1951 yılında Kosova ve Batı Makedonya'da Türk varlığı resmi olarak tanınmıştır.

1951 yılı, Kosova'da Türklerin geleceği için bir milattır. Kosova'da Türklerin kimliklerini, inançlarını yaşatabilmesinin, ayakta kalmasına en büyük katkıyı Türkçe eğitimin başlaması yapacaktır. 20 Mart 1951'de Türk topluluğunun etkili çabalarıyla Kosova özerk bölgesinde halk meclisi önemli bir karar almıştır. Bu kararla birlikte, Kosova'da yaşayan Türklerin varlığı resmiyet kazandı ve Türkçe eğitim almaları ve okul açmaları kabul edildi. Böylece, Kosova'daki Türk nüfusun yoğun olduğu bölgelerde Türkçe eğitim vermeye başlandı ve Türk kültür ve sanat dernekleri kurulmuştur.

Bu karar resmi gazetede yayımlandıktan sonra Türkçe eğitim hakkı alınmıştır ancak bu süreç kolay işlememiştir. Türk varlığının yadsınmaya devam etmesi, asimilasyon politikası el altından da olsa devam etmiş, bölgeden Türk göçü durdurulamamıştır. Göç ile birlikte Türkçe eğitim gören Türk sayısı da doğru orantıda azalmıştır. 1999 yılında BM geçici yönetimi ve Kosova döneminde de sorunlar devam etse de Türkçe eğitim hakkı tanınmaya devam etmiştir.

Kosova'da Türkçe eğitim bugün Prizren, Priştine, Mamuşa, Vıçitrin, Gilan ve Dobırçan bölgelerindeki okullarda devam etmektedir. Tüm bu sorunlara rağmen Türkçe anadilde eğitim hakkı bölgedeki Türkler için önemlidir ve desteği sonuna kadar hak etmektedir. Çünkü Kosova'da Türkçe eğitim Türk kültürünün ve dilinin korunması için önemlidir. Türkçe eğitim sayesinde dil korunabilmekte ve millî kimliğimiz gelecek nesillere aktarılabilmektedir. Gökdağ'a göre (2012), Türkçe Kosova bölgesinde Prizren Belediyesi hariç hiçbir bölgede resmi dil statüsüne sahip değildir. Sadece Prizren Belediyesi sınırları içerisinde resmi dil statüsü bulunmaktadır. Kosova'da bulunan azınlıklar, kendi dillerini rahatça konuşabilmekte, yazılarını ve alfabelerini özgürce kullanabilmektedirler. Bununla birlikte, kendi eğitim kurumlarını açabilmektedirler.

Prizren, Mamuşa, Priştine, Gilan gibi bölgelerde ve belediyelerde Türkçe halen sokakta konuşulan bir kültür dilidir. Yerel dil olarak kabul edilen Türkçe, sadece Prizren Belediyesinde resmî dil statüsüne sahiptir. Kosova'da etnik gruplar kendi eğitim kurumlarını oluşturma; dillerini, yazılarını ve alfabelerini özgürce kullanabilme hakkına sahiptir. Türkler bugün Prizren, Mamuşa, Priştine, Gilan, Dohırçan, Mitroviça ve

Vıçitırn gibi yerleşim merkezlerinde toplam 11 ilköğretim okulunda ve 6 lisede eğitim görmektedirler (Gökdağ, 2012'den akt: Kayadibi, 2013, s.35).

Türkçeyi ve Türk kültürünü canlı tutmak, yaşatmak ve tanıtmak amacıyla Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı, 2017 yılında YEE anlaşması ile birlikte işbirliği anlaşması yapmışlardır. Kosova'daki bu işbirliği ile kültür, eğitim, dil çalışmalarına verilen önem görülmektedir. Prizren, Priştine gibi yerlerde Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı gibi kurumlarda Türkçe kursları ile bölgede Türk dili yaşatılmaktadır. Bölge halkı tarafından da ilgi gören kurslar ile bölgede Türkçe hâlâ yaşamaktadır.

Türkçenin yaşatılmasında kültür ve kimliğin devamlılığı için yapılan bu çalışmalarda Taner Güçlütürk , Zeynel Beksaç ve geçmişten günümüze kadar Türkçe için, Türklük için çalışmış bazı isimleri anmamak olmaz. Beksaç, Taner Güçlütürk Kosova Demokratik Türk Partisi Türkçe günümüzde Prizren ve Mamuşa'da resmi bir dil olarak kullanılırken, , Vıçitırn, Gilan ve Priştine belediyelerinde "resmi kullanımdaki dil" statüsüne sahiptir. 31 Mart 2024 tarihinde Türkçe Mitroviça'da resmi kullanımda dil statüsü kazanmış ve resmileşmiştir. Bölgede halkın büyük bir kısmı anadilinin yanında ikinci dil olarak Türkçeyi konuşabilmektedir.

Kosova'da Türkçeye ömrünü adanmış bazı isimler şöyledir: Bayram İbrahim, Bedri Dreyta, Hayretin Gaş, Hüseyin Zekeriya, İskender Müzbeğ, Meliha Hüdaverdi, Mübera Tuna, Nakiye İbrahim, Nusret Dişo, Sedat Şporta, Süleyman Brina , Süreyya Yusuf ve Yusuf Recep, Altay Suroy, Arif Bozacı, Bedri Selim, Enver Baki, Hamdi Beyoğlu, Hasan Mercan, İdriz Mumcu, İsmail Kovaç, Kemal Şaban, Mehdiülkü Cibo, Mehmet Şala, Necati Zekeriya, Saffet Prekiç, Şecaettin Koka ,Zeynel Beksaç, Taner Güçlütürk . Görüldüğü üzere Tito döneminde Kosova'da yaşayan Türk halkı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin politikaları ile birlikte önemli bir kazanım elde edilmiş, bütün zorluklara rağmen bölgede Türk varlığı tanınmış ve anadilde eğitimle yeni nesillere millî kimlik inşa edilmektedir.

1.3.3. Kosova Türk Edebiyatı

Kosova'da Türk edebiyatının başlangıcını alacak olursak, 1389 Kosova'nın fethi ile başlatmak mümkün olacaktır. Çünkü bu tarihten sonra nüfus olarak Türkler çoğunluğa geçmiştir. Dil kültürün taşıyıcısı olduğundan buraya gelen Türkler ile birlikte Türkçe ve Türk kültürü ve edebiyatı bölgeye köklerini salmaya başlamıştır. Tabii bu bir

anda cereyan eden bir süreç olmamış; bölgeye gelen Türkler ile birlikte edebiyat, sanat, din ve Türk tasavvufu Kosova’da yerleşmeye başlamıştır.

Zeynel Beksaç’ın deyimi ile Prof. Dr. Mustafa İsen “ Balkanlarda Türk Edebiyatı” adlı makalesinde tarihi süreç içerisinde Türk edebiyatının Balkanlar’daki durumunu inceler. Tezkirelerden yararlanarak Osmanlı şair kadrosunun üçte birinin Balkanlar’dan çıktığına vurgu yapar.

Rumeli Türkleri yüzyıllardır kültür, sanat, edebiyat çalışmaları ile varlıklarını sürdürmektedirler. Rumeli’de Türk tarihinden, edebiyatından söz edilmeden bölgenin tarifi yapılamamaktadır. Rumeli Türk Edebiyatı tarihi olarak üç döneme ayrılmaktadır:

- 1.Osmanlı Öncesi
- 2.Osmanlı Dönemi
- 3.Osmanlı Sonrası

Türklerin Balkanlar’daki varlığı her ne kadar kavimler göçünün sonrasına yani 4-5. yüzyıllara dayansa da asıl olarak etkin olduğu dönem Osmanlı dönemidir. Yani yazılı kaynak ve edebiyat yönünden incelemek için Osmanlı dönemi ve sonrasına bakmak gerekmektedir. İpekten’e göre (1988) Prizren, Türk Dünyası’nın ilgi odağı olması gereken bir şehirdir. Burası, Türkçenin, Türk kültürünün ve geleneklerinin hâlâ canlı olduğu bir yerdir. Tarih boyunca Prizren, sanatın önemli bir merkezi olmuştur. Sadece 16. yüzyıl tezkirelerinde adı geçen Suzi, Nehari, Aşık Çelebi, Sucudi, Sa’yi, Şem’i, Mümin ve Tecelli gibi şairlerin varlığı bile bu şehrin Osmanlı kültür coğrafyasında ne kadar önemli bir yer tuttuğunu gösterir(İpekten,1988).

Bugün bile Prizren’de kültür dili Türkçedir. Prizren’de sanat ve edebiyatta ise hâlâ Türk sanatçıları hakimdir. Zaten Aşık Çelebi ünlü eseri “*Meşairü-ş Şuara*” adlı eserinde Prizren’de bir oğlan doğsa, adına mahlas eklerler. Yenice’de oğlan doğsa, çocuk Farsça konuşmaya başlar. Priştine’de ise belinde divitle doğar. Bu bakımdan Prizren şairler kaynağı, Yenice Fars ocağı, Priştine ise katip yatağıdır.

1.3.3.1. Osmanlı Dönemi Kosova Türk Edebiyatı Sanatçıları

Osmanlı Dönemi Balkanlarda Türk Edebiyatı 15-19. Yüzyıllar arasındaki dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde farklı etnik gruplar, kültürler, inançlar Rumeli coğrafyasında harmanlanmış ve bir sentez oluşturmuştur. Bu sentez ise dönemin eserlerine yansımış ve bu dönemi meydana getirmiştir. Halk edebiyatı, tasavvuf, divan şiiri, felsefe ve birçok türde çeşitli eserlere yer verilmiştir. Bu dönemde Nehâri, Suzi Çelebi, Sa’yi, Mümin, Şeyh Sadi, Şem’i, Cah’i, Âcizi, Mesihi, Matrakçı Nasuh, Azmî,

Levnî ,Nuhî, Hatıfî ,Latıfî, Ümmi Sinan İbrahim, Fedâî, Abdürrahim Tecelli, Priştineli Begzade, Vasık, Akif Mehmed Paşa, Trabzonlu Âgah, Şevkî, Sabri Cemil Yakut , Ahmet Fethi Müdüt, Hilmi, Hacı Ömer Lütîfî, Ragıp ,Nuri , Derviş İbrahim, Tahir Efendi, Hıfzî, Vehbî, Kazım Baba, Turgut Koca gibi isimler eserlerini ortaya koyan sanatçılardandır. (İsen, Durmuş, 2023)

1.3.3.2. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı Sanatçıları

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı, zengin bir tarihten ve kültürden aldığı güç ile birlikte Türk kimliğinin ve Rumeli Türklerinin izlerini taşımaktadır. Bu edebiyat sahası içinde bir kimlik mücadelesi açıkça görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğunun mirası ile şekillenmiş Kosova Türk Edebiyatı 20. Yüzyıl ile birlikte çağa daha uygun bir role bürünmüştür. Birçok etnik grubun bir arada yaşadığı Rumelide edebiyatta bu durumdan etkilenmiştir. Kosova Türk edebiyatı bölgedeki etnik çeşitliliğin, çatışmaların ve değişimlerin izlerini taşımaktadır. Dergiler, gazeteler, süreli yayınlar, kültür-sanat faaliyetleri yapan kuruluşlar Çağdaş Kosova edebiyatının temel taşlarını oluşturmaktadır. 1990'larda yaşanan Kosova iç savaşı sonrası izleri bünyesinde barındırmaktadır. Kosova Türklerinin etnik kimliklerinin korunmasına yönelik yapılan çalışmalar bu dönemde artış göstermiştir. Bu ülkü uğrunda birçok yazar, şair , ressam yetişen Prizrende kültür- sanat faaliyetleri günümüzde de aynı hızda devam etmektedir. Çağdaş dönem Kosova Türk edebiyatı sahasında Durmuş Sleina, Aziz Buş, Hayrettin Volkan, İsa Şimşek, Nusret Dişo Ülkü, Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Hasan Mercan, Şecaattin Koka, Ahmet İviciler, Bayram İbrahim Rogovalı, İskender Muzbeg , Fevzi Tüfekçi, Altay Suroy Recepoğlu, Fikri Şişko, Fahri Mermer, A. Rıfat Yeşeren, Mehdi Ülkü Cibo,Zeynel Beksaç, Ethem Baymak, Aziz Serbest, Osman Baymak, Mehmet Bütüç, Şükrü Mazrek, Reşit Hanadan, Ethem Kazaz, Raif Kırkul, Esin Muzbeg, Türkan Başa, Taner GüçlüTürk, Canan Özer gibi değerli sanatçılar eserler vermiş ve millî kimlik mücadelesinin temel taşları olmuşlardır.

1.3.4. Kosovada Türkçe Süreli Yayınlar

Prizren, edebiyatta önemli bir yere sahiptir. Tarihi boyunca birçok ünlü yazar ve şairi misafir etmiş ve onlara ilham vermiştir. Özellikle 16. yüzyılda Prizren, edebiyatın merkezi olmuştur. Bu dönemde, Suzi, Nehari, Aşık Çelebi, Sucudi, Sa'yi, Şem'i, Mümin ve Tecelli gibi tanınmış şairler bu şehirde yaşamış veya eserlerini burada üretmiştir. Prizren'in atmosferi ve tarihi dokusu, edebiyat dünyasına ilham vermiş ve şehri bir edebiyat merkezi haline getirmiştir. Yıllar geçtikçe günün değişen şartlarında eserler daha çok süreli yayınlarda ortaya çıkmıştır.

İslam(2001)'e göre, bölgedeki ilk Türkçe gazete, 1871 yılında Prizren'de yayınlanan "*Prizren*" adlı vilâyet gazetesidir. Daha sonra, Priştine'de basılan ilk Türkçe gazete olan "*Kosova*" adını taşımaktadır ve ilk baskısı 1877 yılında gerçekleşmiştir. II. Meşrutiyet dönemi sonrasında, resmi gazetelerin yanı sıra mesleki dergi ve çeşitli cemiyetlerin yayın organları niteliğindeki "*Yeni Mektep*", "*Enva-i Hürriyet*", "*Şar*" ve "*Yıldız*" gazeteleri de okuyucularla buluşmuştur. Bunların yanı sıra, 1919-1920 yılları arasında "*Rehber*" ve "*Uhuvvet*" gazeteleri de bu dönemde yayımlanmıştır. (İslam, 2001, s.58).

Balkan Savaşları sonrasında Kosova'da Osmanlı hakimiyeti son bulmuştur. Osmanlı Devleti bölgeden çekildikten sonra Türkçe için karanlık bir dönem başlamıştır. Dil, kültür, din vb. birçok konuda Kosova Türklerine bir asimilasyon politikası ve zulüm uygulanmıştır. Bu karanlık süreç, 1951 yılında Kosova'da Türkçenin varlığının kabulü ile son bulmuştur. Kosova'da Türkçe sürekli yayınlar, Türk kültürünü ve yaşantısını yansıtan önemli birer kültürel servettir. Bu yayınlar, Kosova'daki Türk topluluğunun sesi olmanın yanı sıra, Türkçe dilinin ve kültürünün korunmasına da katkıda bulunmaktadır. Dergiler, gazeteler ve diğer yayın organları aracılığıyla, yerel haberlerden kültürel etkinliklere, edebi eserlerden tarihsel incelemelere kadar geniş bir yelpazede içerik sunulmaktadır. Türkçe sürekli yayınlar, Kosova'daki Türk toplumunun kimliğinin ve kültürel mirasının korunmasında önemli bir rol oynamaktadır.

1951 sonrasında temel haklarına sahip olan Türk halkı, kimliklerini korumak ve daha ileriye götürmek için çalışmalar yapmışlardır. Doğru Yol Kültür Sanat Derneği bu çalışmaların ilk meyvesi olmuştur. Bu derneğin çevresinde yayın faaliyetleri ve çocuk dergileri çıkmaya başlamıştır. Okumuş'a göre 1969'un 1 Mayıs tarihinde, Kosova Meclisi'nin kararıyla *Tan Gazetesi Yayın Şirketi* kurulmuştur. Gazetenin basımı için Komünistler Birliği ve parti organlarının onayı da sağlanmıştır. Bu adımın sonucunda, Türk halkı, kendi dilinde yayın yapan bir gazeteye sahip olmuştur. (Okumuş, 2015, s.86)

1969 sonrasında Kosova'da süreli yayınların önü açılmıştır. Bu süreli yayınlar yetişkinler için yayın yaptığı kadar çocukları da gözetmiştir. Yeni nesillere millî kimlik ve kültürlerini aşlamak için çalışmalar yapmışlardır. Yardımcı (2021) ise bu konu ile ilgili şunları belirtmiştir: 1969'da "*Tan*" Gazetesi'nin yayımlanmasından sonra, Kosova'da edebiyat ve sanat dergileri ortaya çıkmaya başladı. Bu dergiler arasında

"Çevren", "Esin", "Kuş", "Bay", "Yeni Dönem", "Çığ", "Türkçem", "Bal-Tam", "Bahar", "Sofra" ve "Derya" bulunuyordu. Bu dergilerin yayını, kültür ve sanat hareketlerinin canlanmasını ve gelişmesini sağladı. 1999'da NATO müdahalesinin ardından, "Tan" gazetesi kapatıldı ve Türkçe basın büyük ölçüde etkilendi. "Kuş" dergisinin kapanmasından sonra çocuk edebiyatı alanında bir boşluk ortaya çıktı. Bu boşluğu doldurmak için Prizren'de 1 Ocak 1999'da uluslararası üne sahip ressam, şair ve gazeteci Zeynel Beksaç tarafından "TÜRKÇEM" adlı bir çocuk dergisi yayımlanmaya başlandı. (Yardımcı, 2021, bkz: <https://www.tarihistan.org/mehmet-yardimci-kosova-da-turkce-nin-ses-bayragi/24957/>)

Tan Gazetesi, Yeni Dönem Gazetesi, Evlad-ı Fatihan Gazetesi, Kosova'da Türkçeyi, Türk kültür ve kimliğini yaşatmak için basılı yayın yapan gazetelerdendir

Basılı yayının yanında günümüz teknoloji çağında internet gazeteleri devrin en büyük gerekliliklerinden biridir. *Kosova Haber, Kosovaport, Yeni Kosova* Geniş kitlelere Türk halkının duyurmak için yayın yapan internet gazeteleridir

Kısacası, Osmanlı'nın Kosova'dan gitmesi ile birlikte sahipsiz kalan Evladı Fatihan'ın Türk kimliğini, Türk kültür ve geleneklerini, dilini yaşatmanın yolu Türkçe yayın yapmaktan ve Türk çocuklarına millî kimliklerini kazandırmaktan geçer. Halen sokaklarında Türkçe yankılanan bu bölgede ise Türkçe kültürün taşıyıcısı olmaya devam etmektedir.

1.4. KİMLİK NEDİR?

İnsanlık tarihinin başlangıcından bugüne kadar insan kendini tanımlamaya çalışmıştır. Kim olduğunu, kendinin nasıl görüldüğünü merak etmiştir. Bu tanımlamanın başlangıcı ise insanın kendini tanımlama ihtiyacıdır. Kendisini kendine benzeyen veya benzemeyen canlılarla kıyaslamış, kendini ve kendisinden farklı olanları keşfetmiştir.

Birçok bilim dalını yakından ilgilendiren kimlik kavramı ile ilgili birçok yorum vardır. Bu yorumların temel nedeni birden fazla bilim dalını ilgilendiren bu kavramın yorumlanmasındaki farklılıklardır. Kimlik kavramının kökü Latince "idem" köküne dayanmaktadır. (Aydoğdu, 2004, s.117). "İdenity" yani kimlik kelimesi ise eşitlik ve

kesintisizlik anlamlarına gelmektedir. Yıldız ve Demir'e göre ise kimlik; kişilerin grupların toplum veya toplulukların "kimsiniz, kimlersiniz?" sorusuna verdikleri yanıt ya da yanıtlardır. Bir yönüyle benzerlikleri diğer yönüyle de farklılıkları ifade eder. (Yıldız, Demir, s.2) .İnsan, kim olduğunu sorgulayarak varlığının farkındalığına varmaktadır. Kim olduğunu idrak eden insan kendi değerlerini fark ederek karşıt olduğu düşünceleri de analiz eder. Kendi değer yargıları ile karşıt değer yargılarının arasındaki farkı belirginleştirir.

Tarihte kimlik kavramının tanımlanması ise sanayi devrimi sonrasına dayanmaktadır. Kimlik kavramını ilk tanımlayan ise John Locke olmuştur. Locke'a göre kimlik, bir idrak, hatırlama ve şüurluluk halidir(Öztürk, 2007, s.5). Bu tanımlamaya göre ise kimlik bir özellik ve niteliği ifade etmektedir. Kendi içsel sürecinde kendini keşfeden bireyin idraki ve kendini tanıması, bireyin kimliğini fark etme sürecidir.

Sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan milliyetçilik akımının sebeplerinden biri de bireyin kendini tanımladığı kimlik kavramının toplum düzeyinde tartışılmaya başlanmasından kaynaklanmaktadır. Bir toplum içinde yaşayan birey kendisini tanımladıktan sonra kendisine benzeyen bireyleri de tanımlama ihtiyacı duymuştur. Kendisine benzeyen insanları tanımlayan insanlar imparatorluk içinde yaşayan ulusların milliyetçilik duygularının uyanmasına vesile olmuştur. Kısacası, bireysel olarak tartışılan kimlik kavramı sonrasında toplumsal bir harekete dönüşmüştür.

İnsanın kendini tanıması, tanımlaması ve bir çerçevenin içine koyması olan kimlik kavramına daha geniş bir çerçeveden bakılacak olursa, insanın kendisini sosyal çevresinde gördüğü yer, kendini bir çevrede konumlandığı yer yorumu yapılabilir. Kimliği bir bireyin ya da topluluğun kendisini öteki birey ya da topluluktan ayıran niteliklerin tamamı şeklinde açıklamak mümkündür. (Çakmaklı, 2022, s.125).

Kısacası insanın kendisini tanımlaması, tanıması amacıyla ortaya çıkan kimlik kavramı bireyin bir toplumda nerede duracağı, nasıl görüldüğü düşünceleri ile toplumsal bir kavrama dönüşmüştür. Bu toplumsal arayış ise devamında millî kimik kavramının yükselişine zemin hazırlamıştır.

1.4.1. Millî Kimlik

Ortak bir köke sahip, aynı duyguları ve aynı toprakları paylaşan insanlar arasında benzerlikler söz konusudur. Bu benzerlikler, ortak zevkler, ortak inançlar ise bir ulusun millî kimliğini oluşturur. Bu ortaklıklar ise aynı dili konuşmak, aynı dini inanca sahip olmak, aynı etnik gruba mensup olmak gibi örneklendirilebilir. Bu örneklerden yola çıkılarak her toplumun kendine özgü inançları, değerleri, gelenekleri, görenekleri ve kültürleri millî kimliğin bir parçasıdır.

Kimlik kavramı, sanayi devrimi sonrasında oluşan akım ile daha da derinleşmiş ve yerini millî kimlik kavramına bırakmıştır. Milliyetçilik akımı ile birlikte kendisini, yaşadığı toplumu ve kendisine benzeyenleri yani ulus kavramını idrak eden milletler, imparatorluklardan kopmaya başlamışlardır. Bunun nedenleri arasında farklı dünya görüşleri ve farklı kişilik yapıları sayılabilir. Bu süreçte ortaya birçok ulus devlet çıkmıştır. Millî kimliğin ortaya çıkması da imparatorluklardan kopup ulus devletlerin kurulduğu dönemle eşdeğerdir. Bu dönemden sonra milletler kendilerini biz ve diğerleri olarak sınıflandırmıştır. Bunun sonucunda ise farklı etnik grupların yaşadığı bölgelerde sıkıntılar yaşanmaya başlanmıştır.

Osmanlı Devleti çok farklı etnik grupları içinde barındıran bir imparatorluktur. Milliyetçilik akımının dünyaya yayılması ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu içerisinde yaşayan farklı milletler de bu akımdan etkilenmiş ve birçok ulus kendi ulus devletini kurmak istemiştir. Osmanlı ise savaşlar ve isyanlar ile kendi elinden çıkan toprak kayıpları sonrası bir dizi önlem almıştır. Tanzimat fermanı ile birlikte azınlıklara haklar verilmiştir. Bunun amacı ise bünyesinde birçok farklı etnik grubun yaşadığı Osmanlı İmparatorluğu'nda bir kimlik yaratma çabasıdır. Bu çaba ile birçok haklar verilen farklı etnik gruplara Osmanlı kimliği inşa edilmeye çalışılmıştır. Ancak verilen bu hak çağın gereklerinden dolayı bir Osmanlı kimliği inşa etmeye yeterli olmamış ve birçok etnik grup ayrılıp kendi devletlerini kurmuşlardır. Bu çabaların başarılı olmaması sonucunda tek kurtuluş yolu olarak ortaya Türk-İslam kimliği ortaya çıkmıştır. İttihat Terakki yönetimi ile gelen bu görüşün fikir babası ise Ziya Gökalp olmuştur. Osmanlı Devleti'nin aslî unsuru olan Türkler için kurtuluş yolu da Türkçülük olarak

kabullenilmiştir. Bu mücadelede Ziya Gökalp'in "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" ve "Türkçülüğün Esasları" eserleri ışık olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün de fikir babası olan Ziya Gökalp'in görüşleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin de temelleri atılmıştır.

Osmanlı Devleti yıkıldıktan sonra Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Ancak Osmanlı'dan ayrılıp Balkanlarda kurulan yeni devletlerin içerisinde birçok Türk yaşamaktaydı. Yeni kurulan ulus devletler kendi millî kimliklerini Türk nüfusa da empoze etmeye çalışmışlardır. Bunun sonucunda ise baskı, asimilasyon ve göç hareketleri kaçınılmaz olmuştur. Balkanlardaki azımsanmayacak sayıdaki Türk nüfusu ise millî kimliğini, kültürünü, dilini korumak amacıyla anavatana göç etmişlerdir. Kalan Rumeli Türkleri de günümüze dek millî kimliğini, dilini, kültürünü koruyarak bu döneme kadar gelmiştir.

Günümüzde ise ulus devlet anlayışının getirdikleri ile birlikte küreselleşen dünya düzeni arasında bir zıtlık vardır. Bu durum bugün de millî kimlik kavramının daha da derinleşmesine neden olmaktadır. Küreselleşme kavramı, geniş manasıyla, küreselleşme, bugün daha çok Kuzey-Batılı zengin ülkelerin siyasal, toplumsal ve kültürel olarak yoksul ülkeler karşısındaki hegemonyacı üstünlükleri şeklinde kullanılmaktadır.(Talas, Kaya, 2007, s.150). Bu kavram ile birlikte birçok sorun ortaya çıkmıştır. Milletlerin kültür, gelenek, inanç gibi farklı zenginlikleri en aza indirgenerek dünyada tek bir kültür içinde tek tip ve zenginliğini yitirmiş bir dünya amaçlanmaktadır. Küreselleşmenin neden olduğu sorunlar içerisinde millî kimlik bunalımı yaşayan bireyler, toplumda yabancılaşan ve yalnızlaşan bireyler sayılabilir.

Geçmişten günümüze birçok millet asimile olmamak adına millî kimliklerine sahip çıkmaya ve inşa etmeye çalışmışlardır. Millî kimlik inşası yapabilmek için bireyin ve toplumun kendine has özelliklerine, kültürlerine, geleneklerine ve özellikle dillerine sahip çıkması gerekmektedir. Çünkü yüzyılların birikimi ile gelişen, zenginleşen, duyguları, hayalleri barındıran dil her toplum için genetik bir miras niteliğindedir. Dil aynı zamanda kültürün taşıyıcısıdır. Dünyanın küreselleşme yolunda gittiği son dönemde asimilasyon tehlikesine karşı her toplumun kendine has özelliklerine ve özellikle diline sahip çıkması gerekmektedir. "Zeynel Beksaç'ın Şiirlerinde Millî Kimlik İnşası Aracı Olarak Türkçe" başlığı altında Balkanlarda dilinin ve millî kimliğinin savaşını veren Beksaç ve Türkçe nöbeti incelenmiştir.

1.4.2. Milli Kimlik- Din- Kültür İlişkisi

Kişilerin ya da toplulukların bir araya getirdiği millet kavramı dil, din, ırk , kültür ile birlikte millî kimliği oluşturmuştur. Milli kimlik ve din, toplumların kültürel, tarihsel ve sosyal yapılarında önemli bir yer tutan iki temel unsurdur. Ancak bu kavramlar birbirinden farklı anlamlar taşır ve bazen bir araya gelip birbirini etkileyebilirler. Milli kimlik ve din arasındaki ilişki ise genellikle çok güçlüdür, çünkü bir ulusun dini, kültürünü ve toplumsal değerlerini etkiler. Birçok millet için din, millî kimliğin ayrılmaz bir parçasıdır. Geçmişten bugüne tarihsel ve kültürel bir birikim ile birlikte din ile kimlik arasında derin bir bağ oluşmuştur. Osmanlı İmparatorluğu ile İslam, Avrupa Devletleri ile Hristiyanlık iç içe geçmiş ve kimliğin önemli bir parçası haline gelmiştir. Dinî bakış açısı, her milletin varlığını anlamlandırarak ve diğer milletlere karşı tavır ve tutum belirleyerek kolektif kimliğe hizmet etmesi yönüyle önemlidir. Bu yönüyle dini kimlik, millî kimlik inşasındaki diğer tüm unsurların birleşimi için de kritik öneme sahiptir. (İder, 2023). Modern dünyada din bireysel bir seçim olarak görülse de din hâlâ millî kimliğin ayrılmaz bir parçasıdır. Millî kimlik toplumun inanç sistemleri ile birlikte toplumsal aidiyetin ve birliğin güçlü bir parçasıdır.

Kültür, bir milletin tarihsel süreç içerisinde meydana getirdiği inançlar, gelenekler, sanat faaliyetleri, yemekler ve dil gibi olguların toplamıdır. Millî kimlik ise bu öğeler etrafında kültür ve din kavramlarının sentezlenmesi ile ortaya çıkmaktadır. Dinin ve kültürün millî kimlik ile ilişkisi yadsınamaz bir gerçekliktir. Mehmet Kaplan “Kültür ve Dil” adlı eserinde *“Türkiye’de ve başka İslam ülkelerinde gelişen mimari ve musiki ile diğer güzel sanat eserleri, içinde yaşanan zaman ve mekanı kendilerine has şekil, mana ve hayallerle süslemişlerdir. İslam dini olmadan bunların hiçbirinin var olmasına imkan yoktur.”* (Kaplan, 2000) görüşü ile millî kimlik din ve kültür ilişkisinin yadsınamaz gerçekliğine vurgu yapmıştır.

Kültürel öğeler ve din millî kimliği pekiştirirken, millî kimlik de kültürün ve inanç sisteminin korunmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayarak önemli bir rol oynar. Tarihsel birikim ile birlikte kültür dinin toplumsal anlamda yansıması haline gelmiştir. İnançlar, değerler, ritüeller, gelenekler, sanat ve estetik bu iki kavramın sentezi ile birlikte millî kimlik inşasının temelini oluşturmaktadır.

Özetle din, kültürel normların, değerlerin ve sosyal düzenin belirleyicisi olabilir. Ahlaki kurallar, yasaklar, ibadet biçimleri ve sosyal düzen dini öğretilerle şekillenir ve kültürün temel taşları haline gelir. Kültür, dinin nasıl algılandığını ve nasıl yaşandığını da etkiler. Bir toplumun kültürel yapısı, dinin öğretilerine nasıl yaklaşılabileceğini, dinî ibadetlerin nasıl yorumlanacağını ve nasıl uygulanacağını belirleyebilir. Din ve kültür, birbirini tamamlayan ve etkileşen iki önemli alandır. Din, kültürü şekillendirirken, kültür de dinin toplumsal yaşantıdaki yansımasını oluşturur.

BÖLÜM II: ZEYNEL BEKSAÇ'IN HAYATI

Zeynel Beksaç, 21 Şubat 1952'de Kosova'nın kültürel ve tarihi öneme sahip Prizren şehrinde dünyaya geldi. İlköğrenimini tamamladıktan sonra hukuk eğitimine başladı, ancak yazıya ve edebiyata olan doğal eğilimi onu gazeteciliğe yönlendirdi. Genç yaşta Tan Gazetesi'nde bir yıl boyunca çalıştı ve ardından altı ay Priştine Radyosu'nda deneyim kazandı. Bu deneyimlerin ardından, Priştine Televizyonu'nda görev aldı ve 1974 ile 1999 yılları arasında bu televizyonda çeşitli kültür, sanat ve belgesel programları hazırladı ve sundu.

Zeynel Beksaç, Kosova'da Türkçe yayın yapan televizyonculuğun gelişimine büyük katkı sağlayan önemli bir gazetecidir. Özellikle Türkçe dilindeki televizyon programlarının çeşitlenmesi ve kalitesinin artması konusunda etkili bir rol oynamıştır. Beksaç, edebi yönüyle de dikkat çeken bir sanatçıdır. İlk şiiri ilkokul beşinci sınıftayken Üsküp'te yayınlanmıştır. Şiirleri, birçok antoloji ve ansiklopedide yer almakta olup farklı dillere çevrilmiştir. Edebiyat tutkusu, genç yaşlarda başlayıp hayatı boyunca devam etmiştir.

Sevda Eskizleri(Bakü'de Vektor Yayınları'nca Azeri Türkçesiyle yayınlandı-2006)

Rüyalarım Çiçek Açtı/Toplu Çocuk Şiirleri/, Türkçem Yayınları-Prizren 2014

Rumeli, O Benim İşte/Toplu Şiirler/, Türkçem Yayınları-Prizren 2017

Resim Kültürü 2, Ders Kitabı, 2006, Priştine

Resim Kültürü 4, Ders Kitabı, 2007, Priştine

Görsel Sanatlar 7, Ders Kitabı, 2008, Priştine

Rüyalarım Çiçek Açtı, Toplu Çocuk Şiirleri, Nar Yayınları 2018, İstanbul

1990'da "Çetrefil Sevda" ve 1995'te "Önce Sevgiye Doğan Güneş" adlı eserler, Tan Yayınları tarafından yılın en değerli kitapları olarak seçilerek "Süreyya Yusuf Ödülü"ne layık görüldü.

Zeynel Beksaç, 1987'de İzmir'de düzenlenen "Temmuz Dergisi Özel Şiir Ödülü"nü kazanarak, şiir alanında ilk başarısını elde etti. 1993'te Kazakistan'ın Almatı kentinde gerçekleştirilen "Türkçe Uluslararası 2. Şöleni"nde "Cambıl Şiir Ödülü"ne layık görüldü. Ardından, 1998 ve 1999 yıllarında Türkiye Diyanet Vakfı'nın Balkanlar, Kırım ve Kıbrıs'ta düzenlediği şiir yarışmalarında üst üste ikincilik ödülleri kazandı. 2006'da, Uluslararası Kıbrıs-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu tarafından "Uluslararası Türk Dili'ne ve Türk Edebiyatı'na Hizmet Ödülü"ne layık görüldü. Aynı

yıl, Azerbaycan'ın "VEKTOR" Uluslararası Bilim Merkezi tarafından Fahri Doktora unvanı ve Uluslararası Türk Dünyası Hizmet Ödülü ile ödüllendirildi. 2017'de, 50. sanat yılını kutlayan Avrasya Yazarlar Birliği tarafından Onur Madalyası ile ödüllendirildi. Beksaç, 2018'de "Manas'ın Mirasçıları: Türk Dünyası Kültürüne Hizmet Ödülü" ile ödüllendirilerek, Türk kültürüne ve sanatına yaptığı katkılardan dolayı takdir edildi. Türk kültür ve sanatının tanıtılması için yaptığı çalışmalar nedeniyle 2019'da Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te Türksöy Basın Ödülü'ne layık görüldü. Ayrıca, Türkiye Yazarlar Birliği'nin Bakü'deki "Türkçenin Uluslararası Şiir Şöleni"nde Ahmet Haşım adına verilen Büyük Şiir Ödülü'nün de sahibidir.

Beksaç, Prizren'deki Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneği'nin 70 yıllık tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Genç yaşında derneğe katılan Beksaç, Yeşil Turnalar Türk Halk Müziği Kolu'nu kurarak gençlerin müziğe olan ilgisini artırmıştır. Ayrıca, Prizren'de seslendirilen türkülerin radyo ve televizyonda yayınlanmasında büyük rol oynamış ve müzikle ilgili çalışmalar yürütmüştür.

1971'de, "Doğru Yol Dergisi"nin ilk yedi sayısını hazırlamıştır. 1986'da aynı derneğin "Filiz" çocuk dergisini Aziz Serbest ve Etem Kazaz ile birlikte hazırlamıştır. Ayrıca, 1990'da Tan Gazetesi'nin "Çiğ" dergisini Prizren'de yayınlamış ve 1996'da Ankara'da "Prizren Türküleri 1" adlı kasetin yayınlanmasında büyük emeği geçmiştir.

1990 ve 1999 yıllarında iki dönem Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneği başkanlığı yapmıştır. Kosova'da Türk kültürünün yaşatılması ve tanıtılmasına yönelik önemli çalışmalar yapmış ve uluslararası festivallere katılarak Türk müziğinin ve kültürünün temsilcisi olmuştur.

Beksaç, aynı zamanda resim çalışmalarına da önem vermektedir. Tablolarını Kosova ve Türkiye'de sergileyen Beksaç, soyut resme yeni içerikler kazandırmaya çalışmaktadır. Ayrıca, çocuk edebiyatı alanında hizmet veren Türkçem Dergisi'nin kurucu üyesidir ve her yıl uluslararası düzeyde yılın ödülünü vermektedir.

Zeynel Beksaç, Prizren'de etkinlik gösteren 70 yıllık Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneği'nin Süleyman Brina Balkanlar Türk Kültürü Hizmet Ödülü'nün 23 yıl seçici kurul başkanlığını yapmıştır. Ayrıca, 2005 yılında Kosova Çocuk Kültürü ve Edebiyatı Araştırma Derneği'ni kurmuş ve Kosova'daki Türk çocuklarına hizmet sunmaya özen göstermiştir. Evli ve üç çocuk babası olan Beksaç'ın iki torunu vardır.

2.1.TÜRKÇEM DERGİSİ

“*Türkçem*” dergisi Kosova savaşı patlak vermeden iki ay önce 1 Ocak 1999 tarihinde Prizren’de yayın hayatına başlamıştır. Kosovalı Türklerin gazetesi olan Tan gazetesinin altında yayın yapan Kuş dergisinin maziye karışması ile birlikte kurulan Türkçem dergisi Kosova’da Türk dili üzerine öğrenim gören ilköğretim öğrencilerini bir çocuk dergisinden mahrum bırakmamıştır. Derginin kurucusu, sahibi, yazı işleri müdürü, gazetecei, şair, yazar, ressam Zeynel Beksaç’tır.

Zeynel Beksaç Türkçenin çekilmediği yerler vatandır anlayışıyla derginin kuruluş amacını, misyonunu ve vizyonunu şu şekilde özetlemiştir:

“Türkçem yayın hayatına başlarken yine öncelikli amaçlarımızdan biri de her şeyden önce çocuklara edebiyatı sevdirmek; yazıya, şiire, öyküye, resim çizmeye gönül vermelerini, bunu yaparken de özgüven kazanmalarında olanaklar çerçevesinde katkı sunabilmektir. Bir diğer kaygı da, Kosova, Makedonya ve Balkanlar ağırlıklı olmak üzere yaratılan edebiyatı ve özellikle çocuk edebiyatını daha geçlerde de yetişkinler için yaratılan edebiyatı gündemde tutabilmektir.”

Beksaç, Kosova’da Türkçe öğrenim gören çocukların Türkçe ders kitapları konusunda çektikleri sıkıntıları bu dergi ile giderme amacı gütmüştür. Türkçem dergisi ile Türkçe nöbetine Türk kültürünü öğretmeyi de eklemlen Beksaç, dergide Türk kültüründen, tarihinden, gelenek ve göreneklerinden de esintiler sunmuştur. Aynı zamanda Türk büyüklerinden de bahsedilerek Türk gençlerine aktarılmış ve millî kimlik inşası yapılmıştır. Beksaç, halkının değerlerine öncelik vermiştir. Destanlara, Türk büyüklerine, niceki; Kaşgarlı Mahmut, Dedem Korkut, Ahmet Yesevi, Mevlâna, Gaspıralı İsmail ve daha nicelerine yer vermiş, değişik yıl dönümleri nedeniyle dergiye kapak yapmıştır. Ayrıca Atatürk, Türklük, göç, anavatan hasreti, ana dili gibi konularda şiirlerde ve nesirlerde yer almaktadır. “*Türkçem*” dergisi, bu topraklarda yaşatılan kültür sanat olaylarına tadımlık halinde de olsa yer vermiş, Çanakkale Savaşları her yıl anılmış, bu topraklarda yayınlanan Türkçe edebiyat kitapları değişik fırsatlarla okurlara tanıtılmış, değişik alanlarda verilen çabalar hiçbir şekilde göz ardı edilmemiştir.

“*Türkçem*” dergisi Kosova ve Makedonyalı Türk yazarların eserlerine yer verdiği gibi Türkiye, Özbekistan, Kırım, Gagavuzya, Çuvaşistan, Azerbaycan ve daha birçok ülkede yaşayan yazarların eserlerine de yer vermiştir.

Dergi yayın hayatına başladığı günden bugüne dek çocuk edebiyatına katkısı geçenlere de yılın ödülünü vermektedir. Fahri Kaya, İlhami Emin, Nusret Dişo Ülkü

Prof. Dr. Nimetullah Hafız, Enver Baki, İskender Muzbeg, Avni Engüllü, Arif Bozacı, Bayram İbrahim gibi isimler bu ödüle layık görülmüşlerdir.

Türkçem dergisi Türk halkının millî kimlik inşasına katkıda bulunduğu gibi Kosova’da yaşayıp eserler üreten diğer halkların eserlerine de yer vermektedir. Beksaç’ın amacı ise diğer halklarla daha iyi kaynaşmak ve birbirlerini tanıyarak kalıcı barış ortamı sağlamaktır. 22 Nisan 2024 tarihinde Türkçem dergisi 281. sayısı ile okuyucusunun karşısına çıkmıştır. 25 yaşına giren “*Türkçem*” dergisi Kosova’da Türkçenin yaşatılmasını, onurlu duruşunu, kaygı edinmeye devam etmektedir.

“*Türkçem*” dergisi birçok derginin yayın hayatını sürdüremediği Kosova’da türk Çocuk edebiyatının devam etmesi açısından da çok önemlidir. Derginin bugünkü hedefi ise 300. sayıya ulaşmaktır.

“*Türkçem*” dergisi ve Beksaç’ın çalışmaları ile ilgili birçok tebrik mesajı ve görüş bulunmaktadır. Beksaç’ın çabalarıyla dünyanın dikkati bölgeye ve Türkçem dergisine çekilmiştir.

2.1.1. Zeynel Beksaç ve Türkçem Dergisi ile İlgili Görüşler

Zeynel Beksaç ve Türkçem dergisi yaptığı çalışmalarla birlikte yerli ve yabancı birçok insanın dikkatini çekmiştir. Çalışmaların Kosova dışında da duyulması, yorumlanması Beksaç’ın amacının gerçekleştiğinin temel göstergesidir.

Beksaç’ın yakın dostu ve dava arkadaşı olan Hasan Mercan’ın 26 Ocak 1999 tarihinde Zeynel Beksaç’a gönderdiği tebrik mektubu ise şöyledir:

“Anadilini kendinden çok seven, insanlıkla bağdaştıran, cümle analara bağrını açan “Türkçem” dergisinin sahibi şair Zeynel Beksaç, hem bilerek “Türkçem” adını vermiş dergisine, hem de öğrencilerin dillerinden düşmemesini dileyerek, alışkıyı aşılama için. Bu, bizde gelişen, arılaştan, ülkelerarası yıkılmaz köprüleri kuran, yazınımızı üzerinden ak yüz ile geçirten çocuk dergilerimizin en seçkini, en okunuru, en unutulmazı demektir. Sayfalarında ürünleriyle adını gören her yazıneri ‘Türkçem, anadilim’ diyecek, onu hazırlayana Yunus’ça cansal merhabasını verecektir.”(Mercan,1999)

Ben yazıncı olarak Zeynel kardeşe ellerin dert görmesin, dergin uzun ömürlü olsun diyorum.

Beksaç’ın diğer bir nöbet arkadaşı olan ve Türk kültürünün, kimliğinin ve edebiyatının yaşaması için çaba gösteren Prizren doğumlu gazeteci ve yazar İskender Muzbeg 1999 tarihinde Yeni Dönem Gazetesi’nde yayınladığı tebrik mesajında Türk dünyasından, diğer milletlere kadar yankılanan bu çalışma ile ilgili şunları belirtmiştir:

“Türkçem” bu yazılarla, şiirlerle Bakü’den, Kerkük’ten, Türkiye, Kıbrıs, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan ve Makedonya, yani geniş bir coğrafyadan sesler getirmekte, ciddi bir çocuk dergisi olma amacını ve üstlendiği rolü başarıyla gerçekleştirmektedir.

Türkçem dergisi Türkiye’de yaşayan yazar Osman Çeviksoy’un dikkatini çekmiştir. 2015 yılında derginin 170. sayısını kutlamak amacıyla bir tebrik mesajı göndermiştir ve “Türkçem” dergisinin dünyada uyandırdığı yankıyı şöyle anlatmıştır:

“Zeynel Bey. her sayısı gibi derginin 170’inci sayısı da pek güzel olmuş. “Türkçem” dergisi sizin gayretlerinizle dilimizin Avrupa’da dalgalanan bayrağı olmaya devam ediyor. Size ve “Türkçem”e uzun ömürler diliyorum.”

Kosova Türk Edebiyatı’nın en önemli temsilcilerinden birisi Dr. Taner Güçlütürk’tür. Prizren’de Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi (BAL-TAM) araştırma görevlisi ve Kosova Türk Yazarlar Derneği eşbaşkanı olan Güçlütürk Kosova’da Türk kimliğinin, kültürünün ve edebiyatının yaşatılması ile ilgili yaptığı çalışmalarla öne çıkmaktadır. Prizren’de Beksaç ile birlikte aynı hedef için üreten, yazan ve yaşayan Güçlütürk 2014 yılında Prizren’de Yeni Dönem gazetesinde Türkçem dergisi ile ilgili görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

“Değişik ve yeni mizanpaj imajıyla okurlarıyla buluşan Türkçem dergisinin bu sayısında çocuklara yönelik birbirinden ilginç haber, öykü, şiirlere yer verilmiş, Kosova, Türkiye ve dünya edebiyatından örnekler sunulmuştur. Böylece Türkçem, çocukların renkli dünyasına hitap etmeye ve süslemeye devam etmektedir.”

KIBATEK(Kıbrıs Irak Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu) şeref başkanı Feyyaz Sağlam 2015 yılında Beksaç’ı ve dergisini çalışmalarından ötürü tebrik etmiş ve e- mail yoluyla bir tebrik mesajı yayınlamıştır. Hayatını Türkiye dışında yaşayan Türk halklarına vakfetmiş bir yazar olan Feyyaz Sağlam dergi ile ilgili şunları dile getirmiştir:

“Türkçemizin tarihî coğrafyasının önemli kültür merkezleri Balkanlar ve Kosova’da dilimizi- edebiyatımızı-kültürümüzü yaşatmak için çok güç şartlarda vermekte olduğunuz mücadeleyi büyük bir saygı ve takdirle karşılamaktayız.Daha nice sayılar dileğiyle gecenizi ve Kosova Türkleri’ni yürekten selamlıyoruz.Türkçemizin uluslararası dil-edebiyat-çeviri kurumu KIBATEK işbirliği ve iletişim içerisinde olduğu 38 ülke adına , daima yanınızdadır. İzmir’den sonsuz selam ve saygılarımızla.”

Prizren doğumlu bir Balkan Türkü olan Fahri Mermer 10 Mart 1999 tarihinde Prizren Radyosu’nda Türkçem dergisinin öneminden bahsetmiştir. 25 yıl öncesinden bugünlerin portresini çizen Mermer’in öngörülleri ise şu şekildedir:

“Dergicilikte önemli bir başarı daha kaydedildi, Türkçem dergisinin edebiyat dünyamıza kazandırılmasıyla...Başka bir güzellik, başka bir hava getiren Türkçem, ilkokul öğrencilerinden yetişkinlere kadar herkese hitap etmesiyle beğeni kazandı. İyi bir sentez yapılmış. Sanki iki, hatta üç dergi bir arada. Başka bir deyişle bir aile dergisi oldu. İlkokulda okuyan öğrenci okuldan dönüp dergiyi okumaya başlayınca, orta okulda olan ablası elinden alıp okumak istiyor. Ondan ise babası kapıyor ve böylece bütün aile bir şeyler okuyor...Bu dergi böyle çıkmaya devam ettiği takdirde uzun ömürlü olacağı su götürmez bir gerçektir.”

Zeynel Beksaç'ın 1999 yılında çıkardığı ve yadesiyle önem verdiği Türkçem dergisi 281. Sayısını çıkarmıştır. Bir sonraki büyük hedefi 300. Sayı olan Türkçem dergisinin bir önceki büyük hedefi de 250. Sayıya ulaşmak olmuştur. 250. Sayıya ulaşan dergi Kosova'da ve dünyada dikkat çekmiştir.

Kıbrıs-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu (KIBATEK) Derneği'nin Genel Merkezini İzmir'de kurmuş ve 8 yıl genel başkanlığını yürüten yazar ve öğretim üyesi Fahriye İpekçioğlu derginin 250. Sayısıyla ilgili tebriğinde şunları aktarmıştır:

“Kosova'da yıllar yılı başarılarıyla, etrafına TÜRKÇENİN ışığını yayarak 250. sayıya ulaşmış TÜRKÇEM dergisine emeği geçenleri ve özellikle bu başarıda büyük katkısı olan 2001 yılında KIBATEK DERNEĞİ'mizin ilk " TÜRK DİLİ'NE HİZMET ÖDÜLLERİ" ni taşıdığımız Zeynel BEKSAÇ'ı yürekten kutluyorum.”

Batı Trakya- Yunanistan Gümölcine doğumlu olan yazar, öğretmen Rahmi Ali,Beksaç gibi Balkan Türklerinin yaşadığı sıkıntıları kendisi de yaşamıştır. Türk kimliğini muhafaza etmeye çalışan, yazan, öğreten Rahmi Ali aynı hedefte ilerlediği Beksaç'a gönderdiği 27.05.2021 tarihli tebrik yazısında Rumeli Türklerinin sıkıntılarından, Türk kimliğinin korunmasına ve inşasına verdiği önemden bahsetmiştir:

“Türk Azınlıkları için "Dil, edebiyat, müzik, resim velhasıl tüm milli kültür öğeleri o kadar önemli ki... Ayakta kalmaları, yaşamlarını devam ettirmeleri bunlara bağlıdır. Bu vesileyle, Balkan Türkleri Edebiyatına, milli kültürüne yıllarca hizmet veren "TÜRKÇEM" Dergisini 250. sayısına ulaşması nedeniyle yürekten kutluyor, bu başarılı yayınlarına yıllar boyu devam etmesini diliyorum. “

18 Şubat 1954, Prizren / Kosova doğumlu Aziz Serbest Beksaç ile aynı saflarda mücadele vermektedir. Hayatının merkezine Türkçeyi koyan ve yıllarca Tan gazetesinde Türk kimliğinden ve mücadelesinden bahseden Aziz Serbest dostu Beksaç'a Türkçem dergisinin 250. sayısını kutlamak amacıyla bir tebrik mesajı göndermiştir. Bu mesajında ses bayrağı olan Türkçeden bahseden ve derginin Türkçe için önemine vurgu yapan Serbest mesajına şunları da eklemiştir:

“Kosova’da edebiyat,kültür ve sanat dünyamızı zenginleştiren Türkçem dergisinin 250.sayıya ulaşması başlı başına bir kültür ve sanat olayıdır. Batı Balkanların şirin kenti Prizren’den Türkçemizin ulaştığı tüm coğrafyalarımızda dalgalanan ses bayrağımızdır. Biz şiir ve edebiyatla uğraşanların gür sesi olmayı inanç ve örnek bir başarıyla sürdürüyor. Türk dünyasının dört bir yanından yaratıcılarla kurduğu bağ, Kosova’ da genç yazar ve şairlerin yetişmesinde okul görevi görmesiyle, ilk ve orta okullarımızda öğrencilerimizin okuma kitabı açığını gidermesiyle bile Türkçem eşsiz bir hizmet görmektedir. Bu dergimizin hem okuru ve hem yazarı olmak bizler için onur vericidir. Zeynel Beksaç 'ı bu kutsal uğraşındaki başarısıyla kutlarız.”

Avrasya Yazarlar Birliği Başkanı Yakup Ömeroğlu Türkçem dergisini Balkanlar ve Türk dünyası arasında bir köprü olarak görmüştür. Türk dünyasına açılan bir pencere olarak gördüğü Türkçem dergisi ile ilgili 26 Aralık 2021 tarihinde yayınladığı mesajda şu konulara vurgu yapmaktadır:

“Saygıdeğer Dostum, Balkanların kültür burçlarında dalgalanan TÜRKÇEM Dergisinin 250. sayısının yayınlanması münasebetiyle sizi tebrik ediyorum. Ben de bazı yazılarımın TÜRKÇEM Dergisinin sayfalarında yer almasından son derece memnunum. Ayrıca Avrasya Yazarlar Birliği olarak düzenlediğimiz Türk Dünyası Edebiyat Dergileri Kongresi, Uluslararası Kaşgarlı Mahmut Hikaye Yarışması gibi faaliyetlerde uzun yıllar beraber çalıştık ve bu süreçte TÜRKÇEM Dergisinin Balkanları Türk Dünyasına, Türk Dünyasını da Balkanlara taşımasına şahit olduk. Prizren’de tüten bu çoban ateşinin sıcaklığının Balkanlara ve Türk Dünyasına yayılmasının devam etmesini diler, yol arkadaşlığımızın uzun yıllar boyunca devam edeceğine olan inancımınla sizi, sizin şahsınızda TÜRKÇEM yazarlarını ve okurlarını tebrik eder bu vesileyle bir kez daha selam ve saygılarımı sunarım.”

2.3. ZEYNEL BEKSAÇ’IN İNCELENEN ESERLERİ

Rumeli O Benim İşte! – Toplu Şiirler (1971-2017)

Rüyalarım Çiçek Açtı – Toplu Şiirler (1970-2014)

BÖLÜM III: YÖNTEM VE BULGULAR

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. “Doküman” kelimesi Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde (2024) “belge” anlamına gelmektedir. Doküman analizi, basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan düzenli bir yöntemdir. (Kıral, 2020, s.173).

Şairin Türk Edebiyatı’na katkı yapan eserlerinden olan “*Rumeli O Benim İşte*” , “*Rüyalarım Çiçek Açtı*” adlı eserlerdeki şiirler defalarca detaylı bir şekilde okunmuş ve incelenmiştir. Rumeli, Türkçe, kimlik, millî kimlik ve Göç çerçevesinde sınıflandırılarak millî kimlik inşası sürecinde Türkçenin rolü aranmıştır. Şiirlerde geçen temalar tespit edilmiş, Türkçenin rolü belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada Zeynel Beksac’ın “*Rumeli O Benim İşte*” adlı şiir kitabı ve “*Rüyalarım Çiçek Açtı*” adlı şiir kitabı incelenerek “Millî Kimlik İnşası Sürecinde Türkçe” başlığına uygun olarak temalara ayrılmıştır. Bu temalar aşağıdaki gibidir:

3.1. TÜRKÇE SEVGİSİ/ TÜRKÇE NÖBETİ

Ortak bir tarihe sahip olan ve aynı dili konuşan topluluklar bir milleti ortaya çıkarır. Dil kültürün taşıyıcısı olduğundan ortak bir kültüre sahip olan milletlerin yarınları da dillerinde gizlidir.

Türkçe sevgisi, ayrı coğrafyalarda yaşayan Türk milletinin birlik ve beraberliğini güçlendirmektedir. Çünkü dil bir topluluğun ortak bir kimlik duygusu geliştirmesinin temelini oluşturur. Türkçeyi sevmek bir dili sevmenin dışında ortak köklere, tarihe, kültüre duyulan sevgi ve bağlılıktır. Türkçeye duyulacak sevgi ve bağlılık dilin korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına vesile olur. Dil bir topluma kendi adını vermektedir. Bundandır ki anadilini kaybedenler zamanla sömürge toplumlar haline gelmişlerdir ve asimile olmuşlardır. Çünkü binlerce yılda oluşan kültür ve ortak inanç uzun süredir birlikte yaşayan toplumların birikimini ortaya çıkarır. Ortaya çıkan bu birikimler de dil ile meydana çıkmaktadır.

Türkçeyi sevmek iletişim kurmanın dışında kültürel bir değer ve kimlik unsuru olarak milletlerin devamını sağlar.

1912’de yaşanan Balkan Savaşları sonrasında Osmanlı, yüzyıllardır idare ettiği Balkan coğrafyasından çekilmek zorunda kalmıştır. Bölgede kalan Türk halkı, kendi vatanlarında sahipsiz kalmıştır. Bu süreçten sonra uygulanan baskı, asimilasyon çabaları ile birlikte Türkçe eğitim hakkı ve Türkçe konuşmak yasak hale gelmiştir. Bu süreçte baskılara direnmeye çalışan Rumeli Türkleri için ekonomik ve maddi sıkıntılar da büyüyünce bölgede kalmak zorlaşmıştır. Bölgeden göç ile birlikte Balkanlarda Türkçe güç kaybetmiştir.

Zeynel Beksaç, bölgedeki sıkıntılar ve kalan Türkler için bir rol üstlenmiştir. Türk insanının kimliğini, kültürünü, dilini kaybetmemesi için bir nöbete başlamıştır. Bu nöbetin adı Türkçe nöbetidir. Prizrende önemli bir figür olan Beksaç Türkçenin uç beyi olarak tanınmaktadır. Amacı yüzyıllardır yaşadıkları vatanlarında kendi dillerini konuşmak, yaşatmak ve azımsanmayacak kadar Türk insanının yaşadığı yörede dilleriyle ilgili haklara sahip olmaktır. Yazdığı şiirler, çıkardığı dergilerle, kurduğu derneklerle Kosova’da Türklerin öncüsü olmuş, kültürel ve millî kimliği korumaya ve güçlendirmeye çalışmaktadır. Prizrende yıllarca kültür dili olan Türkçenin nöbetini tutan Beksaç’ın devam, kavgam olarak nitelendirdiği misyon ise düzeni bozmadan dilini savunmaktır.

*“Ana, baba, yurdu, evreni
Seninle sevdim Türkçem
Bildim dostu, düşmanı, düşmanı seninle
İçimden öyle geldi
Seninle yüreklendim”
“Türkü, şiir, gerçeğe
Ve sevilen yar, geçilen yol, yaşamak
Toprak testiden içilen
Buz su gibi doyumsuz
Seninle”*

Türkçem gururum. (Türkçem Gururum, s.26)

Şairin bu şiiri insanlara millî kimliklerinin ancak Türkçe ile ayakta tutulacağına dair bir ders niteliğindedir. İnsan için en önemli metaforlardan olan anne, baba ve yurt sevgisi üçgeninde dostunu, düşmanını Türkçe ile bildiğini vurguluyor. Çünkü dil biraz anne biraz baba en çok da vatandır. Yahya Kemal “Bu dil ağzımda annemin sütüdür.” derken, Zeynel Beksaç ile aynı duyguları taşıdığından hiç şüphe yok. Türkçe anne sütü gibi gerekli, anne sütü gibi kutsal ve eşsizdir. Şairin içimden öyle geldi, seninle

yüreklendim dizelerinde hayatını adadığı davası gizlidir. Prizrende Türkçenin kadim bekçisi olma kararını bu dizelerde belirtmiş, Türkçeden destek alarak yüreklenmiş Balkanlar’da Türkçenin nöbetini tutmaya başlamıştır.

*“Baharda güzü
Güzde kışı yaşadım
Sevgi hep siperim oldu ama
Kuşkuyu tuzağa
Gülü kalbime gömdüm
Eskimedi direngen özüm benim
Yarına yaşıt oldu
Hoşgörü hep siperim oldu ama
Ne kula boyun eğdim
Ne lokmayı kolayından yedim
Düzde yokuş tırmandım
Engelde kol gezdim varlandım
Türkçe’ m hep siperim oldu ama.”* (*Türkçe’ m hep siperim oldu ama*, s.43)

Şair bu çetin mücadelede, bu zor coğrafyada dahi sevgi ve hoşgörünün yanına siper olarak Türkçeyi koymuştur. Şair bize sanki şöyle bir mesaj veriyor: “Sen Türkçeyi, Türklüğü bilersen yol ne kadar çetin olursa olsun sevgi, hoşgörü ve Türkçe sana hep siper olur.”

*“Sen yoksulluk günlerimde
Kırmızı bibere bandırdığım
Lokmamdaki tad
Oğlumun kızımın
İlk dünya çılgılığı
Kavgamın baharı
Ve biricik yılçağımsın
Uykusuz gecelerimin sanığı
Sensin bilirim
Uzun kış gecelerinde
Temmuz güneşi gibi
Yakan özlemim...”* (*Gene Türkçe’ m Üzerine Söylenmiştir*, s.46).

Beksaç, Türkçeyi hayatının merkezine o kadar güzel yerleştirmiştir ki her yerde Türkçeyi görür. Yoksulluk günlerinde, çocuklarının ilk ağlamalarında hep Türkçe vardır. Prizren’in uzun kış gecelerinde Türkçe evinin içinde Temmuz güneşi gibidir.

*“Türküm, hoyratım, uzun havam
Bağlamam kemençem neyimsin
Yunus’ um Mevlana’ m Karacoğlan’ ım
İçimdeki sönmez volkanın sönmez lavısın...”* (*Gene Türkçe’ m Üzerine Söylenmiştir*, s.46).

Beksaç Türkçenin Rumeli yakasında Türkçe söylemenin ve yaşamının değerine sıkı sıkıya bağlıdır. Şairimiz aslında bu dizeleri yazarken Türkçenin Rumeli yakasında

yetişen Türk gençlerine birçok mesaj vermiştir. Rumeli’de yaşayan Evlad-ı Fatihan olan Türk gençlerine Türkü, bağlama, kemençe, ney bizimdir mesajı veriyor. Yunus, Mevlana, Karacoğlan’a değinerek azınlıkta bırakılıp, kimliklerini yok etmeye çalışanlara karşı da bir savunma mekanizması oluşturuyor. Kısacası Türk gençlerine diyor ki “Kimliğinizi kaybetmeyin, hepiniz dilinizin peşinde bir Yunus, hoşgörü peşinde Mevlana, güzellikler ardında da Karacoğlansınız.” Türkçe, hoşgörü ve güzellikler Türk’ün kimliğidir.

“Ve sen günün her anında

Üstüme çığ gibi yıkılan

Mutlu belamsın. ...” (Gene Türkçe’ın Üzerine Söylenmiştir, s.47)

Kosova’da Türk şairinin yaşadığı acılar, savaşlar, sıkıntılar hiç bitmemiştir. Zeynel Beksaç’ın ise hayatına mal olmuş bir kavgası vardır. Türkçe. Bu kavga ve nöbet sırasında koca bir ömür geçmiş, kötü niyetli insanlar üstüne gelmiş ve şairi yıpratmaya çalışmıştır. Ancak şair bu kadar kavganın içerisinde Prizren sokaklarında hâlâ Türkçeyi duydukça yorgunluk yerini mutluluğa bırakmaktadır. Kısacası, Türkçe Beksaç’ın kavgası, davası, hayatı ve mutlu belasıdır.

“Kimi türkü yaralar

Kimi hasret bozguna dönderir

Yağmura gebe bir bulutum kimi kez

Delicesine yağsam gönül uslanır ancak

Bu dil tanığımdır...” (Bu dil tanığımdır, s.48).

Her insan gibi şairin de hayat karşısında yorulduğu, zorlandığı, durup dinlendiği bir ağaç gölgesi vardır. Kimi insan bunu çocuklarında, kimi insan sessiz yemyeşil bir ormanda, kimi insan da seyahat etmekte bulur. Şairimiz ise bu gücü kimliğinde, atalarında, görkemli tarihinde ve ana dilinde bulmaktadır. Mutluluğuna, üzüntüsüne, şaşkınlığına, kızgınlığına hep Türkçe şahittir.

“Prizren Kalesi’ne dikilir kalır gözüüm

Oradan boy verir sokak sokak özüüm

Ahşap evi camisi hamamı köprüsü,

Zaman kısılacında duman duman görüntüsü

Bu dil tanığımdır.” (Bu dil tanığımdır, s.48)

Şair bu dizelerde ikilemelerden büyük bir ustalıkla yararlanmıştır. Prizrendeki onca Türk eserinin önünde bir Evlad-ı Fatihan olan Beksaç her zorlukta, her mutlulukta atalarının bıraktığı mirası görmektedir. O muhteşem yıllara tanık olan insanlar hep ahirete göçmüşlerdir. Ancak tek bir tanık kalmıştır. Prizren Kalesi’nin, Sinan Paşa Camisi’nin, Taşköprü’nün, Maraş Camisi’nin ve birçok Türk eserinin o ihtişamlı günlerine şahit yaşayan tek tanık Türkçedir. Beksaç ise bu dizelerde tanık gösterme

sanatını başarıyla uygulamış, o ihtişamlı günleri üstü kapalı bir şekilde okuyucuya aktarmıştır.

*“Sevgi sofrasında al yerini...”
 “Havasız susuz nasıl olunmuyorsa
 Dilsiz de olunmaz oğlum
 Dilleri anadilinle seveceksin
 Ancak dilinle tadını anlarsın
 Yaşamda verdiğin kavganın
 Türkçenle Yunus’a uzanır elin
 O zaman gizi çözülür dilinin
 Ve daha bir karışır dolarsın diline
 Bunca âlemin...” (Bengi Tarla, Atilla’ya, s.102)*

Beksaç bu şiirinde oğlu Atilla özelinde Rumeli Türklerine nasihatlerde bulunur. “Bengi” sözcüğünü burada da kullanarak sonsuz sevgiyi oğluna ve Türk gençlerine öğütlemiştir. Önceden detaylıca incelediğimiz Yunus sevgisiyle insanları, dilini, doğayı severek yücelir insan. Sevgisiz hayatın, mücadele, keyif olmayacağını belirtir. İnsan severse sonsuzluğa erişir. Oğluna hayat mücadelesinde anadilinin önemini de büyük bir ustalıkla anlatıyor. İnsan nasıl havasız ve susuz yaşayamazsa dilsiz de yaşayamaz. Türkçeyle ulaşır Türk genci gerçeklere, Yunus felsefesine ve Türk töresine. Şairin oğlundan yola çıkarak okuyucusuna ders verdiği dizelerdendir Bengi Tarla şiiri.

*“Bir uyumaz
 Uyumaz göz olsam/(ki doğuştan sorguya çekilmekteyim bu suçtan)
 Güzelliği savunan
 Bir tek söz için
 Nöbet durmaya
 Var mısın?” (Gözdağı ve Güzelliğin Savunması, s.115)*

Zeynel Beksaç’ın doğumundan beri tuttuğu bir nöbet vardır. Bu nöbet onun hayatının seyrine de etki etmiştir. Ancak bu nöbeti, bu bayrağı devredeceği Türk gençlerine ihtiyacı vardır. Sen de güzellikler için Türkçe için nöbete durmaya var mısın mesajı vermektedir.

*“Seni andıkça
 Türkiye’nin Sesi’ni dinleyebilmek için
 Bağ satıp radyo aldığını anımsarım babamın
 Yüreği bir tek onun sevdası için çarpar diye
 Anamın sözleri çınlar hala
 Bir şarkı bir türküde sessiz hıçkırıklara boğulup
 Gözlerinin dolup taşığını nasıl unuturum...” (Sevdan Kuşatmış Yüreğimi, s.160)*

Zeynel Beksaç, Balkan Türküsü dergisine verdiği bir röportajında bu dizelerin hikmetini anlatmıştır. Kendi deyimiyle “Türkçeye aşıksam nedeni babamdır” desem yanlışmam der. Zeynel Beksaç’ın Türkçe sevdasını babasında da görürüz. Beksaç Mevlana’yı, Yunus’u, Mehmet Akif’i ve nicelerinin adını babasının kütüphanesinden öğrenmiştir. Babası sürekli Türkiye’den kitap, gazete ve dergiler getirir ve bu yazılı kaynaklar geldiği zaman evde bir bayram havası olurmuş. Bir gün Beksaç’ın babası kiraz bağlarını satmış ve Beksaç ve annesi eve tadilat yapacaklarını düşünürken babası eve elinde bir radyo ile gelmiş. Satılan tarlanın yarı parasını bu radyoya vermiştir. Amacı ise Türkiye’nin Sesi programında haberleri dinlemektir. Beksaç’ın annesi ise bu duruma şu tepkiyi vermiştir: “Bu adamın yüreğini yarsan Türkiye çıkar.” Şair çocukluğunda yaşanan bu olaydan çok etkilenmiş ve babası ile aynı yolu seçmiştir. Türkiye’den haber almak için, birkaç Türkçe türkü dinlemek için radyo alan babanın Türkçe için nöbete duran oğlu. Annesi hayatta olsa Zeynel Beksaç için de aynı tepkiyi verirdi. Bu adamın yüreğini yarsan Türkiye ve Türkçe çıkar...

*“Biz bu dili
Ne bakkaldan veresiye
Ne bitpazarından ucuza
Ne de açık artırmada almadık ki
Dilim mevsimlik değil
Yadsınmak boyun eğmek ona hışç yakışmaz
Dilim dünya ahir servetim” (Dil Yangınım Var Kosova Kavşağında, s.216)*

Beksaç dizelerinde kimliğin ne olduğundan millî kimliğinin varlığı ile ilgili okuyucusuna mesajlar vermiştir. Türkçenin iki günlük yadsınacak, yok sayılacak bir dil olmadığını haykırmaktadır. Kendi vatanında sokaklarında, dağında, taşında yaşayan Türkçenin dünyanın sonuna kadar en büyük serveti olacağını belirterek Rumeli Türklerine de mesajlar vermiştir.

*“Gün oldu vazgeç işsiz kalırsın dediler
Terk et onu işte mevki dediler
İlle de ondan koparmak istediler
Bengi malımız
Kadim dostumuzdur diye
Nasıl da görmezlikten geldiler” (Dil Yangınım Var Kosova Kavşağında, s.217)*

Zeynel Beksaç dizelerinde davasından, uç beyliğinden vazgeçmesi için yapılan tekliflere atıfta bulunmuştur. Beksaç, Para, makam, mevki gözetmeksizin Türkçeyi en değerli varlığı görmüştür. Türkçe için Orhun yazıtlarında geçen bengi kelimesini

kullanarak Türkçenin sonsuza dek var olacağını da belirtmiştir. Beksaç'ın en büyük hazinesi, derdi, sevdası Türkçesidir.

*“Ah İstanbul!
Gene de beni tutma
Elimi, kolumu bağlama
Evlad-ı Fatihan'ım ben
Bırak tez elden varayım Urumelime
Tuna, Arda, Akdere, Vardar aktıkça oralarda
Buralarda nasıl dururum ben
Yeminim var kaldırımlarına
Sokağına, taşına, dağına
Çeşmelerinde akan suya. (İstanbul'la Hasbihal, s.223)*

Beksaç, çok sevdiği İstanbul'dan ayrılırken içi buruktur. Ancak bir yandan da koşarcasına Prizren'e gitmek istemektedir. Tam bir yarım kalmışlık arasındadır. Bir yanı Kosova'da bir yanı Türkiye'dedir. Bir Evlad-ı Fatihan olarak Prizren'de bir sorumluluğu vardır. Sokaklarına, tarihi eserlerine, sokakta oynayan çocuklarına karşı, şairlerine ve halkına karşı büyük sorumluluklar taşımaktadır. Sorumlulukların merkezinde ise Türkçe vardır. Beksaç, İstanbul'dan biraz buruk biraz da sorumluluğuna dört elle sarılmış bir uç beyi olarak ayrılmıştır. Rumeli Türklerinin yaşadıkları yarım kalmışlığı bu dizelerde okuyucusuna sunmuştur.

*“Dağlarında kar olur duman olur sis olur
Ben derdim yazmasam içimde bir kor olur
Dilimin nöbetindeyim bundan büyük şan m'olur
Rumeli'ye elveda der miyim hiç?”(Rumeli'ye Elveda Der miyim Hiç,
s.229)*

Şairin nöbet kararlılığı bu dizelerde karşımıza çıkmaktadır. Derdi kavgası düzeni bozmadan dilini savunmak olan Beksaç, derdini halkına da aktarmak istemektedir. Şan, şöhret, makamdan öte dilinin savunuculuğunu yapmak Beksaç'ın en büyük gurur kaynağı olmuştur.

*“Semra'nın dili Türkçe
Bugün yarın her zaman
Görüşü mutlak evrensel”(Rüyalarım Çiçek Açtı, Semranın Dili Türkçe,
s.145)*

Beksaç Semra'nın dili Türkçe şiiri ile Semra üzerinden bütün Türk çocuklarının dili dün Türkçeydi, bugün Türkçe, yarın da Türkçe olacaktır mesajı vermektedir. Şair Türk çocukları için hem bir gelecek inşası hem de Türkçe üzerinden çocukların kimliklerinin inşasını yapmaktadır.

“Yenik düşsem
 Sevgiye yenik düşerim
 Düşse kalka
 Hem de hiç düşünmeden
 Yenik düşsem
 Çocuğa yenik düşerim

 Can kurban
 Yenik düşsem
 Türkçeme yenik düşerim
 Dilim onurumun bükülmeyen bileği.” (Rüyalarım Çiçek Açtı, Yenik Düşsem, s.166)

Beksaç’ın zaafı arasında sevgi, çocuklar ve gerçek vardır. Sevgi, çocuklar ve dürüstlük hayatında olmazsa olmazdır. Ancak en büyük zaafı ise Türkçedir. Hayatını adadığı Türkçeyi onurunun bükülmez bileği olarak nitelendirmektedir. Şair Türkçe ile birlikte bahsettiği bu unsurlara yenik düşmekten ise hiçbir zaman çekinmemiştir. Aksine bu değerler uğruna düşmek şair için onur olmuştur.

“Bitmeyen özlemim, bengi tutkum
 Yıkılmaz kalem, sönmez ocağım
 Ekmeğim, suyum, havam, yağmurum
 Türkçem benim soy onurum, gururum
 Rumeli kavgam, direngen nakışım
 Duygusal oyam, vazgeçilmez esnim
 Dünya malım, biricik yarım, ahretim
 Türkçem benim yaşamım ve anıt evim
 Bazen bir ceylânsın ürkek bakışlı
 Bazen bir denizsin azgın dalgalı
 Kimi kez iç parçalayıcı bir türkü
 Sen hep, ama hep benim paylaşılmaz aşkımsın.” (Rüyalarım Çiçek Açtı, Türkçem, s.187)

Şairin bu şiirinin de merkezi Türkçedir. Beksaç’ın bengi tutkusu, kavgası, başının tatlı belası olan Türkçenin ekmek,su,hava, yağmur kadar önemli olduğu anlatılmaktadır. Aynı zamanda Türkçe sadece bir dil değil aynı zamanda kimliğin, soyun mührüdür. Dilleri olmayan milletlerin tarihi de olmaz vecizesinden hareketle girdiği nöbetinin sebebi satır aralarında belirtilmiştir. Bu şiirde Beksaç, toplumun ağzından da konuşmakta ve benim dediği her şeyin Balkan Türkleri’nin olduğunu da duyurmaktadır. Rumeli kavgam, direngen nakışım ifadeleri ise kendisinin ve Türk toplumunun verdiği kavgayı, direnmeyi Türkçe ile ifade ettiği ifadelerdir.

Türkçem benim anıt evim diyerek Türkçeyi evi olarak gören Beksaç evinin talihinden de bahsetmiştir. Osmanlı sonrası dönemde kimi zaman zulümlere, göçlere şahit olan Türkçe yani Beksaç’ın evi bazen bir ceylan misali ürkek bakışlı görülmüş, bazense

haksızlıklara karşı dalgalı bir deniz gibi hiddetli olmuştur. Yaşanan acılar, büyüklerinden dinlediği anılar ise Beksaç için iç parçalayıcı bir türkü gibi olmuştur.

3.2. YARIM KALMIŞLIK/GÖÇ

Balkan Savaşlarının ardından yaşanan gelişmeler sonrasında Rumeli için karanlık bir dönem başlamıştır. Farklı etnik grupların yaşadığı bölgede yaşanan iç savaşlar, hakimiyet çabaları insanları derinden etkilemiştir.

Bu karışıklıklar ışığında işleri, dilleri, toprakları elinden alınan Rumeli Türklerinin bir kısmı göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göç, gidenler için ne kadar zorsa kalanlar için de o kadar zor olmuştur. Kosova'dan kalkan trenlerin ardından bölgede Türk nüfusu ve akabinde Türkçenin hakimiyeti önemli ölçüde azalmıştır.

Şair bu başlık altında göçün ardından Beksaç'ın Türkçenin bölgedeki çekilmesine duyduğu üzüntüyü incelemiştir. Komşularının, arkadaşlarının, büyüklerinin ardından geride kalan Beksaç ve Rumeli Türklerinin kalpleri ikiye bölünmüştür. Şiirlerde hep bir yarım kalmışlık söz konusudur. Yarım kalmış arkadaşlıklar, anılar, hikayeler şiirlerin konusu olmuştur.

*“At üzerinde sünnet olacak çocuklar geçti
Davul zurna eşliğinde
Ve içi dolu faytonlar
Ayrıcalığı yok bizim ora adetlerinden
Daha bir yanık olur Rumeli’de
Davul zurnanın sesi nedense
Ve ben seni düşündüm
Çocukları
Bir de bizim ora türkülerini.” (İzmir’de Sensiz Seninle- Aynur’a, s.59)*

Zeynel Beksaç, bir İzmir seyahati sırasında bu şiiri yazmıştır. İzmir’de eşi Aynur Hanım’a bir şiir yazarken bile aklında ve gönlünde Rumeli, Balkanlar ve Türk adetleri vardır. Beksaç, ise şiirinde bir kimlik tanımı yapmaktadır sanki. Adetlerimiz, gönüllerimiz ve dilimiz birdir. Ancak Rumeli’den uzak İzmir’de yazdığı bu şiirinde öksüz kalmasını diye mücadele verdiği Rumeli’den uzakta aklında nöbeti ile Rumeli’nin davulu, zurnası ve hikayesi ona daha çok hüznü gelmiştir.

*“Geçtiler ki
Köprü dilsizdi
Bir at kışnemesi
Yıktı sessizliği
Yarını düşünmeden*

*Yarınlar ilenç doğurur diye
Umursamadan
Geçtiler (Gidenlerin Ardından Kalanların Pulsuz Mektubudur, s. 110).*

Beksaç şiirinde Prizren'den gelen Türklerin ardından hissettiği duyguları aktarıyor. Prizren'deki Taş köprü, Sinan Paşa Camii ve birçok Türk eseri sessizleşiyor. Kalanlar için artık baharın yerini sonsuz bir kış almıştır. Çünkü kendilerinin olan yurtlarında azınlık durumuna düşmüşlerdir. Beksaç bu göç etme işine zaten çok kızgındır ve yurttan göçe karşıdır. Herkes giderse bizden kalanlar sadece taş binalar olacak demektedir. Vatanlarından göçenler devam ettikçe bizden kalan o taş binaların bir anlamı da kalmayacak. Bu şiir bize biraz da Rumeli'yi çok iyi bilen Üsküplü Yahya Kemal'i hatırlatmaktadır. Prizren'de bizden kalan yapılara bakarken bir şeyleri anlamamız gerekir. Anlarsak yurdu terk etmeyiz. Maziye hatırlar âtide yapacaklarımızı planlarız ve gönlümüz ruhumuz sevgiyle dolar. Beksaç ile aynı duyguları taşıyan Rumelili şair Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bir Bayram Sabahı" şiirindeki şu dizeler Zeynel Beksaç'ın bu şiirinde aktarmak istediği duyguların özeti gibidir:

(Süleymaniye'de Bir Bayram Sabahı Şiirinden Bir Kesit)

*"Artarak gönlümün aydınlığı her saniyede
Bir mehâbetli sabah oldu Süleymâniye'de
Kendi gök kubbemiz altında bu bayram saati,
Dokuz asrında bütün halkı, bütün memleketi
Yer yer aksettiriyor mavileşen manzaradan,
Kalkıyor tozlu zaman perdesi her an aradan.
Gecenin bitmeye yüz tuttuğu andan beridir,
Duyulan gökte kanat, yerde ayak sesleridir.
Bir geliş var!.. Ne mübârek, ne garîb âlem bu!..
Hava boydan boya binlerce hayâletle dolu...
Her ufuktan bu geliş eski seferlerdendir;
O seferlerle açılmış nice yerlerdendir.
Bu sükûnette karıştıkça karanlıkla ıstık
Yürüyor, durmadan, insan ve hayâlet karışık;
Kimi gökten, kimi yerden üşüşüp her kapıya,
Giriyor, birbiri ardınca, ilâhî yapıya.
Tanrının mâbedi her bir tarafından doluyor,
Bu saatlerde Süleymâniye târih oluyor.*

...
*"Ne zaman bir tren düdüğü duysam
Otobüs ardından ne zaman el sallansa
Bir gemi limanı terk ededursun
Göçü ayrılığı anımsar
Tırnaktan tepeye ürperirim*

*Sessiz kaldırımlar yas tutar sanki
Dilsiz kesilir bir cumbalı ev
Sinan Paşa Camii minaresinden
Daha bir yanık okunur ezan sesi
Döker derdini Akdere sularına Taş Köprüsü
Nemden loşluktan yakınan
Mehmet Paşa Hamamı 'nda
Zaman düşe dalıverir” (Sevdan Kuşatmış Yüreğimi, s.164-165)*

Şairin en çok üzerinde durduğu ve onu en çok yaralayan olgu göçtür. “Bir Tren Kalkıyor Kosova’dan” şiirinde bu konu üzerinde durmuş ve duygularını belirtmiştir. (İlerleyen bölümlerde şiir detaylı incelenecektir) . Dönemin baskı ve zulümleri sonucu Kosova Türkleri trenlerle Türkiye’ye göçe başlamışlardır. Bu göç ile birlikte bölgede Türk varlığı azınlığa düşmeye başlamış ve günümüze kadar devam eden kimlik mücadelesinin temelleri atılmıştır. Her kalkan trenle birlikte Türkçe de trenlere binmiş ve uzaklaşmıştır. Beksaç bu göçe her zaman kızmış ve üzülmüştür. Beksaç’a göre göç eden insanlarla birlikte Prizren’deki ecdat yadigarı eserler öksüz kalmış, Türkçe öksüz kalmıştır. Bir hüznün Prizren’i kaplamıştır. Beksaç ise o göçlerle birlikte sıkı sıkıya nöbetine başlamış, gidenlerin yokluğunu belli etmemek için bir kimlik mücadelesine girişmiştir. Trenlere binen her insanla Türkçe uzaklaşmasın diye göç eden Kosova Türklerinin bütün sorumluluğunu üzerine almıştır.

*“Kara bir kış günü
Vardım ki Brod’a
Bağdaş kurup oturmuş güneş
Tepeleri bembeyaz karlı
Şar Dağları’na*

*Elinde baston
Sırtını duvara vermiş
Tertemiz bir Türkçe’yle
Merhaba der doksanın yolcusu
Osman Dede
Gurbet yorgunu gözlerinden
Bir film şeridi gibi geçer
Akhisar günleri” (Vardım ki Brod’a, s.169)*

Brod’un coğrafi konumunu ve tarihini anlamak için Gora bölgesi hakkında söz sahibi olmak gerekir. Taner Güçlütürk’ün Çağdaş Çizgi dergisinde verdiği bilgilerden hareketle Gora veya Goralı; Slavca “Yukarı, Dağlı, Uludağlı” demektir. Coğrafi olarak baktığımızda Gora yöresi ve köyleri, Şar Dağları üzerine ve eteklerine yerleşmiştir. Gora’da günümüzde yaklaşık 7 bin ile 8 bin arasında kişi yaşamaktadır. Yöre köylerin

en büyükleri Restelica, Brod, Mlika, Bačka, Dikance ve Vranište'dir. Dragaş Belediyesinden 15 kilometre uzaklıkta bulunan Brod, Gora köylerinden birisidir. Brod köyünde olduğu gibi Gora bölgesinin genelinde genç nesilleri görmek mümkün değildir. Osmanlı askerlerinin bölgeden ayrılması ile birlikte başlayan büyük göç neticesinde Brod'da genç nesilleri görmek zorlaşmıştır. Şair Zeynel Beksaç, doksanlarına merdiven dayamış Osman Dede örneği ile sırtını Şar Dağlarının eteklerine yaslamış Pomak Türklerine dikkat çeker. Göç'ün ve baskıların son tanıkları olan bu yaşlı neslin kullandığı Türkçeye dikkat çekilmiştir.

*“Karlı dağlar söndüremez
Yüreğindeki Türklük ateşini
Atatürk hayranlığı
Koyu bir futbol taraftarından farksız
Bir dağı süzüyor göz ucuyla bir bizi
Sahipsizlik gözünü yıldırılmış besbelli
Alın götürün
Bizim buralarda ne işimiz var diye
Yakarıp durdu Mehmetçiğe
Dilinden çok hasreti içmiş gözleriyle
Osman Dede”(Vardım ki Brod'a, s.169)*

Osman Dede örneği ile Gora bölgesinde yeni nesilleri yetişmeyen ve tarihin son tanıkları olan Pomak Türklerinin hisleri ve millî duyguları şiirde açıkça ifade edilmiştir. Kosova'da görev yapan Türk askerlerine olan sevgi ve anavatana hasret temaları şiirde açıkça ön plandadır. Atatürk ve Türk askerine olan hayranlık, Türkiye'ye olan hasret teması ile birleştirilmiştir.

*“Kara bir kış günü
Vardım ki Brod'a
Soluk soluğa gezdim sokakları
Fatıha okudum eski mezarlıkta
İnsan kokusunu aradım
Anladım ki attığım her adımım
Geçmişin izleriyle yaşıt burada
Yitirilen gölgenin sesi oldum
Tanıklığımı kanıtsattı
Buğulanmış aynalar
Kar gibi ak pak düşler doluştu avuçlarıma
Koşasım geldi kendinden geçmiş gibi
Sadık bir dost bulmuş gibi
Ve erittim yüreğimde Şar Dağları'ndaki karı
Mevlâna'laştım
Sarı Saltuk'a el salladım.” (Vardım ki Brod'a, s.170)*

Osmanlı döneminde Brod bölgedeki en önemli zanaat ve ticaret merkezlerinden birisi olmuştur. Brod'un dünü ve bugünü arasında ise ciddi manada bir uçurum vardır. Bir zamanların ticaret ve zanaat merkezi Brod baskı sonucundaki göçlerle birlikte sessizliğe bürünmüştür. Beksaç, mezarlıkta geçmişin izlerini aramış, okuyucusuna derin bir Mevlana hoşgörüsü ile Sarı Saltuk'u, Osman Dede'yi, bölgeden göçenleri şiiri yoluyla aktarmıştır.

*“Bir kofer bir sandık
İçimiz buruk ve yanık
Sallanan ıslak mendiller mi
Yüreğimiz miydi bilmeden
Düştük yollara
Doğduğumuz topraklara veda etmeden
Doğduğumuz topraklara doymadan” (Bir Kofer, Bir Sandık, s.185-186)*

Şiirin başlığında yer alan “Kofer” kelimesi Yugoslavcada yani günümüz Slav dillerinde bavul anlamına gelmektedir. Beksaç, bu şiirde Rumeli'den göçün hüznünü okuyucusuna aktarmaya çalışmaktadır. Lirik bir üslupla bu şiiri yazan Beksaç vatanlarını, şehirlerini, evlerini bırakan insanların durumunu dile getirmiştir. Rumeli'den göçen Türklerin içinde bu duygular ellerinde ise bir kofer ve sandıkla yollara düşmüşlerdir. Bu göç, binlerce yıllık bir öyküdür. Anavatana göçerken tedirginlik, yeni umutlar ve hüznle anavatanın yolunu tutmuşlardır.

*“Dilimiz Rumeli ah Rumeli diye söylenir durur
Öyle bir sevdadır ki ahhh!
Bir gün baktık ki
Sirkeci Garı'nda açıldı gözlerimiz
Bir kofer, bir sandıkla
Yepyeni bir umuda sarıldık kaldık...” (Bir Kofer, Bir Sandık, s.185-186)*

Bu göçün en büyük simgesi ise trenler olmuştur. Rumeli'nin hangi bölgesinden anavatana yola çıkılırsa çıkılsın bu göçün buluşma noktası ise Sirkeci Garı'dır. Yola çıkan Rumeli Türkleri bavullarının içinde ise çocukluklarını, anılarını, evlerini, vatanlarını bırakmanın hüznü vardır. Arkalarında ise öksüz bıraktıkları köyleri, şehirleri, hatıraları, sevdikleri ve Türkçe kalmıştır. Beksaç ise Türkçenin Rumeli yakasında bu göçlerin ardından kendisine bir vazife edinmiş ve Türkçenin nöbetini tutmaya başlamıştır. Göçlerin ardından vatanlarında azınlık hale gelen Türklerin millî

kimlik kavgası. Anavatana göçenlerin içinde ise vatanlarını bırakmanın yanında yeni bir hayata başlamanın umudu vardır.

*“Bir Tren Kalkıyor
Kosova'dan
Bir daha dönmek üzere
Bir tren kalkıp meçhule doğru gidiyor
Vagonlarına Türkçem doldurulmuş
Bir tren gidiyor
Ağır ağır ve sessiz
Kompartımanda ne yolcu ne de
Yük eşyası var
Bir daha dönmek üzere
Bir tutsağı çelik kafese kapatır gibi
Dilimi yüklemişler
Dilim sürgün ediliyor”* (Bir Tren Kalkıyor Kosova'dan, s.187)

Göç kavramını iki taraflı incelemek gerekmektedir. Gidenler, arkalarında vatanlarını bırakıp yeni bir hayata yelken açmışlardır. Yeni umutlar ve hayat kavgası ile hayata tutunmaya çalışmışlardır. Ancak kalanlar, bu göçe şahit olmuşlardır. Gün geçtikçe etkisi artan bu yalnızlığa mahkum olmuşlardır. Geride kalmak ve kutsal bir amaç uğruna geride kalmak. Beksaç ise bu amaç uğruna geride kalmıştır. Beksaç'a göre, bu göç sırasında vagona yalnızca insanlar yoktur. İnsan bedeninden ziyade, insanların konuştukları dilleri Türkçe, her göç eden bireyle birlikte bölgeyi terk etmektedir.

*“Kosova'dan bir tren kalkıyor
Bir tek bilet kesilmiş
Tarihe gömülmek üzere
Türkçem yolcu
Bir tren gidiyor
Karanlıklara doğru
Ağır ağır ve sessiz”* (Bir Tren Kalkıyor Kosova'dan, s.187).

Bu göç sırasında insanların biletleri gidiş-dönüş değildir. Sadece gidiş bileti almıştır insanlar. Her bir göçmenle birlikte Türkçe de bu bölgeden çekilmektedir. Beksaç'ın ifadesiyle Türkçenin bölgeden çekilişidir bu şiir. Bu giden trenlerle birlikte şair halkının ve Türkçenin geleceğine karamsar bakmaktadır.

*“Yüzyılların mirası
Kimliğimin en kutsal varlığı
Evden kovulan hayırsız bir evlat gibi
Kullanım tarihi geçmiş gibi
Değersiz bir bozuk para gibi*

Dilim yolcu bugün

Dilim incinmiş

Dilim sahipsiz”(Bir Tren Kalkıyor Kosova’dan,s.187)

Rumeli Türkleri baskılar, geçim sıkıntıları, vatan hasretleri vb. nedenlerle Türkiye’ye göçerken Beksaç ise bu olaya farklı yönden bakmaktadır. Balkanlardaki bin yıllık Türk tarihi ve Türkçeyle birlikte gelen bin yıllık kültürel mirasın tren vagonlarına doldurulup gitmesi onun çok zoruna gitmektedir. Kimliğinin ispatı olan dilinin vatanında kan kaybetmesi, Türkçe konuşan insan sayısının azalması Zeynel Beksaç’ın ifadesi ile dilini de incitmiş ve sahipsiz bırakmıştır.

“Bir tren kalkıyor Kosova’dan

Yürek kan ağlıyor

Kara gün dostu nerde hani

Nerde hep dost diye bildiklerimiz

Türkçemin çatısı çöktü

Türkçem ıııslak

Türkçem ihanet mağduru”(Bir Tren Kalkıyor Kosova’dan,s.188)

Zeynel Beksaç’ın şiirlerinde göçe bakış açısı, kendisinden önce yaşanan göçler ve kendi gördükleri ile sentezlenmiştir. Son göç dalgasına şahit olan Beksaç, insanların zorunluluktan göç ettiklerini bilen, empati yapabilen bir şairdir. Ancak bu şiirinde göçün onda uyandırdığı duygusallık ön plandadır. Bu duygusallıkla birlikte göç edenlere içten içe kızmaktadır. Ona göre bu son göç, Türkçenin çatısının çöktüğü ve ihanete uğradığı göçtür.

“Ola ki sağduyu dile gelir

Dost yüreğin’ esirgemez

Us galip gelir

Ben de son anda

Bitpazarında ucuzunan satılmam

Dur denir belirsiz bir yöne giden trene

Kosova’da Türkçem

Dal budak olmaya devam eder

Ola ki us hırsı yener”(Bir Tren Kalkıyor Kosova’dan,s.189)

Şiirin son dizesinde ise şairin duygusallığı yerini aklına bırakmıştır. Gidenlerin ardından Türkçenin çatısının çöktüğünü söyleyen Beksaç, bu dizede bu karamsarlığını bir kenara bırakır. Bit pazarında ucuza satılmam mesajı vermektedir. Beksaç ise bu sorumluluğu eline alır ve genç nesillere aktarma görevini üstlenir. Binlerce yıldır Kosova’da kültür dili olan Türkçe dallanıp budaklanıp kök salmaya devam edecektir.

“Bir Tren Kalkıyor Kosova’dan” şiiri hüznle, tedirginlikle başlayıp nöbetin ve mücadelenin kararının çıktığı şiirdir.

*“Mert dil nöbetinde yorgun
Nankör kâr peşinde azgın
Ne ayar tutacak saz
Ne türkü yakacak yürek kaldı
Haberin ola dünya
İnsanlık kayıp arıyor
Ben naçar
Kıbrıs naçar
Kerkük naçar dostlar.”(Dilağacım Okların Atış Menziline, s.196)*

Beksaç, Kosova, Kıbrıs ve Kerkük’ü hatırlayarak yine göçü hatırlatıyor. Gidenin unuttuğunu kalanın ise bu zorlu coğrafyalarda uykusuzluğunu ve huzursuzluğunu anlatıyor. Dili kimliği için koşan, yorulanlara teşekkürün yanında kâr peşinde gezenlere ise bir sitemi vardır. Kimliğini unutanlara, maddiyat ve makam peşinde gezenlere kızgınlık söz konusudur. Birlikte dil nöbetine duran halk ise telaşlı, üzgündür. Türkü yakacak yürekleri bile kalmamıştır. Türk halkına ise ne kadar çıkarı olursa olsun kimliğinizi unutmayın, satmayın mesajı verilmiştir.

*“Bu dem bitecek elbet
Kordon’da bir akşamüstü
Anılarda yerini alacak
Ve tüm yollar
Yağmur sele doğru varacak gene
Yakayı bırakmayacak kara kışlar
Alışmış bir kez
Delik deşik yürek yangına
Sineye çeker bu kahrı zulmü
Nöbetten kaçan namerttir ya.”(Kordon’da Bir Akşamüstü, s. 199)*

Şair bu şiiri anavatanda İzmir’de geçirdiği güzel ve keyifli bir günde kaleme almıştır. Baharın güzelliği, deniz, çeşit çeşit renkler Beksaç’a balkanlardaki savaşı, çirkinlikleri ve fesatı bir süre de olsa unutturmuştur. Bu demin keyfini yaşayan Beksaç’ın bu keyfi de uzun sürmemiştir. Vatanının derdini kendi derdi edinen Beksaç’ın aklı İzmir’in bu güzellikleri arasında vatanındadır. Beksaç Balkan Türklerine şu mesajı vermektedir: Bizim gönlümüz bu yangını sineye çekmeye yeter. Nöbetten kaçan namerttir.

*“Bir tren kalksa gardan
Göç aklıma gelir
Yağmur yağar, kar yağar*

Yüreğim üşür, üşür düşlerim

Sel vurur gönül hanemi

Dermanı kalmaz dizlerimin” (Bir Tren Kalksa Gardan, s.209)

Şairin hayatında göç önemli bir yer tutar. Beksaç’ın hayatına göç çok dokunmuş ve çevresini, hayatını, doğduğu toprakları değiştirmiştir. Bu göç Beksaç için soğuktur, üzüntüdür, yalnızlıktır. Üsküp’ten İstanbul’a kalkan trenlerle dostları, sevdiklerinin yanı sıra Türkçe de bölgeden çekilmeye başlamıştır.

“Ah başım vah başım acıdır aşım

Soğuk olur başımı koyduğum taşım

Ah başım vah başım dinmez gözyaşım

Hani nerde doğduğum evim kardaşım” (Bir Tren Kalksa Gardan, s.209)

Beksaç göçü tarif ederken, yemeğinin tadının tuzunun kaçtığını belirtir, ortam şair için artık soğuktur. Göç beraberinde yalnızlaşmayı, yalnızlaşma da beraberinde gönüllerdeki soğuğu getirmiştir. Beksaç, doğduğu ve büyüdüğü evinin, kardeşlerini özlemektedir.

“Bir tren Kalksa gardan

Solar Rumeli’nin kadife gülleri

Zambak boyun eğer

Yas tutar hanımeller

Çeşmelerden su pelin gibi akar

Yürek dağlar Rumeli Türküleri” (Bir Tren Kalksa Gardan, s.209)

Şair dizelerinde göçün kendisinde bıraktığı derin hislerden imgeler aracılığı ile bahseder. Rumeli’den kalkan her trenle birlikte güllerin solduğunu, zambakların, hanımellerin çürüdüğünü hissetmektedir. Göç, şairde hayata karşı bir karamsarlık, mücadelesinde yalnızlık hissi vermektedir. Öyle ki, şair için çeşmelerden akan berrak sular bile pelin gibi yani çok acı akmaktadır. Bkz: TDK: Birleşikgillerden, yapraklarında ve öteki bölümlerinde çok acı, kokulu bir madde bulunan, hekimlikte kullanılan çok yıllık ve otsu bir bitki; pelin otu, acı pelin, akpelin (Artemisia absinthium).

“Bir tren kalsa gardan

Kırlangıç yuvalarında telaşlanır yavrular

Figani kopar Rumeli sokaklarında

Sıgırmaz ki anılar

Ne kofer ne sandık

Ne de kompartımanlara” (Bir Tren Kalksa Gardan, s.210)

Kalkan her tren Beksaç ve Rumeli için hüznü getirmiştir bölgeye. Yaşanan birçok anı, sokaklarında birlikte geçirilen günler, 600 yıllık koca bir anı hafızası ne koferlere(bavul), ne de trenlere sığmamaktadır. Gidenler gitmeye mecbur kalmışlar,

kalanlar direnmektedirler. Ancak ortak bir yan vardır ki kalanlar da gidenler de derin bir hüzne kapılmışlardır.

*“Bir tren kalksa gardan
Prizren’den, Üsküp’ten, Sofya’dan, Selanik’ten
Dohudizgin geçer gözüm önünden hüznün
Koyun sürüsü gibi dolar vagonlar
Etuş Tada türküyü bugün kaldırmaz yüreğim der
Bir başka bahara kalır umutlar “(Bir Tren Kalksa Gardan, s.211)*

Prizren, Üsküp, Sofya, Selanik gibi Osmanlı’nın incisi olan şehirler Balkan Savaşları sonrasında Osmanlı Devleti’nin himayesinden çıkmıştır. Yüzyıllardır bu şehirleri huzurla yöneten Osmanlı’dan sonra Balkanlarda Türk ve Müslüman topluluklar için belirsizlik ve istikrarsızlık hakimdir. Bu belirsizlik ise beraberinde bir göç dalgası yaratmıştır. Balkanlardan Türkiye’ye bir göç dalgası başlamıştır. Göçen insanlar ise evlerini, sevdiklerini bırakıp göçmek zorunda kalmışlardır. Bu göç için çok türkü yakılmıştır. Ancak bölge halkı için ne türkü yakacak ne de türküyü duyacak yürek kalmamıştır. Rumeli Türkleri için bugün bile göç kelimesi beraberinde hüznü çağrıştırmaktadır.

*“Nakış nakış hasrettir
Gelin çeyizinde Rumeli öyküm
Bitmeyen bir ağıttır
Çaydanlıkta çay demlenir
İçindeki özlem demidir be aslanım” (Evim Var Rumeli’de, s.212)*

Göçün ardından uzun yıllar geçmesine rağmen Rumeli Türkleri’nin çeyizinde hâlâ göçün izleri vardır. Çayın deminde kalanların, gidenlere özlemi gizlidir. Bu göç yıllar geçtikçe hafiflememiştir; aksine sürekli yakılan bir ağıta dönüşmüştür.

*“Evim var Rumeli’de
Penceresi göçe bakar a canım
Gene yol göründü
Bu da beni yer bitirir a gülüm” (Evim Var Rumeli’de, s.212)*

Beksaç için bu bölgede her Türk’ün evinin penceresi biraz göçe bakar. Kalanlar direnmeye çalışmışlar, direndikçe yeni göçlere şahit olmuşlardır. Evin penceresinin göçe bakması hem vatanında oturmayı hem de her an gidecekmiş gibi hazır olmayı ifade etmektedir. Çünkü yarın ne yaşanacak belli değildir. Her an gitmek üzere olmayı ifade etmektedir. Bu yaşananlar ise Rumeli Türklerini yiyip bitirmiştir.

*“Hüznün yağmurlarıyla büyür ekinler
Geceler tütün gibi acı
Ayrılık kokar sofrada kırılan mısır ekmeği*

*Giden koyun sürüsü değil
İnsan seli be aslanım” (Evim Var Rumeli’de, s.212)*

Beksaç’ın dünyasında, bakışında, yorumunda göç büyük etki uyandırmıştır. Beksaç’a göre yağmurlar bile göçün hüznüyle yağar; sofrada bölüşülen ekmekler azalmıştır. Gidenlerin ardından bölünen ekmek bile tazelik değil ayrılık kokmaktadır. Bölgede trenler dolusu giden insanların ardında kalanların derin hüznü hakimdir .

*“Ah İstanbul!
Göç yağmurlarıyla sulanan toprağın
Çocuklarıyız biz
Trenlerin, otobüslerin ardından
Sallanan mendiller hâlâ ıslak” (İstanbul’la Hasbihal, s.222)*

İstanbul’u çok seven şair göçü bu yakın dostuna anlatmaktadır. Göç’ün bir merkezi Rumeli iken diğer merkezi de çoğunlukla İstanbul Sirkeci Garı olmuştur. Beksaç’a göre kalanın da gidenin de gözyaşı toprakları sulamıştır. Göçün getirdiği gözyaşı. Gözyaşı Prizren’e akarken aynı gözyaşı, vatanlarından göçenlerle İstanbul toprağını da ıslatmıştır. Çanakkale, Yemen Türküsü, Rumeli Türküleri bu aynı duyguların, acıların ortaya getirdikleridir. İşte bütün bu duyguların ortak noktası ise Türkçedir. Beksaç, bu ortak nokta olan Türkçenin birleştirici gücünü okuyucusuna aktarmak istemiştir. Beksaç’ın nöbetinin sebebi de budur. Türk halkı, hangi coğrafyada ne acı ne sevinç yaşarsa yaşasın tüm duygular, tüm türküler aynı dille yazılır ve anlatılır.

*“Sokak sokak
Köy şehir demeden
Göç ettik
Vatan diye bağrımıza bastığımız
Bu topraklardan
Onca sevgimiz vardı oysa
Toz kondurmadıl
Bir çocuğun oynucağa sarıldığı gib
Sarıldık toprağına
Ekilen tarla bahçe bizimdi
Akan çeşmeler
Türebeler yatırlar
Hepsi bizimdi
Camilerdeki ezan sesi
Düğünlerdeki davul zurna
Cumbalı evler köprüler
Hepsi bizimdi” (Çok gördüler, s.230)*

Şair şiirine vatanından göç ile başlar. Atalarından kalan mezarlar, çeşmeler, ezan sesleri, cumbalı evler ve köprüleri istemeyerek de olsa bırakıp gitmek zorunda olan insanlar. Göçün sebebi ise baskı ve zulüm olmuştur. Yüzyıllarca birçok halkın barış içinde yaşadığı bu coğrafyanın mimarı olan Türk halkının göç etmek zorunda kalması, bu kadar baskı ile Türkçenin kendi toprağında sahipsiz, haksız kalması Beksaç'ı yaralamıştır. Kısacası Beksaç, atalarının Yunus misali sevgi ekerek temellerini attığı bu coğrafyada Türkçenin çok görülmesine karşı yazdığı bir şiirdir.

3.3. ANADOLU ŞİİRİ/ ANADOLU SEVGİSİ

Beksaç, Rumeli coğrafyasında eser verirken Anadolu Halk Şiiri ve tasavvuftan yararlanmayı da ihmal etmemiştir. Anadolu şiiri, Türk edebiyatının temel bir unsurudur ve zengin içeriğiyle göz önünde bulundurulur. Tarihsel derinliği ve çeşitliliğiyle dikkat çeker ve Türk kültürünün vazgeçilmez bir parçasıdır. Beksaç için Yunus sevgi, barış ve saf bir Türkçedir. Mevlana ise derin bir Anadolu hoşgörüsüdür. Karacoğlan ise yiğitliği temsil etmektedir. Anadolu'nun ünlü halk ozanı Aşık Veysel ise Beksaç için ilham kaynağıdır.

Şair Anadolu'nun saf, temiz ve dünyaya nam salmış binlerce yıllık kültürünü Rumeli Türk kültürü ile sentezlemiştir. Sevgi, barış, yiğitlik ve hoşgörü gibi erdemler Beksaç'ın karakterinin, hayatının ve şiirinin özetidir.

Bu başlıkta Anadolu şiirinin tarihsel zenginliği ve içeriği ile Türk kültüründeki önemi bahsedilmiştir. Aynı zamanda Beksaç'ın Anadolu'ya duyduğu özlem ve sevgi de şiirinin konusudur.

*“Biraz Yunus’um ben
Biraz Mevlana
Biraz Veysel’im
Biraz Karacoğlan
Sazımın düzeni Rumeli ayarlı
Biraz unutulmuş
Biraz efkârlı
Bundan kışlarım uzar
Gecikir baharım...” (Biraz, s.54).*

Bu dizelerde tam olarak bir Rumeli Türkü tasvir edilmiştir. Bu şiirde şair biraz özlemle dolu biraz da mahzundur. Anadolu'ya, Türk Dünyası'na bir sesleniş söz konusudur. Orta Asya'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan Rumeli'ye Türk'ün çalgısı bağlamadır. Ancak Beksaç kendi vatanında Türk bayrağı altında yaşayamamasından

dolayı bir burukluğu vardır. Bu burukluğun yanında kimliği için vermesi gereken mücadeleden dolayı bağlamasının akorunu Rumeli Türkü'ne göre yapmıştır. Ne kadar buhranlı ne kadar üzgün de olsa kışı bitip baharının geleceğini bilmektedir.

Şairin şiirlerine baktığımız zaman birçok kez Yunus'u andığını görmekteyiz. Yunus'tan ilham alan Beksaç bir kavgaya Yunus aşkıyla tutulmuştur. Zeynel Beksaç'ın Türkçe aşkı ve kavgasını tahlil ettikçe Yunus Emre'nin şu eşsiz dizeleri ile benzerlikler görmek mümkündür:

*Ben yürürüm yana yana
Aşk boyadı beni kana
Ne akilim ne divane
Gel gör beni aşk neyledi
Aşkın beni mest eyledi
Aldı gönküm hasteyledi
Öldürmeğe kast eyledi
Gel gör beni aşk neyledi*

Beksaç, Yunus'un tasavvufi aşkı ile Rumeli'de yaşatmaya çalıştığı Türkçe ve Türk kimliği aşkını sentezlemiş ve ortaya eserlerini çıkarırken Yunus Emre'den izler sık sık görülmüştür.

*“Biraz türküyüm ben
Biraz ağıt
Biraz karanfilim
Biraz ısırgan otu
Özümlle sarmaş dolaş
Bitmeyen telaş
Gönlüm alır Hüseyini ya da Rast
Biraz da Hicaz'ım
Hicaz”(Biraz, s.54)*

Şair mücadelesinde bazen kendisini yanık bir türküyeye benzetmiş, duygulanmış, bazen ağıtlar yakmış, bazen karanfil gibi hoş bir seda bırakırken bazen de mücadelenin çetinliğinden ısırgan otuna dönmüş ve kendisine yaklaştırmamıştır. Beksaç şiirinde Klasik Türk Müziği makamlarını da es geçmemiştir. Hüseyini makamı, Rast makamı ve Hicaz makamı, Klasik Türk Müziği Makamlarından birkaç tanesidir. Şair ise bu çetin mücadelenin içindeyken her insan gibi duygusal olarak kendini dinlemesi ve dinlendirmesi gerekmektedir. Şairimiz ise duygularının farkında olan ve neyin iyi geleceğini bilen entelektüel bir aydındır. Şairin duygularını ise kısaca bu makamların hangi duyguyu ifade ettiği bilinirse ancak çözülebilir:

Hüseyni makamı: Sükunet ve rahatlık hissi verir. İçindeki, gizli pentatonik yapı sebebiyle, kendine güven ve kararlılık duygusu verir. Kalp, karaciğer ve mide hastalarının müzikle terapisinde kullanılır.

Rast makamı: Havale ve felç hastalıklarına karşı şifadır. İnsana huzur ve neşe verir.

Hicaz makamı: İnsana tevazu (alçak gönüllülük) verir.(Kılıç, 2014, s.25)

*“Kırılıp gücendiğim
Gönenip özendiğim anlarda
Asma olup üzüm verdiğim bağlarda
Dilim Yunus usum Yunus der
Yürüdüğüm yollarda/ Tırmandığım dağlarda
Rumeli’de Balkanda Asya’da
Dilim Yunus usum yunus der
Dostluğun yücesinde
Erdemliğin dergahında
Türkçenin şah damarında
Dilim Yunus usum Yunus der
Harcım malım Yunusça sevgidir
Pürzerrin’de Yunus’la aram bengidir
Dilim Yunus usum Yunus der
Sınırlara sığmaz Yunus coğrafyası
Her çıkmazın anahtarıdır Yunus nefesi
İnceden inceye işlenir Yunus oyası
Dilim Yunus usum Yunus der...” (Dilim Yunus usum Yunus der, s.67)*

TDK’ye göre gönenmek sözcüğü mutlu, mesut olmak, rahat bir hayat sürmek, sevinç duymak; sevinmek, abat olmak anlamına gelmektedir. Şair her duygusunda aklında ve dilinde Yunus Emre vardır. Çünkü Yunus sevgi, hoşgörü ve Türkçe demektir. Üzerinden yıllar geçse de Yunus Türkçenin konuşulduğu her yerde anılmaktadır. Dünyada öylesine hoş bir seda bırakmıştır. Asırlar ve dönemler boyunca Türkçeyi "ses bayrağı" olarak günümüze taşıyan, her çağda ve her seviyedeki Türk insanına seslenebilen büyük mutasavvıf ve dil ustası Yûnus Emre, Türk dili ve kültürünün en önemli yapı taşlarından. Ses bayrağımız olan Yunus Emre Balkanlar’da, Anadolu’da, Rumeli’de halen akıllarda ve dillerdedir. 8 asır önce anlattıklarını ve halen sözlük yardımı olmadan anladığımız o arı Türkçesini tasavvufla birleştirmiş, bizlere ve insanlığa dostluğu ve erdemleri öğretmiştir. Bir bakımdan Sayın Bektaş da biraz bu misyonu üstlenmiş, Türkçe ışığında kimliğinin kavgasını verirken barış içinde, sevgi içinde bir dünyanın hayalini de Yunusça kurmaktadır. Barışı, hoşgörüyü, huzuru andıkça da aklına Osmanlı dönemindeki kadim Türk yurdu olan Prizren’e Osmanlı zamanındaki ismiyle Pürzerrin olarak sesleniyor. Bugüne kadar Türk

yurdu olan yerlerde zulüm, asimilasyon gibi aşağılık davranışlar tarih boyunca olmamıştır. Şairimiz atalarından gördüğü bu özellikleri Yunus'un çağımızın üstündeki değerleriyle sentezliyor ve yurdunu eski adıyla Pürzerrin'i eski haliyle sonsuza dek birleştiriyor. Beksaç'ın şiirlerinde bengi sözcüğüne ise sıkça rastlıyoruz. TDK'ye göre bengi sözcüğü sonsuz, ölümsüz anlamına gelmektedir. Bizler nasıl Orhun yazıtlarına "Bengitaş" sıfatını kullanıyor ve sonsuza dek önümüzdeki bir kılavuz olarak görüyorsak şairimiz de bu kadim sözcüğe kendi içinde derin anlamlar yüklüyor. Öztürk(2011)'e göre ise Beksaç, ömrünü verdiği , kendisi için sonsuz bir yaşam kaynağı olan Türkçeyi ve Yunus Emre'yi çoğu zaman bengi sözcüğü ile birlikte anar.

*"Ben özümü özde buldum
Öze kurbanım kurban
Gönlüm bir dağ gibidir
Saza kurbanım kurban
Ben çıramı yüreğimde ateşledim
Çileler benimdir benim
Dünya varlığını alanlar aldı
Mangaldaki kül benimdir benim..." (Yunus Diye Diye, s.68)*

Beksaç şiirlerinde Türk gençlerine kimliklerini anlatmak için güzel bir yola başvurmuştur. Çağdaş Türk Şiiri ile Geleneksel Türk Tasavvuf şiirlerinden sentezler ortaya çıkarmıştır. Bu sentez ile birlikte bazen Yunus gibi arı Türkçesi ile , bazen o derin sevgi ve merhameti ile Mevlana gibi bazen de tam bir Türk kimliğine bürünerek Karacoğlan'ın o hoyratlığı ile karşımıza çıkmaktadır.

*"Ben dilimin can eriyim
Diller dillere kem gözle bakar mı
Rumeli'de Türkçemin Yunus aşığıyım
Kırlangıç öz yavrusuna kem gözle bakar mı..." (Yunus Diye Diye, s.68)*

Şair nöbetine devam ederken, bu uğurda canını ortaya koyarken yine halkının dikkatini Türk tasavvufuna, Türk mutasavvıflarına ve Türkçeye çekmektedir. Çünkü bir milleti kendisi yapan öz değerler olmadan bir Türk kimliği inşa etmek ve Türk kimliğini korumak neredeyse imkânsızdır.

*"Yunus'ca dillenir
Yüreklenirim
Mevlana'ca çağırır
Evrenselleşirim
Sonsuzluğa pasaport çıkardım beni bekle..." (Sonsuzluğa Pasaport
Çıkardım Beni Bekle, s.118)*

Şair başka dizelerinde Yunus'u övmeye devam eder. Dilinin, Türkçenin en tepe makamında o yer alır. Dili Yunus'a, evrensel düşüncesi Mevlana'ya ulaşır. Hak yoluna

revan olup bütün benliğiyle kendini aşan derviş gibidir. Bu yolda sanki bütün dünya nimetlerinden arınıp sevginin, dostluğun zenginliğine gark olur. (Öztürk,2021, s.205) Kendi şiiri ile Türk tasavvufunun sentezini yapar. Yunus'un sevgisini Mevlana'nın "Ne olursan ol yine gel" anlayışı ile birleştirerek evrensel bir hoşgörü ortaya çıkarır.

*"Sen taht saklambacının gizini çözerken
Sazın gizine gönül bağlamışım ben
Pir Sultan demişim Aşık Ferki demişim
Karacoğlan demişim Aşık Veysel demişim
Ve coşmuşum ırmağında türkünün..." (Ayrım, s.124)*

Zeynel Beksaç şiirlerinde sık sık Anadolu'nun mana denizinden ilham almaktadır.

Belki de kendi yolunda yürürken kendi yurdunda Anadolu'ya anavatana da bir özlem duymaktadır. Bu özlemini ve büyük ustaları da şiirleriyle Rumeli Türklerine hatırlatmaktadır.

*"Al sevgiyi ver sevgiyi
Gel Mevlânâ'ca
Sal beşiği uyut evreni
Uyan Mevlânâ'ca
Aş kendini var kendine
Dön Mevlânâ'ca (MEVLÂNÂ'CA, S. 134)*

Beksaç'ın Mevlana felsefesini kendisine örnek almıştır. Mevlana Anadolu'da barış ve kardeşlik ortamının oluşmasında büyük bir misyon üstlenmiştir. Bunu kendi yaşadığı çağda yaptığı gibi ölümünden yıllar sonra bile eserleriyle, dünya görüşü ile bizlere ışık olmaktadır. Beksaç ise birçok zulmün, acının ve kendi vatanında garip kalmanın acısı ile Balkanlar'da özellikle Kosova'da bir barış ortamına hasrettir.

Mevlana'dan aldığı öğütlerle uzun yıllardır kalıcı bir barış ortamının bir türlü sağlanamadığı vatanında bir hoşgörü ve barış ortamının hayalini kurmaktadır.

*Mektubun gelir Aşık Veysel pulunda
Dünya hali gideriz uzun ince bir yolda
Başıma gelmedik kalmadı bu çağda
Duyar gibiyim sanki Köroğlu'nu
Mertlik bozuldu diye
Yakınır hala dağlarda" (Sevdan Kuşatmış Yüreğimi, s.164)*

Beksaç, sevdasını anlattığı bu şiirde kendine ilham kaynağı gördüğü son yüzyılın en önemli halk ozanlarından Aşık Veysel'i bu dizelerinde yeniden hatırlatmıştır. Aşık Veysel'in "uzun ince bir yoldayım" şiirine atıfta bulunarak verdiği kimlik ve hayat mücadelesini okuyucusuna aktarmıştır. Aşık Veysel'in yanı sıra bir diğer büyük halk

ozanı olan Köroğlu'na da değinmiştir. Köroğlu hem bir Türk destan kahramanının adıdır hem de 16. yüzyılda yaşamış bir halk ozanıdır. Ünü bütün Türk dünyasına yayılmış tarihi bir şahsiyettir. Bir şiirinde “Benden selam olsun Bolu beyine” diyen Köroğlu; Balkanlardan Doğu Türkistan’a, Güneybatı Anadolu’dan Sibiryaya kadar uzanan Türk Dünyası’nda hikâyeleri anlatılan ve okunan tarihî bir şahsiyettir. Yiğitliğin, mertliğin destanını yazan Köroğlu şairlik kudretiyle “Tüfek icad oldu mertlik bozuldu” dizesini hafızalara kazımıştır. Beksaçın da hafızasına kazanan bu dizeler kendi mücadelesi ile bir sentez yapmış olmalı ki bu şiirinde bu konuya vurgu yapmıştır. Mücadelesinde başına gelen olaylarda yiğitlik denince akla gelen Köroğlu ile kendini bağdaştırmış ve mücadelesinde yaşadığı zorluklarda yiğitlik ruhunu Köroğlu’nda bulmuştur.

*“Hoşgörü kalesine kerpiç keser Mevlânâ’m
Yunus’um yorulmaz ki sevelim sevillelim der cihana
Mecliste arif ol diye uyarır hala Karacaoğlan’ım
Sakinirim kıskanırım seni Neşet Ertaş misali Yakınır hala dağlarda” (Sevdan Kuşatmış Yüreğimi, s.164).*

Beksaç’ın sık sık anımsadığı Mevlana ve Yunus bu dizelerde de göze çarpmaktadır. Beksaç, hayatını sürdürürken, mücadele verirken, yazarken kısacası ne yaparsa yapsın karakterini örnek aldığı büyük Türk şahsiyetlerinden aldıklarıyla şekillendirmiştir. Önceden de belirtildiği gibi yiğitliğini Köroğlu’ndan almıştır. Hoşgörüyü Mevlana’dan, sevgiyi Yunus’tan öğrenmiştir. Tarihte önemli izler ve eserler bırakmış Karacaoğlan’ı da unutmamıştır. Karacaoğlan’ın “Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim” şiirinden bir kesit alarak okuyucusuna dersler vermiştir.

Beksaç, bu dizelerden hareketle iyilik, ağırbaşlılık ve sır saklayabilme gibi erdemleri de Karacaoğlan’dan hareketle kendisine katmıştır. Son olarak büyük usta Neşet Ertaş’ı da anmayı ihmal etmemiştir. Neşet Ertaş’ın “Zülûf Dökülmüş Yüze” eserine de gönderme yapmış, dilini ve kimliğini nasıl muhafaza ettiğini göstermiştir.

Beksaç’ın en önemli dizelerinden olan bu dizede Beksaç, Millî Kimliğini inşa ederken Türkçenin büyük ustalarını Türk gençlerine göstermiştir. Çünkü kimlik mücadelesi verilen bir ortamda dilini, kim olduğunu bilmek kadar Türk insanının karakteri, yaşamı da aynı ölçüde önemlidir. Köroğlu’ndan yiğitliği, Mevlana’dan hoşgörüyü, Yunus’tan sevgiyi, Karacaoğlan’dan iyiliği, Neşet Ertaş’tan insan olmayı öğrenmeden bir kimlik inşası mümkün değildir. Çünkü bir milleti millet yapan

değerleridir. Beksaç, evrensel olan erdemleri değerli Türk ozanları ve sanatçıları ile harmanlamış, evrensel değerler ile millî duygularını bu isimler üzerinden sentezlemiştir.

*“Dünya iki kapılı hanmış
Diyor Aşık Veysel amca
Dünya hansa Hancı kim, baba?
Üzümünü ye bağını sorma diyorlar
Yemek kolay da
Sahibine yazık değil mi baba?
Güldürüp durmuş insanları
Nasrettin Hoca
Gülmek güzel şey de
Onun hiç derdi yok muymuş baba?
Rüyalarım Çiçek Açtı, Ben Sadece Düşünüyorum Baba, s.182)*

Şair dizelerinde Rumeli Türklerine satır aralarında millî kimliğini hatırlatmaktadır. Aşık Veysel, Nasreddin Hoca ve atasözleri kullanılarak mesajlar verilmiştir. Çocuk şiirleri içerisinde yer alan bu şiirde Aşık Veysel’in “İki kapılı bir handa gidiyorum gündüz gece” dizeleri hatırlatılmış, Beksaç’ın ağzından çocuklar ise bunu sorgulamıştır. “Üzümünü ye, bağını sorma” atasözü kullanılarak çocuklara atasözleri öğretilmiş ve sorgulaması yapılmıştır. Tüm dünyaca tanınan Nasreddin Hoca ve güldürürken düşündüren fıkraları vesilesi ile çocukların Türk atasözlerini ve büyüklerini öğrenmeleri, araştırmaları ve sorgulamaları sağlanmıştır.

3.4. TÜRK DÜNYASI

Türk halkı dünyanın dört bir yanına dağılmışlardır. Azerbaycan, Kazakistan, Türkiye, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve özerk bölgeler ayrı ayrı devletler olsalar da ortak kök ve geçmişe sahip tek millettir.

Beksaç için Türk dünyası çok önemlidir. Çünkü Türkçe bütün bu devletler için birleştirici unsurdur. Beksaç, İsmail Gaspralı’nın “Dilde, fikirde, işte birlik” düşüncesi gibi Türklere ayrı birer milletmiş gibi (Azerî, Başkurt, Kazak, Karakalpak, Kırgız, Özbek Tatar, Türkmen... vs.) adlar verilmesine karşın birlik mesajı vermektedir.

Zeynel Beksaç, Rumeli Türklerinin sorunlarına duyduğu üzüntü kadar Kerkük, Karabağ ve zulüm altındaki her Türk insanının sorununa da aynı ölçüde üzüntü duymuştur. Bu başlık altında şiirlerinin temel konusu Türk Dünyası’na duyduğu sevgidir.

*“Almatı’da ak kavakta bir yeşil dal olsam
Yürekli kopuz dombraya esir tel olsam
İçli bir türkü yaksam ah sel gibi çağlasam
Almatı’da ak kavakta yemyeşil bir dal olsam...”(Almatı’da Bir Yeşil Dal
Olsam, s. 60)*

Şair bu şiiri 1993 senesinde yazmıştır. Almatı, Kazakistan’ın eski başkentidir. Şu anda da Kazakistan’ın en önemli iki şehrinden birisidir. Şair Atayurt olan Kazakistan’ı ve tüm Türk dünyasını bu şiirde kucaklamıştır. Kopuz ve dombra gibi geleneksel Türk çalgılarını şiirinde kullanarak, tarih boyunca gelmiş geçmiş atalarımız için bir türkü yakmıştır.

*“Kazak men Uygur men Türkmen men
Yahşi güzellere hem dost hem karındaş ben
Şahlanmış atların ardından kalkan toz men
Yüz yıllık düş içinde direnen gerçek men...”(Almatı’da Bir Yeşil Dal
Olsam, s. 60)*

Şair bu dizesinde Türkçeyi etkili bir biçimde kullanmıştır. Rumeli’de, Anadolu’da, Orta Asya’da aynı kelimenin söyleyiş farklılıklarını çok güzel belirtmiştir. (Ben/Men, Kardeş/ Karındaş/ Kardeş). Aynı zamanda Türk gençlerine Türkçenin nasıl bir ulu çınar olduğunu da göstermiştir. Şairimizin tarihe de vurgu yaparak bize bir kimlik hatırlatması yapıyor. Kullandığı şahlanmış at metaforu ve yüz yıllık düş bizlere Türk’ün geçmişini ve Kızılbaş’ın hatırlatıyor. Aynı zamanda bu dizinin girişinde ise yüzyıllardır Türkleri birbirinden ayırmak için yapılan bir oyuna da dikkat çekerek “Kazak, Uygur, Kırgız” diye milletler yoktur. Bunların hepsi Türk’tür mesajı veriliyor. Ve bize Ziya Gökalp’in şu dizelerini hatırlatıyor:

MİLLET

*“Sorma bana oymağımı, boyumu
Beş bin yıldır millet gibi yaşarım
Sorma bana ailemi, soyumu
Soyum Türk’tür, soy büyüğüm hünkârım.
Süngü beni ayırsa da vahdetimi unutmam
Dilde, dinde müşterekiz, hep gelmişiz bir belden
Devletimin kaygusuyla milletimi unutmam
Anadolu bir iç deniz, ayrılamaz dış elden.
Deme bana Oğuz, Kayı, Osmanlı
Türk’üm, bu ad her unvandan üstündür
Yoktur Özbek, Nogay, Kırgız, Kazanlı
Türk milleti bir bölünmez bütündür.”*

....

“Tanrı dağlarında kar olup erimesem yıllansam
 Yıkılmış hasret duvarında dost gözlere toy olsam
 Kurulmuş gönül sofralarında ekmek olsam tuz olsam
 Şiir döken dillere bir yudumluk çay olsam
 Rumeli yüreğimin koru kül olmaz
 Vardım ki Almatı’ya bağrım taş olmaz
 Sevdim bir güzeli ayrılık kolay olmaz
 Almatı benim gönlüm artık hiç kopmak olmaz
 Dağıstanlı Nogay Murat dilim der yanar
 Başkurdistanlı Mevlüt dilsiz kavalınla destan yakar
 Çuvaşlı Raisa halkım der isyan der
 Türkçem bir ırmak olmuş akar bre canım akar
 Elimi sallasam Taşkent bana koş der
 Bağlamaya sarılsam Cambıl gitme kal der
 Bir bağ var ki Aba’yla bu yol sonsuza gider
 Dilim bayram eder artık engel ne gezer .”(Almatı’da Bir Yeşil Dal Olsam, s. 60)

Beksaç’ın bu şiiri tam olarak bir kimlik inşası nasıl olur bizlere örnek teşkil ediyor. Türklüğün simgesi Tanrı Dağların’dan yola çıkıp Rumeli’yi hatırlayan şairimiz ata yurda büyük bir özlem ve sevgi duyuyor. Tanrı Dağlarından Şar Dağları’na kadar olan Türk dünyasını hatırlıyor .Dağıstan’da, Başkurdistan’da, Çuvaş Türklerinde, Kazakistan’da Türkçe Beksaç’a umut olur. Türkçe kılavuz olduktan sonra nerede olursak olalım kimliğimizin, tarihimizin ne Kosova’da ne de Türk’ün yaşadığı herhangi bir yerde kaybolmayacağı mesajı veriliyor.

“Tanrı Dağları’nın erimeyen karısın
 Gökteki yıldız Ay’daki şavkımsın
 Çiçekler arasında hepsinin başısın
 Huzur denizine açılan yelkenimin yelisin.”(Ömür Takvimim, s.61).

Zeynel Beksaç bu şiirinde bir huzur ortamı aramıştır. Ömrünü Türkçenin nöbetini tutmaya adanmış şairimizin sevdası da, kendisinin deyimi ile başının tatlı belası da Türkçedir. Ömrünü Türkçeye adanmış bir şairin huzuru Türkçede araması da garip görülemez. Bu huzuru ararken de bütün bu hikayenin başladığı yer olan Tanrı Dağların’dan yola çıkıp, Ayyıldız ışığında huzuru aramaktadır.

“Seni andıkça
 İsyanım diner yok olur kasırgalar
 Gül biter harabelerde
 Bir Kerkük türküsü perişan eyler
 Neşe bulur Rumeli hüznüm”(Sevdan Kuşatmış Yüreğimi,s.160)

Sevdan kuşatmış yüreğimi adlı şiir, bağlamdan kopmamak adına dörtlükler halinde incelenmiştir. Şair bu şiirde Türkçe sevdası üzerinden okuyucusuna mesaj

vermektedir. Önceden incelediğimiz şiirlerinde de Kerkük'ü andığını görmekteyiz. Kerkük'te yaşayan Türkmenler, Türkçe konuşan ve Türk kültürünü benimseyen bir etnik gruptur. Kerkük ve çevresindeki Türkmen nüfusu, Türkmeneli bölgesindeki diğer şehirlerle birlikte Türkmen kimliğini ve kültürünü korumaya çalışmaktadır. Kerkük ve Prizren Türkler için benzer kaderleri taşıyan iki ayrı bölgedir. Ancak buradaki Türklerin verdiği mücadele benzerdir. Osmanlı himayesinde huzur içinde yaşayan bu bölgeler aynı yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarından çıkmıştır. Bu çekilme ile birlikte Kerkük'te ve Prizren'de çatışma ve karışıklıklar bir türlü bitmemiştir. Bu bağlamda Kerkük ve Prizren'in verdiği mücadele aynıdır. Ve Türk kimliğini ve kültürünü korumak. Bu mücadeleyi sadece kendilerinin vermediğini anımsayan Beksaç umudunu koruyor ve bir Kerkük Türküsü ile umudunu yeniden yeşertiyor.

*“Öz soyum
Sen ki
Kosova Kıbrıs Kırım gibi
Ezelden beri
Bana vatansın yarsın
Azerbaycan...” (Azerbaycan, S.183)*

Beksaç birçok şiirinde Türk dünyasını anmaktadır. Bu dizelerde ise Azerbaycan'a yer verilmiştir. Kosova'da, Kırım'da, Kıbrıs'ta yaşananlar ve Türk milletinin çektikleri ortak acılara yer verilmiştir. Öz soyum, Kosova, Kıbrıs, Kırım gibi ezelden beri vatansın dizeleri ile okuyucusuna Türk milletinin yaşadığı bütün bölgelerin de Rumeli Türkü için vatan olduğunu okuyucusuna aktarmıştır.

*“Ömür tükenmeden
Karabağ'a giden yolda
Evine dönen kardaş bacımla
Yol alsam
Karabağ'da toy görsem” Azerbaycan,s.184)*

Zeynel Beksaç bu şiiri yazdığında Azerbaycan toprağı olan Karabağ işgal altındaydı. Ermenistan bu topraklarda hak iddia ederek zulüm ve soykırımlarla Karabağ'ı işgal etmiştir. Şair farklı coğrafyalarda yaşayan bir milletin yaşadığı ortak acılara, göçlere vurgu yapmak istemiştir. Balkanlarda kimlik mücadelesi veren Rumeli Türkü ile Azerbaycan, Kırım, Kıbrıs Türkleri'nin ortak kaderine ve mücadelesine örtülü biçimde bir gönderme yapılmıştır. Karabağ'ın yeniden alınmasının hayalini kuran Beksaç, o yıllarda Azerbaycan Türklerinin de mücadelesini kendi mücadelesi olarak

görmüş, Karabağ'ın kurtarılmasını dünya gözüyle görme hayalleri kurmuştur. Bugünleri görürcesine bu dizeleri yazan şair farklı coğrafi bölgelerde yaşasalar da aynı dili konuşan ve dünyanın her bir köşesine yayılmış Türk milleti örneği ile millî kimliğin tanımını yapmıştır. Ortak dil, ortak bir tarih, ortak bir kültür ortak acılar, sevinçler, hayallerin bir milleti millet yapan öğeler olduğu belirtilmiştir.

*“Güpegündüz yol kesip
Baç aldılar dilimden
Dilağacım çapraz ateş arasında dostlar
Tsunami vurmuş gibi
Okların atış menzili gibi
Yangında unutulmuş bir bebek gibi
Ben naçar
Kıbrıs naçar
Kerkük naçar dostlar... ”(Dilağacım Okların Atış Menziline, s.195)*

Şair önceki şiirlerinde de belirttiği dilağacım motifi ile bu şiirinde üstü kapalı bir şekilde mesajlarını ve kırıncılıklarını belirtmektedir. TDK'ye göre baç, zorla para toplamak, haraç almak anlamlarına gelmektedir. Bu dizede sadece Balkan Türklerinin uğradığı zulümler değil Kıbrıs Türkleri, Kerkük Türkleri de hatırlanmaktadır. Yüzyıllarca Türkçenin yaşadığı bu coğrafyalarda Türkçeden yani Beksaç'ın nefes kaynağı dilağacından kesilen haraç, yapılan zulüm şair için çok kızdırmıştır. Türkçe ise bu coğrafyada yangında unutulmuş bir bebeğe benzetilmiştir.

*“BM'nin demokrasi ışığında
Dilağacım can çekişir
Gül yapraklarım vardı oysa
Üstünde tüneyen kuşlarım
Yüzyıllarca okşayan hoşgörü rüzgârlarım
Söz bir olmuş gibi herkes
Beni benden etmeye karar vermişler
Ben naçar
Kıbrıs naçar
Kerkük naçar dostlar... ”(Dilağacım Okların Atış Menziline, s.195)*

Kıbrıs'ın, Kerkük'ün, Kosova'nın çaresizliği dizinin ana temasıdır. Barış elçisi, barış için çalıştığını söyleyen Birleşmiş Milletler'i de bu zulmün ortağı olarak görmektedir. Yüzyıllarca hoşgörü merkezi sevgi dili olan Türkçeye olan düşmanlığı Türk Dünyası'na ve gençlerine göstermek istemiştir.

*“Karabağ'da olsam
Şuşa'da adımlasam
Dostumun doğum gününde*

*Çocukluğunu geri versem
Karabağ'a varsa yolum* “(Karabağ’a Varsa Yolum, s.198)

Beksaç bu şiirini Karabağ Ermeni işgali altındayken yazmıştır. Beksaç için sadece Kosova değil zulüm altındaki kimliği tehlike altındaki tüm Türk yurtları önemli ve değerlidir. Beksaç bu şiiri dostu Elçin İsgenderzade için yazmıştır. Elçin İsgenderzade'nin memleketi olan Karabağ için bir şiir yazmış, onun çocukluğunu geri vermek istemiş, bölgede yapılan Ermeni zulmünü, şehitleri haykırmıştır. Karabağ, Şuşa, Tophane o dönemde Beksaç'ın kalbinde bir yaradır. (bkz:10 Kasım 2020 tarihinde Karabağ Ermeni işgalinden kurtarıldı.) Beksaç şiirlerinden bazılarını vefasını, dostluğunu göstermek için değer verdiklerinin ismiyle anar. Elçin İsgenderzade de Beksaç'ın kadim dostlarından . Elçin İsgenderzade, Azerbaycanlı bir besteci ve müzisyendir. Müzik kariyeri boyunca hem Azerbaycan'da hem de uluslararası alanda tanınmış bir sanatçısıdır.

3.5. BARIŞ

Balkan Savaşlarından sonra Rumeli'de yüzyıllardır süren barış ortamı, yerini iç karışıklıklara, savaşımlara, göçlere bırakmıştır. Birçok insan ölmüş, işkenceler görmüş ya da göç etmek zorunda kalmıştır. Uzun yıllar bölgenin etnik karışıklığı sebebiyle birçok millet barışa hasret kalmıştır.

Zeynel Beksaç bu karışıklığı, savaşın getirdiklerini görmüş bir birey olarak vatanında ve dünyada bir barış ortamını düşlemiştir. Şair bu başlık altında bölge insanının ve kendisinin hislerini ifade etmektedir.

*“Bir çocuk gülüşüyle uyanabilmek
Sevmek sevebilmek her şeyi
Barışıl mutlu bir evren için
Türküler yakabilmek
Bin ağızdan bin dilde
Ne güzel...”* (Bir Çocuk Gülüşüyle Uyanabilmek, s.23)

Şair bu dizelerde mutlu barış dolu bir evrende mutluluğunu türküler yakarak ifade etmek istiyor. Kosova'da Türk milletinin tüm duygularını ana dilinde türküler söyleyerek yaşamasını umut etmektedir. Konfüçyus'un “bir milleti tutsak etmek isterseniz müziğini çürütün” sözü aslında Zeynel Beksaç'ın haklılığını göstermektedir.

Türk halkının millî kimliğini korumak, yeni nesillere yeniden inşa etmek için Türkçenin ve Türk kültürüne ait motiflerin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

*“Topumuz bir tek inciye, bir tek.
Başımız da tek, aklımız da tek.
Ne diye iki görür olup kalmışız
İki büklüm gökkubbenin altında, ne diye?
Dünyada nice diller var, nice diller,
Ama hepsin de anlam bir.
Sen kapları, testileri hele bir kır,
Sular nasıl bir yol tutar, gider.
Hele birliğe ulaş, hır gücü, savaşı bırak,
Can nasıl koşar, bunu canlara iletir.,” (Çıksam şu deriden bir, s.148)”*

Şair bu şiirinde bir kimlik savaşı vermek için ön şartın kendi kişiliğinin ve bireysel kimliğinin sağlam olmasına bağlamış ve okuyucusuna mesaj vermiştir. Barış ve birlik temaları kullanılarak millî kimlik inşası sürecine yer vermiştir.

*Alnımın kırışıklarını bir oku
Oku ki o hep halkını sevdi der
Sevmek huzurun çirasıdır bilirsin
Varsın çığ gibi büyüsin sevgi
Gökkuşağı renkleriyle gülümsesin insanlık
Barış yağmurlarıyla ıslansın artık Filistin
Urumçi, Myanmar vahşetle uyanmasın
Keyfince hoyrat söylesin Türkmen kardeşim
Çanakkale, Auschwitz, Srebrenitsa, Kerbelalar yerine
Dünya barışçıl yollarda
Yunus’ça arşınlasın yarınlara
Gömülsün savaş borazanları”(İstanbul’la Hasbihal, s.220)*

Şair dizelerinde Türkçe sevdasının yanı sıra bir dünya barışına da hasrettir. Bu konuda dertlerini İstanbul’a dökmektedir. Rumeli coğrafyasında yüzyılı aşkın süredir süren karışıklıkları, savaşları, halkın durumunu Beksaç iyi bilmektedir. Şair kendi yaşadıklarıyla dünyada yaşanan savaşları sentezlemiş ve insanların çektiklerini ve yaşanan vahşetleri okuyucusuna aktarmıştır. Filistin- İsrail savaşı, Urumçi’de, Myanmar’da Müslüman halka yapılan zulümler, Irak’ta, Suriye’de Türkmenlerin uğradığı baskı ve zulümler, Çanakkalede yedi düvelin Türk halkına saldırması, Auschwitz kamplarında Nazilerin yaptığı imha ve katliam, Srebrenitsa’da Sırpların yaptığı soykırım ve toplu mezarlar, kerbela’da yüzyıllar önce yaşanan ve acısı hala taze olan bu zulüm Zeynel Beksaç’ın dizelerinde kendini göstermektedir. Beksaç’ın hayali ise Yunusça sevgiyle dolu olan barış içinde bir dünyadır. Savaşı ve kendi vatanında

yaşadığı baskıları okuyucusuna aktaran Beksaç kendi coğrafyasında ve dünyada bir barışı hayal etmektedir. Beksaç’a göre dünyada dini,dili,ırkı fark etmeden huzur içinde bir yaşamın hakim olduğu son dönem Osmanlı dönemidir. Bundan dolayı derdini Osmanlı Devleti’nin payitahtı ,özgürlüğün, barışın ve huzurun merkezi İstanbul ile paylaşmıştır.

*“Ben diyeni hemen terk et
Yüreğine sor öyle zevk et
Dilleri dilinle kendine dost et
İnsan sevilir olunca dürüst,mert “(Rüyalarım Çiçek Açtı, s.77)*

Beksaç, Rüyalarım Çiçek Açtı adlı şiir kitabında çocuklar için şiirler yazmıştır. Bu şiirde ise Türk çocuklarına hayat ile ilgili öğütlerde bulunmaktadır. Öğüt verirken insanın mert, sevgi dolu ve dürüst olması gerektiğini söylerken bunu kendi dili ile yapması gerektiğini belirtmektedir. Türkçenin diğer dillerle iletişim kurarken de önemine işaret etmektedir.

*“Bir sokak verin bana
Uçurtmaların uçurulduğu
Saklambaç oyunun oynandığı
Barış türkülerinin yakıldığı
Bir sokak verin bana
Bir sokak verin bana
Bütün dillerin konuşulduğu
Türkçemin buram buram tüttüğü
Hoşgörünün, sevginin baş tacı edildiği
Bir sokak verin bana.”(Rüyalarım Çiçek Açtı, Bir Sokak Verin Bana, s.178)*

Zeynel Beksaç, hayatı boyunca karışıklıklar ve savaşlarla boğuşmuştur. Hayali ise barış dolu bir dünyadır. Ancak bu barış dolu dünya ve sokaklarda bütün dillerin konuşulmasını hayal etmektedir. Türkçe ise buram buram tütmeli ve konuşulmalıdır. Beksaç’ın Türkçe dahil bütün dillerin sokaklarda konuşulması hayali ise Türkçenin hoşgörü dili olduğunu üstü kapalı olarak mesajdır. Hayatını Türkçeye adayan şair atalarının zamanındaki gibi barış dolu, huzur dolu bir dünya hayal etmektedir.

3.6.TÜRKÇEYE YÜKLENEN ANLAMLAR

Şair Dil Atım, Dil Dağım, Dil Güvercinim, Dil Hançerim imgeleri ile Türkçeye bazı görevler yüklemiştir. “Dilkalem” ve “Dildağım”, “Dil Güvercinim”, “Dil hançerim” gibi kelimeler Beksaç’ın kavgasını, sığınmasını, barış hayalini, tutkusunu dile getirmektedir. Bu başlıkta Beksaç’ın Türkçeye yüklediği bu anlamlarla anlatımını güçlendiren şiirleri incelenmiştir.

*“Bir yazgıydı yollar
Serde gençlik varla başlayan
Abone kesilmişti ömür bir kere
Bitmeyen bir yarışa
Dilatım o günlerden uykusuz ve nöbette...(Dilatım, s.51)*

Şair “serde gençlik var”diyerek başlayan bu dizelerde millî bir yarış anlatmaktadır. Dilatı olarak ifade ettiği bu yarışçı, uykusuz bir şekilde Türkçe ve kimlik nöbetindedir.

*“İnsanlar gördüm
İç çamaşırlar gibi değişen
Kaldırım taşları gibi ezilmeye mahkum
Başlar gördüm
Dış güleç içi buz yüzlere
Yenik düşen günler gördüm
Sabrım nalladım Dilatımı
Sakındım bağıma bastım...(Dilatım, s.51).*

Şair, dilini ve kimliğini unutan, sahip çıkmayanlara çok sert tepki göstermiştir. İç çamaşırlarına benzettiği bu insanların sonradan üzerlerine basılarak çiğneneceğini göstermeye çalışmıştır. Dilini, kimliğini unutmadan yaşamının önemini belirtmeye çalışmıştır. Asimile olanlara ise hiddetini dilatını sabırla nallayarak dindirmeye çalışmıştır. Her kavgada, her nöbette olduğu gibi başarmak için yerine göre hiddet, yerine göre sabır, yerine göre ise hoşgörüye başvurulmuştur. Şair bir yandan da Divan-ı Lügat-ı Türk’ten ilham alıp Kaşgarlı Mahmut’un “At Türk’ün kanadıdır” sözünü iyice idrak etmiş ve kendisine bu mücadelede kullanacağı yeni bir metafor bulmuştur. “At Türk’ün kanadıysa dil de şairin kanadıdır”. Yolunda Türkçe olmayan Rumeli şairi uçamaz, yol alamaz.

*“Kar yağdı Dildağıma habire
Kalbimde güneşi gizledim
Durur diye bir gün sabrım bahara
Gül ektim içimdeki taş duvara...(Dildağım, s.52).*

Şairin bu mücadelesinde bazen başarısızlıklar, anlık umutsuzluklar olmuştur. Hiçbir davanın izinden yürümek kolay değildir. Bu yolda yürümek çetindir. Karlı, soğuk ve bataklık olan bir yoldan aydınlığa çıkmaktır mesele. Burada ise şair davasının izinde içindeki umudu ve inancı güneş yaparak karları, buzları eritmeye çalışmıştır. Umutsuzluğu bir kenara atarak içindeki baharı yeniden getirmiştir.

*“Çoğalıp taşım yadsınıldıkça
Daha bir yeşerdi Dildağım
Daha bir yarınlattım
Bataklıklarda...” (Dildağım, s.52)*

TDK açısından yadsınılmak kelimesi “Yapılan bir işi ya da tanık olunan bir durumu inkar etmek anlamına gelmektedir.” Kimi insanlar geçmişi veya bugünü inkar ederek, yok saymaya çalışsalar da ilk dizelerdeki umutsuzluğunu Dildağına güneşler saçarak bir kenara atmıştır. Bölgede Türkçe, Türklük yok sayıldıkça, görmezden gelindikçe yüce bir dağ olan Türkçeye ne kadar kar yağsa da baharı getirecek olan, o Koca Dildağını yeşillendirecek olan da yine Türkçedir. Türklük bilincidir.

*“Kanadın’ kıldılar kanadı
Kanat çırtın havalandın yaralı
Kırılıp gücendin
Pes etmedin Dilgüvercinim
Özgürlüğe
Yengiye
Uçtun yürekli.” (Dil Güvercinim, s.53)*

Şair Beksaç, mücadelelerle dolu hayatında içindeki dil sevgisi ne kadar yaralansa ne kadar yorulsa da pes etmemiştir. Balkan Türklerine ve özelliklere Türk gençlerine “yenilsen de pes etme” mesajı vermiştir.

*“Mevlana mahzeninde destim kırılır
Yunus örsünde sabrım dövülür
Dede Korkut’ta Dilhançerim bilenir
Bundan özge karı neyleyim.” (Dil Hançerim, s.53).*

Bu eserde dikkati çeken unsurlardan birisi de Beksaç’ın Türk tarihine, tasavvufuna ve Türk dünyasına olan ilgisi ve sevgisidir. (Ki bu ilgi ve sevgi diğer eserlerinde de kendisini göstermiştir; bu ayrıca çalışılmaya değer bir konudur.) Zeynel Beksaç’ın şiirlerinde tertemiz Türkçesi ve dupduru itikadıyla Yunus Emre, bütün insanlığı kucaklayan hüsn-i nazarı ve Allah’ın rahmetine bütün insanlığı davet eden cömertliğiyle Mevlânâ, geniş Anadolu yaylalarının, bozkırlarının, engin dağların, ağaçların, tek kelimeyle, Türk’ün şahsiyetine bürünen ve Türk’e şahsiyetini veren tabiatıyla Anadolu’nun halk ozanı Karacaoğlan Beksaç şiirinin önemi motivasyon

kaynaklarındandır. Şair Dede Korkut’u da ilham kaynağı olarak Türk’ün cengaverliğini, Dede Korkut’un destansı anlatımıyla perçinlemiştir.

Şair Dil Atım, Dil Dağım, Dil Güvercinim, Dil Hançerim imgeleri ile Türkçeye bazı görevler yüklemiştir. Bahtiyar Arslan’a göre şair “Dilkalem” ve “Dildağım”, “Dil Güvercinim”, “Dil hançerim” gibi bağdaştırmaları da onun savaşını, sığınmasını, barışa olan inancını, tutkusunu dile getirir. Beksaç bu savaşta Türkçe için Türkçe ile silahlanmıştır. Dil Güvercinim imgesi ile de Yunus’u hatırlamış ve kavgasını barışa ulaşmak için barışa karşı olanlarla kavga olarak nitelendirmiştir. Dilkalem ile yola çıkmış ve sonuna kadar bu yolda çabalamıştır. Evlad-ı Fatihan olan şairimiz bu savaşında bile atalarını örnek almış, savaşa giderken dilatını kullanmıştır. Savaşta en çıkmazda olduğu zaman imdadına Dil Hançeri yetişmiş. Hoşgörülü olması gereken yerde aklına Mevlana, Yunus gibi nice büyük usta gelmiş ve Dil Güvercini ile barışı ve hoşgörüyü kovalamıştır.

*“Çorak topraklarda yeşerttim Dildağım’ı
Menzilden menzile koşturdum Dilatım’ı
Güller budadım Dilhançerim’le
Uçurdum Dilgüvercinim’i masmavi bengi yarınlara”*(Sevdan Kuşatmış
Yüreğimi,s.165).

Beksaç, Türkçeyi kimliğimin en kutsal varlığı olarak tanımlamıştır. Tatlı belam dediği Türkçeye çeşitli vasıflar yüklemiştir. Bahtiyar Arslan’a göre şairin “dilkalem”, “dildağım” ,”dilgüvercinim” , “dilhançerim” gibi bağdaştırmaları onun savaşını, sığınmasını, barışa olan inancını, tutkusunu dile getirmektedir. Beksaç Türkçe için Türkçe ile silahlanmıştır.

3.7. SİTEM

Sitem, bir duruma veya kişiye karşı duyulan kırgınlık, üzüntü ve hayal kırıklığıdır. Bu başlık altında Beksaç, Türkçe ve kimlik mücadelesinde kendisini ve halkını yarı yolda bırakanlara kendi çıkarlarını halkın çıkarlarından üstün görenlere sitem etmiştir.

*“Halk sözcüğü bir kalkandı sözcük dağarcıklarında
Duygu sömürüsü gülüşleri
Bakışları deprem muştusu
Ve çocuk düşlerini bölen/
Kartallar gibi hırçındı
Velhasıl asıl mesele utançsa beyler
Muhabbet şeytan sofrasına kapılmışsa
Dost kesilip hınç tohumlarını ekenlere*

*Güpegündüz insancıl kıyılarında olta atanlara
Bir tek sözle bile sahip çıkmayanlara
İnsan harabesi olmuş bu nankörlere, Ben şairim
Vurmazsam namerdim.”(Vurmazsam Namerdim, s.42)*

Bu şiir şairin en gözde şiirlerinden birisidir. Prizren’de Türklük ve Türkçe savaşı veren Kosova Türkleri dört bir yandan kuşatıldıkları bu coğrafyada kimlik mücadelesi vermektedirler. Bu mücadelede virajlardan, yokuşlardan korkanlara, halk sözcüğünü kalkan olarak kullanıp hiçbir şey yapmayanlara bir sitem ve meydan okumadır. Bir asker için en önemli nesne silahıdır. Zeynel Beksaç ise millî bir şair olarak Türkçe ile yani ana dili ile etiyile kanıyla mücadele vermekten bahsediyor. Silahla, topla değil Türkçe ile bu mücadelenin içinde olmanın öneminden bahsediyor.

*“Aynalar güzellikten pes
Obur iştahlılardan bıkkın zirveler
Bir gemi demir atacak
Dingin bir limana hasret
Saatler zamanı belli etmiyor artık
Mertliğin meydanları hani nerde
Yoksa kaçan mı hep
Kârlı çıkacak...” (Kaçan mı kârlı çıkacak hep, s.71).*

Şair dizelerinde insanların zaaflarının olduğunu farkındadır. Bu zaaf lar neticesinde kişisel çıkarların ulusal çıkarları gölgelediği zamanlar çokça görülmüştür. Beksaç ise bu dizelerinde mücadeleden kaçanlara ve kendi çıkarı için çaba gösterenlere bir sitem ve yergide bulunmaktadır.

*“Bu işin de suyu çıktı beyler
Ne aldatan belli ne aldatılan
Her şey bir kısır döngüye dönüştü
Ne vuran belli ne vurulan (Ne Bu Beyler, s.72)*

Zeynel Beksaç “Ne Bu Beyler” adlı şiirinde mücadelenin çetin zamanlarında kimin dost kimin düşman olduğunu anlayamadığı zamanlarda ise bu şiiri yazarak tepkisini dile getirmiştir.

*Ölüydüler yaşarken
Güya yaşar gibi
Vardılar
Burunlarından bir karış öteyi göremeden
Güya vardılar
Güya yaşadılar.”(Güya yaşadılar, s.177)*

TDK’ye göre asimilasyon kelimesi farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek

yok etmek demektir. Bir etnik grubu asimile etmenin en kolay yolu toplumun dilini, kültürünü, yaşam biçimini unutturmak ve o topluluğu bilinçsiz hale getirmektir. Beksaç,şiirinde halkından bilinçsiz olan kimselere sitem etmiştir. Bir nöbet ve gaye uğruna yaşayan Beksaç bu kimselerin günü kurtarmak için günlük hayata ve topluluğa uyup asimile olmalarına isyan etmiştir. Millî kimliğin unutulmasına bir isyan şiiridir.

3.8. RUMELİ TÜRKLÜĞÜ

Rumeli Türklüğü, Osmanlı Devleti ile Anadolu'dan Balkanlara gelen ve Osmanlı'dan sonra da burada yaşamaya devam eden Türkleri ifade etmektedir. Rumeli bölgesi Makedonya, Bosna Hersek, Arnavutluk, Kosova, Bulgaristan, Yunanistan, Karadağ, Sırbistan ve Romanya'yı kapsamaktadır. Burada Osmanlı döneminden beri yaşayan Türklere ise Rumeli Türkü denir.

Bir Rumeli Türkü olan Beksaç için bu bölgedeki Türklük çok önemlidir. Genç nesillere Türkçe vasıtasıyla tarihlerini, kültürlerini, geleneklerini öğreterek millî bir bilinç ve kimlik kazandırmayı hedeflemektedir. Bu başlık altında Rumeli Türklerinin özellikleri, hedefleri, yaşamları ve kültürel mirasları incelenmiştir.

*“Rumeli’de kilimim dokunur
Prizren’de aslım sorulur
İçimin yangını nerede demir atacak
Mutlaka say beni...” (Rumeli’de kilimim dokunur, s.49).*

Şair Rumeli genel başlığında Prizren, Üsküp, Mamuşa, Golan ve birçok Türk beldesinde Türk neslini anlatmaktadır. Rumeli bir kilimdir. Bu Türk yurtları ise o kilimin birbiriyle iç içe geçmiş, birbirinden ayrılmaz motifleridir. Kilimin üstünde ise atalarından bayrağı devralan Rumeli Türkleri taşımaktadır.

*“Kaldırımda çiçek ekerim
Dilkalemde nöbet tutarım
Yunus bende ben Yunus’ta bunu kim yadsıyacak
Mutlaka duy beni
Rumeli’de direnci nakış dokurum
Gözdağı düğümünde destanım okunur...” (Rumeli’de kilimim dokunur, s.49).*

Şair bu dizelerde hayatını adadığı nöbetini Yunus Emre merkezinde bize göstermektedir. Telmih sanatının güzel bir örneğidir. Bu kimlik nöbetinde Yunus bende ben Yunus'ta bunu kim yadsıyacak diyerek Rumeli'de biz halen Yunus'u yaşarız

diyerek arı bir Türkçe ile Yunus gibi kilimimizi ilmek ilmek dokumaktan bahsetmektedir.

*“Ve taparcasına sevmeye alışmalı
Sevmeye alışmalı
Alışmalı
Balkanlı huyum benim. “(Vay Benim Balkanlı Huyum, s.77).*

Şair bu dizelerde Rumeli Türklerinin özelliklerini şiir içine ustalıkla yerleştirmiştir. “Vay benim Balkanlı huyum güzelliğe özenmeli, kayaya gül ekmeli”, hınç yükümüzü derken bile bütün acılarına öfkelerine rağmen sevgi ile yol alınacağını ifade ediyor. Beksaç Yunus’tan öğrendiğini bu dizelerde bize gösteriyor. Mücadelenin özü sevgi ve güzelliştir. Balkanlar’ın Yunus’u olan Sayın Beksaç’ta Türk’ün mücadelesi sırasındaki öfkesi ile hoşgörüsü arasındaki ince çizgiyi de okuyucusuna göstermektedir.

*“Baştanbaşa tarihsin ya
Her taşın bir destana tanık
Ulaştıkça ulaşılmayan
Bir edalı gelinsin
Fatih, Süleyman görmüş
Nice sultanlar yurdusun
Şu fani dünyada
Tapılacak eşsiz bir cennetsin” (Sevdan Kuşatmış Yüreğimi, s.162)*

Beksaç çıktığı bu mücadelede vatani olan Prizren’e başka bir anlam yükler. Rumeli ve Prizren’i bir geline benzetir. Güzel, alımlı ve sultanlara layık olan bir gelin. Rumelili Türklere de bu gelin metaforu ile yurtlarını, dillerini, tarihlerini ve ecdadını hatırlatmıştır.

*“Sarı Saltuk’la gelip yurt bilmiş burayı ecdadımız
Evlad-ı Fatihan derler gül gül açarız
Tanrı Dağları’ndan Şar Dağı’na tutulmuş mayamız
Hırs değil mertlik kokar türkü hoyratımız
Ozanlar diyarı Prizren’dir vatanım
Hasretin’ söyler Rumeli sazım
Uğruna nice engeller aşıp da yol aldım
Sevdanda kusur ettiyse af ola” (Sevdan Kuşatmış Yüreğimi, s.165).*

Bir millet millî kimliğini inşa ve muhafaza ederken tarihini bilmez ise bu mücadele başarıya ulaşmaz. Balkanlarda Türk kimliğinden bahsedip Sarı Saltuk’tan bahsetmemek olmaz. Sarı Saltuk Balkanlar Osmanlı tarafından fethedilmeden önce Balkanlarda seyahat ederek insanlara İslam’ı tebliğ eden Alevi- Bektaşî olan Türkmen

bir dervîştir. Türkistan bölgesinde Ahmet Yesevi'nin yetiştirdiği dervîşler, Yesevi'nin işaretiyle Horasan üzerinden Anadolu'ya gelirler. Bunlar arasında en önemli isimlerden biri hiç şüphesiz Hacı Bektaş Velî'dir. Hacı Bektaş Velî'yi başta Sarı Saltuk olmak üzere diğer Horasan erenleri takip ederler. Sarı Saltuk ve yanındaki yedi yüz mücahit, gazi, dervîş Anadolu'ya geldiler. Hacı Bektaş Velî de Ahmed Yesevi'nin emrine uyarak Sarı Saltuk'u Balkanlara gönderdi(Gürel, 2022, s.175). Sarı Saltuk'u anınca Tanrı Dağların'dan başlayan bir mücadele akıllara gelir. Tanrı dağların'dan Kızılelma'ya yürüyen Türkler sonrasında Hoca Ahmet Yesevi ile birlikte Horasan bölgesine gelmiştir. Horasan bölgesinden Anadolu'yu Türkleştirmek ve İslamlaştırmak isteyen Hoca Ahmet Yesevi müritlerini Anadolu'ya göndermiştir. Anadolu'dan sonraki durak ise Balkanlar olmuştur. Bu bölgede de hırs olmadan insani değerler ile mertlikle Türk-İslam kültürü balkanlara yayılmıştır. Asya'nın Tanrı dağların'dan Rumeli'nin Şar Dağları'na uzanan bir kimlik inşası sürecini şair bu dizelerde anlatmıştır. Orta Asya ozanlık geleneği başarılı bir kimlik inşası ile birlikte Prizren'i Türkçe yazan Türkçe çalan bir ozanlar diyarına dönüştürmüştür.

*“Bir oh çeksem
Hasret dağları gözyaşı döker içimde
İsyana durur talan olmuş gençliğim
Türkülerime sor beni
Adımladığım yollara sor
Boş beşikler bile
Yanık anaların figanını söyler
Anlatır size
Rumeli, o benim işte!”(Rumeli, o benim işte, s.166)*

Rumeli, o benim işte şiiri şairin duygularının en çok hissedildiği, en etkili şiirlerindendir. Rumeli'nin kaybı, baskılar, zulümler ve sonucunda göçlerle birlikte Rumeli Türkleri için hava yağmurlu, güneşli, sıcak ya da soğuk olmamıştır. Hava hep hüznülüdür. Şair Rumeli'yi anlatırken kendisi üzerinden Türk halkını da anlatmaktadır. Şaire göre türküleri, Prizren özelinde Rumeli'nin yolları, ninniler 600 yıllık bir kültürel birikimin figanını anlatmaktadır.

*“Bu öyle bir sevda ki Ceren'im
Mahşere dek yakar
Ey halkım, unutma!
Ölümden sonra da emrindeyim!
Rumeli, o benim işte!”(Rumeli, o benim işte, s.166)*

Şair, babasından aldığı emanet ile birlikte içinde bir yangın taşımaktadır. Bu yangın, yerini bir nöbete ve mücadeleye bırakmıştır. Geçmişe olan özlem, bölge insanının dertleri, Beksaç'ın Türkçe nöbeti hep bu dizelerde saklıdır. Beksaç ise yaşarken ve yazarken bıraktığı izlerle bile Rumeli Türklerinin kimlik inşasının ölümünden sonra da önderi ve kılavuzu olmak istemektedir. Beksaç'ın hisleri, yazdıkları, çabasının özeti Rumeli Türklüğüdür. Rumeli, o benim işte!

3.9. TÜRKİYE ÖZLEMİ

Türkiye özlemi dünya üzerinde birçok insanın hayatında yer eden bir duygu olmuştur. Kültürel bağılıklar, coğrafi ve doğal güzellikler, güvenlik ve aidiyet duygusu, aile ve arkadaşlar bu özlemin sebepleri içerisinde sayılabilir. Özellikle yurtdışında yaşayan insanlar için Türkiye'nin sesi, tarihi, lezzetleri, kültürü, müzikleri özlem duygusunun temellerini oluşturmaktadır.

Rumelide Türçenin uç beyi ve bugünkü akıncısı olarak tarif edilen Zeynel Beksaç için Türkiye çok kıymetlidir. Türkiye ve Prizren arasında bir sıkışmışlık söz konusudur. Prizren'i vatanı, Türkiye'yi anavatanı olarak gören Beksaç'ın kalbi ikiye bölünmüş ve kalbini iki sevgiye birden açmıştır. Türkiye'de olduğu vakitlerde Prizren, Prizren'de olduğu vakitlerde aklı Türkiye'dedir.

Şair Zeynel Beksaç'ın özlemi beraberinde hüznü getirmektedir. Bu hüznün, bağ kurma, aidiyet ve milli kimlik duygularını da içinde taşımaktadır. Bahsedilen bu özlem ve melankoli şiirlerde kendisine sıklıkla yer bulmuştur. Zeynel Beksaç bu özlemde şu şekilde bahsetmektedir :

*“Galata Köprüsü’nde
Zamanı oltaya hapsetmek
Sonra Eminönü’nde balık ekmek yemek
Çamlıca’ya çıkmak
Adalar’da fayton’a binmek
Şampiyon’da kokoreç zevkini yaşamak
Ah güzeller güzeli İstanbul
Bir özlem ağacı gibi büyüdü hep...”* (Deniz Kapımı Çalmadı Hiç, s.171-172)

Deniz Kapımı Çalmadı şiiri bir yarım kalmışlık şiiridir. Şair, şiirinde bir Rumeli Türk'ünün hissiyatını kendi ağzından anlatmaya çalışmıştır. Beksaç ve Rumeli Türkleri atayurtlarında bir yandan kimlik nöbetlerine devam ederken, bir yandan da anayurt olan Türkiye'ye hasretini bu eser ile dile getirmiştir. Beksaç'ın bu şiirine göre Rumeli

Türklerinin kalbi ikiye ayrılmış, bir tarafı İstanbul ve Türkiye hasreti ile yanarken bir tarafı da Rumeli’de nesillerini ve kimliklerini devam ettirmeye çalışmaktadır. Bir yanda Yeni Camii bir yanda Sinan Paşa Camii bir yanda Galata Köprüsü, bir yanda Taş Köprü. Rumeli Türk’ünün kalbi bu şiirde anlatılmaya çalışılmıştır.

*“Yörük yaylalarından gelmez olur kaval sesi çobanın
Bir it sesidir sükûtu bozan terk edilmiş köylerde
Kilit vurmuş kapılar konuk düşler habire
Ne postacı uğrar ne düğün var ne ölüm” (Evim var Rumeli’de, s.212)*

Yörük adı verilen Türkmen obaları konargöçer Türklerdendir. Yörük adının etimolojisi üzerine farklı görüşler varsa da “yörü-yürü” fiilinden türediği iddiası genel kabul görmüştür . Osmanlı’nın Balkanları fethetmesi ile birlikte Anadolu’dan bölgeye yerleştirilen yörükler bölgeye ilk gelenlerdendir. Bölgeye Türk-İslam kültürünün yerleşmesine büyük katkıları vardır. Balkan Savaşları sonrasında göçler yörük obalarına da sirayet etmiştir. Yörük köyleri bugün bile Türk kültürünün yoğun bir şekilde hissedildiği köylerdendir. Bölgeden bazı yörük köylerinin de göçmesi Zeynel Beksaç’ı derin bir hüzne boğmuştur. Yörük köylerinin davul-zurna seslerinin yerini sessizlik ve hayvanların sesleri almıştır. Çobanların kaval sesleri, yörüklerin yöresel Türk kıyafetleri, yemekleri yerini ıssızlığa bırakmıştır. Bu kadar göçün ardından Makedonya ve Kosova bölgesinde yaşayan yörük köyleri halen mevcuttur. (Bkz: Kuzey Makedonya’nın yüksek kesimlerindeki Türk köylerinde yaşayan yörükler 23.07.2021-Anadolu Ajansı)

*“Gönderme,bırak beni kalayım
Oturma izni isteme benden
Kadim bir dostluk bizimki
Hatırla dağlardan denize indirilen
Bir gemi de bendim
Senin anlayacağın
Fatih’ten beri adımlarım sokaklarında
Bırak bir tepe de ben olayım sende ilahi şehir” İstanbul’la Hasbihal, s.218)*

Şair anavatanda İstanbul’da bir gün geçirmektedir. İçindeki Türkiye ve İstanbul hasreti ve sevgisi eserin her satırında saklıdır. Beksaç, kendi içinde içselleştirerek kendisini Rumeli’nin kendisi olarak görmüştür. Şiirde ise İstanbul ve Rumeli’nin derin dostluğu gözlere çarpmaktadır. Beksaç, kendisini İstanbul’un fethinde dağlardan denize indirilen onlarca gemiden biri olarak görmektedir. Türkiye özlemi o kadar ağır basmıştır ki kendisi İstanbul’un yedi tepesinden biri olup anavatanını izlemeye razıdır. Beksaç’ın

dizelerinde atalarından kalan İstanbul'a duyduğu hayranlık ve özlem göze çarpmaktadır.

*“Martılar bilmesin hüznümü
Tedirgin olmasın Yeni Cami’de güvercinler
Süleymaniye’nin ezanları inceden inceye
Dağıtıversin dağlanan yüreğimi
Aslımı sorarsan Rumeliliyim
Kendimi bildim bileli
Dilimin nöbetindeyim
Türkçemin hapsinde elleri prangalı hem de” (İstanbul’la Hasbihal, s.218)*

Beksaç dizelerinde eski bir dostla konuşur gibi İstanbul ile dertleşmiştir. Beksaç Yeni Cami ve Süleymaniye Camii ile Osmanlı’nın altın çağı ile dertleşmiş, en büyük hazinesi olan Türkçenin durumunu anlatmıştır. Rumeli’den gelip Türkçenin uç beyi olarak kendisini tanıtmıştır. İstanbul’da bile aklı vatanında Türkçe sevdasındadır. Hüznünü Süleymaniye’den okunan ezan sesleri ile dağıtmış, hüznünü İstanbul’dan gizlemeye çalışmıştır.

*“Ah İstanbul
İtri’nin faslında
Bir udi de ben olayım
Bir de Prizren şivemle
Türküler yakayım bağlamamla” (İstanbul’la Hasbihal, s.219)*

Buhurizade Itri zengin müzik çeşitliliği ile klasik Türk müziğinin kurucusudur. Kendisinden önceki bestecilerde hissedilen Orta ve Yakındoğu müzikleri, İtri’nin bestelerinde yerini, klasik Türk müziği olarak isimlendirilen, Osmanlı-Türk üslubuna bırakmıştır. Beksaç, İstanbul ile hasret giderirken büyük bestekar Itri’yi de selamladan geçmemiştir. Itri’nin müzik faslında Prizren ağızı ile şair de bir köşede olmak istemiş, tarihe bir özlem duymuş ve selam vermiştir. Türkiye hasreti, Osmanlı hasreti, atalarının zamanındaki Rumeli’nin hasreti Beksaç’ta büyük bir üzüntü yaratmaktadır. Şair kendisi için çok bir şey istememektedir. Bu güzellikler içinde bir pösteki(Bkz: TDK: Koyun veya keçi postu) isteyip bütün dertlerini bırakıp bir köşede bu güzellikleri izlemek istemektedir. Ancak özleminin ve yükünün ağırlığı taşıması güç hale gelmiştir. Bunun içinse özlemini sırtlayacak bir hamal istemektedir. Türkiye, İstanbul ve geçmişteki güzel günlerinin özlemini sırtlayacak bir hamal.

*“Bugün hava güneşli
Kosova'dan biraz güneş
Gönderebilsem Van'a, Erciş'e
Sımsıcak bir yorgan olsam
Sarmalasam çocukları” Biraz Güneş Gönderebilsem, s.263)*

Beksaç, 2011’de yaşanan Van depreminin ardından bu dizeleri kaleme almıştır. Türkiye sevgisi ve özlemi ön plandadır. Kosova’dan Türkiye’ye uzanmaya çalışan şairi Kosova semalarındaki güneş bile üzmektedir. Çünkü Van ve Ercişte binlerce insan karlar altında enkaz altındadır. En çok da çocuklar şairin kalbini derin bir hüznle kaplamaktadır. Soğuktaki çocuklar için eldiven, yorgan ve sıcak bir aş vermek istemektedir. Çocukların hayal dünyasına ulaştırmayı, depresiz bir güne ulaştırmayı dilemektedir. Kosova’dan Van’a kalemiyle ulaşmaya çalışan şairin Türkiye sevgisi dizelerde kendini göstermektedir.

3.10. DAVA ARKADAŞLIĞI

Dava arkadaşlığı, ortak bir ideal ve ülkü uğruna birlikte çalışan kişiler arasındaki güçlü bağı ifade etmektedir. Bu tür arkadaşlıkların temelinde ortak değerler, hedefler ve mücadeleler vardır.

Zeynel Beksaç’ın davası, kavgası ise millî kimliği korumak ve yeni nesillere inşa etmektir. Bunun yolu da Türkçeden geçmektedir. Bu davanın en kuvvetli ögesi ise düşünce ve kalemidir. Bu başlık altında Türkçem dergisinde, Doğru Yol Kültür ve Sanat Derneği’nde Zeynel Beksaç ve arkadaşlarının aldıkları yol incelenmiştir. Beksaç’ın dostlarına ithafen yazdığı şiirler de bu mücadelenin kanıtıdır.

*“Nice mevzilensen de
Sıkılacak kurşundan önce
Sözdür seni yaralayacak olan
Her şeyin ilacı zaman
Varma üstüne
Su gidecek yolunu
Bulur er geç...” (Ve böyle işte- Hasan Mercan’a, s.41)*

Kosova Türk edebiyatının önemli temsilcilerinden biri olan Hasan Mercan, Kosova’daki Türk edebiyatçıları arasında en fazla eseri yayımlanmış şahsiyettir. Prizren’de doğan yazar, başta şiir olmak üzere roman, öykü türlerinde eserler vermiştir. Balkan dillerinden pek çok eseri Türkçeye çevirmiştir. Bunun yanında yayın

yönetmenliği yapmış ve Priştine’de çıkmakta olan Tan Gazetesi’nde köşe yazarlığı yapmıştır.(Hünerli,2013,s.62). Kosova’da kimliği için mücadele eden sayısız kahramandan birisi de Hasan Mercan’dır. Zeynel Beksaç’ın yol arkadaşıdır. Kosova’da Türk’ü, Türkçeyi arayan ömrünü bu yolda feda etmiş değerli bir şahsiyettir. Sayın Beksaç ise bu dizelerde Hasan Mercan’ı mücadelesinde yalnız bırakmıyor ve her ne kadar hangi söz yaralasa da, üzerine sözden kurşunlar atılsa da bu mücadelede suyun akıp yatağını bulacağını söyleyerek Hasan Mercan’a destek veriyor.

*“Rumeli’de esen Yunus yeliyim
Mevlâna Sarı Saltuk Hacı Bektaş Veli’yim
Şar Dağı Aliş’e türkü yakan sazın teliyim
Gâh coşkulu gâh hüznü akan Vardar nehriyim
.....
Burayı soracak olursan haberler kötü be koca âşık
Saç ağartıp bunca üstüne titrediğin
Birlik Sevinç Tomurcuk Sesler çıkmıyor artık
Tan da kapatıldı gidişat hiç de iç açıcı değil” (Nöbetteyiz Elbette, s.181)*

Zeynel Beksaç bu şiiri kendisi gibi Türkçeye ve kimliğine gönül vermiş dünyadan göçen dostu Necati Zekeriya için yazmıştır ve şiirinde onunla sohbet etmektedir. Necati Zekeriya İkinci Dünya Savaşı sonrası Makedonya Türk edebiyatının en önemli temsilcilerinden biridir. Necati Zekeriya için Türkçe yazmak bir dava konusudur çünkü dil bu büyük edebiyatçı için bir kimlik meselesidir. Bu açıdan Necati Zekeriya Makedonya’da Türk varlığını ifade eden en önemli edebiyatçılardan biridir ve bu varlığın temelindeki en önemli unsur sevgidir(Filiz, Çömlekçioğlu, 2023, s.998). Beksaç kaybettiği bir yol arkadaşı ile dertleşirken Yunus’tan, Mevlana’dan, Sarı Saltuk’u hatırlatmayı unutmamıştır. Kayadır, taşır özümle yaşıttır dizelerinde Türkçenin yüzyıllar boyunca bu bölgenin hamuru olduğu hatırlatılmaya çalışılmaktadır. Şairin şiiri yazdığı dönemde Necati Zekeriya’nın ömrünü verdiği çocuk dergilerinin kapatıldığı anlatılmış ve bir karamsarlık havası şiire hakim olmuştur. Son dizede ise karamsarlık yerini nöbet devralmaya bırakmış, Beksaç dünyadan göçen dostlarından nöbeti devraldığını belirtmiştir. Bir bayrak yarışı misali görevi biten bu kimlik nöbetini devretmektedir. Dostu ile bir sohbet havasında yazılan bu şiir bir mücadelede yaşanabilecek zorluklar, idealler, başarılar, başarısızlıklar, karamsarlık ve en sonunda inanç gibi birçok öğeyi içinde barındırmaktadır.

*“Telefon çaldı
Baktım saat henüz beşi geçiyor*

*Dışarıda Nisan yağmuru çiseliyor
Hasan öldü diye
Acı haberi baldızın verdi
Hiçkırıklara boğularak
Sabahtı ve beşi geçiyordu henüz
Ölüm yeni doğan bir güne
Hiç yakışmıyordu*

.....
*Ve biz gene beraberiz bu akşam
Veli nimet kapısı diye övünç duyduğun
Kimliğimizin adresi diye
Yazmaktan mutlu olduğun
Öyle ya nice sanat olaylarında
Yürek yüreğe olduğumuz
Doğru Yol'dayız
Dilimizin çınarı diye bellediğimiz
Adresteyiz
Kader bu ya
Sen gurbetin ben savaşın haritasını çizdim”(Nisan Yağmuru Ve Gurbette
Dost Şairin Ölümü, s.200)*

Beksaç'ın aktardıkları, dosta vefa örneğidir. Yıllarca aynı yolda milletine hizmet ettiği dostu Hasan Mercan anısına yazmıştır. Hasan Mercan Doğru Yol Kültür Sanat derneğ'in'de Zeynel Beksaç ve birçok dostu ile Türkçenin nöbetine durmuş ve kimlik savaşını vermiştir. Kosovalı iki yazar olan Beksaç ve Mercan'dan Beksaç savaşın, Mercan göçü işlemiştir. Hasan Mercan'ın velinimet kapısı dediği Doğru Yol'da Beksaç ve arkadaşları onun takip ettiği yoldan devam etmektedirler. Beksaç ise Hasan Mercan ile ilgili şunları kaydetmiştir:

Edebiyatımızın yorulmak bilmeyen güçlü kalemlerlerinden biriydi. Edebiyata şiirle girdi. Ardından; öykü, oyun, roman türlerinde çok sayıda kitapları gün yüzü gördü. Çeviriyle uğraştı. Seçki, antolojiler hazırladı. Bir ömür gazeteciliği de uğraş edindi. Bir dönem Tomurcuk ve Çığ dergilerini yönetti. Çok yazdı. Gün 24 saat edebiyatla uğraşan dört-beş yazarımızdan biriydi. Zaten Balkanlarda Türk edebiyatçıları arasında en fazla kitap yayınlayan bir yazardı. Ödüller aldı. Oyunları; Üsküp, Prizren, Priştine ve Gilan'da oynandı. Prizren, Üsküp, Priştine üçgeninde yaratıcılığını-gazeteciliğini sürdürdü. Yaşamının son 7 yılını Ankara'da geçirdi. Bir hastalığın ardından 29 Nisan 2006 yılında Ankara'da bu dünyaya gözlerini yumdu. Mezarı Ankara'da Cimşit mezarlığı'ndadır. (Bkz: KosovaPort 30 Nisan 2024 *Vefatının 18. Yılında Ünlü Şair, Yazar Hasan Mercan'ı Saygı, Özlem Ve Rahmetle Anıyoruz*).

3.11. KAVGA

Beksaç şiirinde “kavga” kelimesini mecaz anlamıyla kullanmıştır. TDK’ye göre herhangi bir amaca erişmek, bir şeyi elde etmek veya bir şeye karşı koyabilmek için harcanan çaba, verilen mücadele anlamına gelmektedir.

Beksaç, kavga kelimesini fiziki bir anlamda değil bir ideal uğruna verilen çaba anlamında kullanmıştır. Beksaç’ın kavgası, dilini korumak, savunmak ve gelecek nesillere de millî kimliklerini öğretmek ve kazandırmaktır.

*“Atatürk alfabem
Engine açılmış bir yelken
Rumeli’de şiirim
Yumuşak G nöbetinde
Sızıntıdan şikayetçi...” (Yüreğim kışlara durdu, s.65)*

Beksaç, Rumeli’de kılavuz olarak Atatürk’ü aldığı bu yolda Türkçenin peşindedir. Atatürk’ü Rumeli Türklerine kılavuz gösteren şair, biraz da mücadeleden kaçanlara sitem etmiştir. Türk gençlerine mücadeleden kaçmamaları, muhtaç oldukları kudreti damarlarındaki asil kandan almalarını üstü kapalı olarak öğütlemiştir.

*“Her yeni uyanışta
Savaşımın yeni bir basamağındayım
Ve ben gene özdeş savaşım özdeş
Hoş olasın sen
Benliği savunan tatlı belâ kavgam.” (Hoş Olasın Kavgam, s. 104)*

Şairin tatlı belâm dediği bir kavgası ve mücadelesi var. Türkçe. Gençliğinden bugüne kadar aldığı her yaşta bu kavganın stratejileri, hayata bakışı değişse de hedefi değişmiyor. Yurdunda diliyle, kültürüyle asimile olmadan yaşayan huzur içinde bir Rumeli Türkü hedefi. Hedefinin yolu ise kendi anlatımıyla şöyledir: Derdim, kavgam düzeni bozmadan dilimi savunmak, benliğimi korumak. Kavgam Türkçedir.

*“Sabır silahım
Şiir tesellim
Gözlerim hep biraz nemli oldu
Vallah yalanım yok
Yılışıklar çıkar bezini dokurken
Sana küstahca oyun oynayıp
Bin yıllık dilimi hiç uğruna satarken
İnan ki halkım senden başka
Ne sevdam oldu*

Ne bir çıkarım

Ne de kavgam

Rumeli, o benim işte!” (Rumeli, o benim işte, s.167)

Beksaç’ın bir kavgası vardır. Kavgası, düzeni bozmadan dilini savunmaktır. Bu kavgada en önemli silah sabırdır. Sabır ise kolay değildir. Beksaç, teselli ve mücadeleyi şiirde ve Türkçede bulmuştur. Şairin tarifi ile bu çileli ve şerefli nöbette şair gücünü Türkçeden almıştır. Beksaç, çıkarı için kimliğini, dilini, kendini unutanlara sitem etmiş ve haykırmıştır. Sevdasını ise özetliyor. Hiçbir çıkar gözetmeden halkına hizmet etmek yol göstermektedir. Bu yol ise dil ve kültürdür. Her Rumeli Türkü bundan dolayı biraz Zeynel Beksaç’tır.

“Namazgâh, Terziler Köprüsü

Mehmetpaşa Hamamı, Tekkeler

Ben hala buradayım dostlar

Yad elde değil, vatanımdayım

Yoksa siz Rumeli’yi unuttunuz mu?

Rumeli, o benim işte!” (Rumeli, o benim işte, s.168)

Dünya üzerinde kutsal değerleri uğruna hedefleri olan insanların işi hiçbir zaman kolay olmamıştır. Zeynel Beksaç bu zorlu mücadelesinde ecdadından güç almış, her zorluğa düştüğünde Murat Hüdavendigâr türbesine bakmıştır. Çünkü o sanduka bir şeylerin imzası ve kanıtı niteliğindedir. Ecdadından aldığı güç ile rotasını belirlemiş ve hiçbir şartta nöbetini bırakmayacağını belirtmiştir. Prizren camilerindeki ezan,köprüler,tekkeler,hamamlar ve ecdaddan kalan her bir eser onun için güç ve motivasyon kaynağıdır.Beksaç gurbette değil kendi vatanındadır. Yoksa siz unuttunuz mu diyerek halkına da bunu hatırlatır. Rumeli, o benim şiirim bir anlamda Beksaç’ın misyon ve vizyon şiiridir.

3.12. FEDAKARLIK

Fedakârlık, bireyin kendi istek ve ihtiyaçlarını bir kenara koyarak başka insanlara ya da bir ideale verdiği emektir. Birey gösterdiği bu özveri sonrasında kendisinin, yakınlarının çıkarlarını ikinci plana atmaktadır.

Şair Zeynel Beksaç, Türkçe ve millî kimlik ülküsü uğrunda kendisinden, ailesinden, zamanından fedakarlıklar göstermiştir. Bu başlık altında Zeynel Beksaç’ın gösterdiği fedakarlıklar incelenmiştir.

“Bugün lâpa lâpa kar yapıyor gülüm

Tanırmın armağanıdır belki de

*Evlilik yıldönümümüzde
Dil onurum kırık
Dil yangınım var
Kosova kavşağında oysa
Sevincim buruk
Bu yüzden neşem yok
Bağışla ne olur” (Dil Yangınım Var Kosova Kavşağında, s.216)*

Beksaç şiirine başlarken eşyle evlilik yıldönümlerini kutluyor. Ancak Beksaç'ın bu mutlu gününde bile büyük bir derdi var: Türkçe. Beksaç, her yerin kesişimi olan Kosova Kavşağı'nda Türkçenin yadsınmasından, yok görülmesinden büyük üzüntü duymuştur. Türkçenin uç beyi olan Beksaç'ın mutlu gününde bile Türkçe sevdası, mutluluğunu yaşamasına engel olmuştur ve eşinden özür dilemektedir.

*“Türkçem mangal külleri içinde bir kor
Ağzımı bıçak açmıyor
Bugün kar yağıyor gülüm
Yunus 'um mahzun
Köroğlu'm atı üzerinde dağlarda huzursuz.” (Dil Yangınım Var Kosova Kavşağında, s.217)*

Beksaç, mutlu gününde mahzun bir şekilde Türkçeyi düşünmektedir. İçi öyle karamsardır ki yiğitliğiyle nam salan Köroğlu bile Türkçe için huzursuzdur. Sevgi seli olan Türkçe sevdalısı olan Yunus bile mahzundur. Türkçe ise karların altında bir kor haline gelmiş, için için yanmaktadır. Beksaç ise közün başında oturmuş, nöbetine evlilik yıldönümünde bile devam etmektedir.

*Takvim yıllar sonrasını gösterdiğinde
Sen büyümüş
Selvi boylu olacaksın
Hani o çok sevdiğin
Pamuk Prenses masalındaki güzel gibi
Pak Türkçenle
Kaldırımlı sokaklarda
Duvarlara yaslanmış hanımeli
Bahçelerde açan ak zambak
Dil kavgamın uzanan direnç eli oluvermişsin...” (Ceren'e, s.236)*

Bu dizeleri şair kızı Ceren için yazmıştır. Kızı için güzel dileklerde bulunmuştur. Fakat kızı için güzel dileklerde bulunurken bile kızının pak Türkçesi ile Prizren sokaklarında dolaşmasını ve Türkçe kavgasının bir neferi olmasını temenni etmiştir. Kısacası, insan için en önemli değer olan ailesinin bile merkezinde Türkçe vardır.

*“Ben dalgınım kızım
Rumeli raylarındaki virajlı tren yolculuğunda
Yorgun düşmüşüm besbelli
Kaybolup gitmişim dilimin kavgasında*

Ola ki nasıl büyüdüğünü de pek hatırlamıyorum” Yeşim’e, s.238)

Beksaç, kızı Yeşim’e ithafen yazdığı bu dizelerde şiirine yine derin bir dalgınlık ile başlamıştır. Kızı için yazdığı bir şiirinde bile konu Türkçe kavgasıdır.Çocukluğu, gençliği ve yaşlılığı bu uğurda geçerken şair kızının büyüdüğünü bile anlamamıştır. Hafızasında kalanlar ise Türkçe kavgası ile ailesiyle birlikte olan güzel anıdır. Beksaç, dizelerde de görüldüğü gibi kimliği için hayatının her döneminden fedakarlık etmiştir.

*“Mutluluklar çiğ gibi dökülsün yollarına
Türküler yakılsın
Destan olsun aşkınız
Türkçem gibi sen de tatlı belamsın ya
Varsın adımların gölgemi taşısin yarınlara
Bir gözyaşı paklığında yol al
Boyun boylansın soyun soylansın...” (Yeşim’e, s.239)*

Dizelerde kızının mutlu günü için iyi dileklerde bulunurken kızını tatlı belası olan Türkçeye benzetmektedir. Tatlı belası olan Türkçeden kadim bir duada bulunmaktadır. Dede Korkut’un kadim duası ile “Boyun boylansın, soyun soylansın” derken Türkçenin güzelliklerini kullanarak kızına hediye bir şiir bırakmıştır. Dizelerde de görüldüğü gibi Beksaç için hediye en güzeli de Türkçedir.

3.13. HALK SEVGİSİ

Halk sevgisi bir bölgedeki toplumun barış ve huzur içinde yaşamanın temel şartıdır. Bu sevgi aynı bölgede yaşayan insanların birbirine bağlılığını, saygısını ve birlikte yaşama isteklerini artırır.

Zeynel Beksaç bu başlık altında Kosova’da yaşayan Türk halkına olan sevgisini ifade eder. Göçlerin ardından bölgede sayısı azalan Türk milletine olan sevgisi ile onların mutluluğu için çalışmaktadır. Dillerine, kültürlerine, tarihlerine sahip çıkmakta ve Türkçe için çalışmalar yapmaktadır.

*“Gerçek sevdam halkımdı benim oysa
Yazgım tutkum kara sevdamdı
Irgattım dilimin tarlasında
Bağında bağcıydım dilimin
Gerçek sevdam halkımdı benim...” (Gerçek sevdam halkımdı benim, s.39)*

Şair bu dizelerde yazgı, tutku ve karasevda imgelerini baş köşeye oturtmuştur. Halkına sevdasının ve hizmetinin ortasında ise Türkçe vardır. Kendisini Türkçenin tarlasında ırgat, Türkçe bağında bağcı olarak görmüştür. Bu nöbetin, bu kutsal ırgatlığın ana sebebi ise Türk kimliğini korumaktır. Prizren 457 sene boyunca Türk yurdu olmuştur. Şaire göre, o günden bugüne kadar Prizren’de Türk halkının emanete sahip çıkmasının tek yolunu Türkçe olarak görmüştür. Dil korunmazsa kimliğinde ortadan kaybolacağını öngörmektedir.

*“Zaman oldu bilgim gücüm yetmedi ama
Dönekler kol gezdi güller ezdiler
Melhem diye yaraya tuz bastılar
Zaman oldu mahcup oldum
Sana layık olamadım gönlümce...” (Gerçek sevdam halkımdı benim, s.39)*

Bu dizelerde ise sitem, kızgınlık, mahcupluk ana temalar olmuştur. Kolay yolu seçip trenlerle vatanlarından giden Rumeli Türklerine bir sitem vardır. Zeynel Beksaç bu konu ile ilgili şunları söylemiştir:

Gitmek kolay yoldu, kalıp Türkçenin, Türk’ün uç beyi olmak asıl meseledir. Prizrende kalarak mücadeleye devam etmeyi, millî kimliği için savaşmayı bir erdem görmüş, bazen gidenleri ve davasından vazgeçenleri gördükçe Türkçeye layık olamadığını düşünmüştür. Gönlünden geçtiği gibi layık olma arzusu ise şair için çok önemlidir. Ancak Sayın Zeynel Beksaç, inanmadığı yolda milyonlarla yürüyeceğine inandığı yolda tek başına yürümeyi göze almıştır. Büyük milletini de bu davaya inandırmak, nöbete katmak için geçmişten geleceğe uzanan bir Türklük bilinci aşılacaktır.

*“Tanırım bunları
Yüzler tanıdık
Bildik oyunlar
Kurgular oldum olası aynı
Ben bilirim
Halkım bilir
Bilir cümle alem...” (Ben tanıgım halkım tanık, s.40)*

Şair bu şiirinde değerli Süleyman Brina ile birlikte Türkçe için yaptıkları çetin mücadeleleri anlatmıştır. Yapılan mücadelelerde oynanan oyunlara, kurgulara dikkat çekmiştir.

*“Mertlikten yoksun boş bakışları
Ben tanırım
Halkım tanır*

Tanır cümle alem...”(Ben tanığım halkım tanık, s.40)

Diğer mertlikten yoksun olsalar da Süleyman Brina ile birlikte yıllar süren mücadelelerinde bu namertleri, oyunları artık anlamış ve tanık olmuşlardır. Zeynel Beksaç bu şiiri Süleyman Brina'ya atfetmiştir. Süleyman Brina Türk kültürü, eğitimi, sanatı ve diğer alanlarda Beksaç ile millî kimlik inşası sürecine katkı vermişlerdir. Türk toplumunun ayakta kalması, dilin, gelenek ve göreneklerin yaşatılması, eğitimde olmuş olan sorunların üstesinden gelinebilmesi için mücadele vermiş şahsiyetlerden birisidir.

Kosova'da yaşayan Türklerin liderliğini yapmış ve çok çetin mücadelelerden geçmiştir. Yıllarca Kosova Türklerinin ayakta kalması, dilini, dinini, gelenek ve göreneklerinin yaşatılması için mücadele etmiştir. Zeynel Beksaç'ın yol arkadaşı olan millî bir aydındır. Türkçe eğitim hakkı, vatanlarında garip kalan Türk halkı için büyük mücadeleler vermiştir. Bugün Kosova Türklerinin aldıkları hakların çoğunluğu Süleyman Brina, Zeynel Beksaç ve yüzlerce yol arkadaşının sayesinde. Süleyman Brina nedensiz şekilde Sırp tarafından işten bile çıkarılmış, kimliği için, davası için büyük bedeller ödemiştir. 5 Aralık 1994 günü ise vefat etmiştir.

3.14. TARİH BİLİNCİ

Tarih bilinci bireyin ve toplumun geçmişi hakkında sahip olma, anlamlandırma ve geleceği şekillendirme yeteneğidir. Bu yetenek ile birey ve toplum geçmişi analiz ederek geleceğe bir köprü vasıtasıyla ulaşmış olur.

Beksaç bu başlık altında Türk insanının köklerini, yaşadıklarını, kültürünü, geleneklerini öğrenerek millî bir kimliğe sahip olmalarını amaçlamaktadır. Tarihini bilen, dilini iyi bilen ve konuşan, dili ile ilgili duyarlılığa sahip insanlar yetiştirmeyi amaçlamıştır. Rumeli Türklerinin geleceğini de buna bağlamaktadır.

*“Ergenekon'dan çıkmış atalarımın adımıyım
Ulu çınarın yemyeşil filizi
Sadık gölgesiyim
Uğruna ömür tüketmek sonsuz bir onur
Yolunda koşan atın nalı olsam razıyım”(Sevdan Kuşatmış Yüreğimi,s.162)*

Şair, Ergenekon'u hatırlatarak telmih sanatını büyük bir ustalıkla kullanmıştır. Ergenekon destanı, Türk mitolojisinin en önemli destanıdır. Bu destanda Türk milleti Ergenekon vadisinde kıtlık, besinlerin nüfusa yetmemesi gibi çok zor bir durumdayken

bir Türk milletinin simgesi olan bir Bozkurt'un liderliğinde demir dağları eriterek Ergenekon'dan çıkış anlatılmaktadır. Ergenekon Destanı, Türk kültüründe millî bir hikaye olarak kabul edilir ve Türk halkının birlik ve beraberliği, direnci ve varoluş mücadelesi ile ilgili temel değerleri içerir. Beksaç ise Ergenekon Destanı'nı bu yönde içselleştirmiş ve yüzyıllar sonrasında benzer bir mücadelenin neferi olmuştur. Rumeli Türkleri ve Beksaç içinde demir dağları eritmenin yolu kimliklerine, dillerine ve kültürlerine sahip çıkmaktan geçmektedir.

*“Bir türbe var orda
Gelincik çiçeklerinin kızıla boyadığı
Yağız atların dörtnala koşup
Düşlerde yarışa durduğu
Kosova Ovası'nda
Evlad-ı Fatihan yurdunda
Papatyaların ölesiye açtığı
Akasyaların sarhoş ettiği
Bir Türbe var orda ...” (Bir Türbe Var Orda, s.190)*

Beksaç bu şiirinde Kosova Savaşı sonrasında savaş meydanını gezerken şehit olan Murad Hüdavendigar'dan bahsetmektedir. Beksaç, millî kimlik inşası sürecinde Türk insanına Sultan Murad türbesiyle bir gönderme ve mesaj vermektedir. Türk insanına tarihini ve Evlad-ı Fatihan olduğunu hatırlatmaktadır.

*“Bir Türbe var orda
Tan sökümlerinin
Yiğitlemeleri anımsattığı
Her taşın bir destana tanık olduğu
Yüreğin derinliklerinde
Bir ağıtın çağıladığı
Kosova Ovası'nda
Evlad-ı Fatihan yurdunda
Toprağın hoşgörüsüyle yeşerdiği
Rüzgarın yıldızları ılık ılık okşadığı
Bir türbe var orda...” (Bir Türbe Var Orda, s. 190)*

Beksaç bu dizelerde telmih sanatını fazlasıyla kullanır. Balkan Türklerine Sultan Murad'ın türbesinin olduğu alan vasıtasıyla o ovada yaşanan yiğitlikleri, o ovadaki dağın taşın 600 yıl öncesinden neler haykırdığını anlatmak istemiştir. Büyük bir zaferin ardından şehit edilen Sultan Murad'ın ağıtını da devam ettirmektedir. Balkan coğrafyası için 1. Murad'ın önemi de kapalı bir şekilde anlatılmaktadır. 1. Murat Balkan coğrafyasının yaklaşık 150 yıldır hasret olduğu hoşgörüyü Sultan Murad'da bulur. Çünkü Sultan Murad bu bölgeleri fethederken bölgeye 600 yıl sürecek bir hoşgörüyü

getirmiş, toprak hoşgörü ile yeşermiş, Sultan Murad'ın şehadeti ve oradaki türbesi ile de bu bölgeye imzasını bırakmıştır.

*“Bir Türbe var orda
İnsancıl yelkenlerinin
Engine açıldığı
Kimliğim yadsınınca
Bana yaşımı anımsatan
Kosova Ovası'nda
Evlad-ı Fatihan yurdunda
Dilimin ulaşılmaz tepelerinden
Güvercinler uçuruver diyen
Sonra yalnızlığımı unutturup
Görkemli bir mehter faslını
İnceden inceye kulağıma fısıldayan
Bir türbe var orda...” (Bir Türbe Var Orda, s. 191)*

Beksaç'ın mücadelesinin güç kaynağı ve cesaretinin kaynağı bu dizelerde gizlidir. Beksaç bir kimlik mücadelesi verirken kimliği yadsınıldığı zaman türbeyi hatırlamakta ve o yöne bakmaktadır. Çünkü bu türbe Beksaç'ın ve Balkan Türklerinin geçmişini ,yaşananları, kaç yıldır burada olduklarını yani bölgede Türk insanının yaşını hatırlatmaktadır. Bu kanıt niteliğindeki Kosova Ovasının ortasında türbe Beksaç özelinde Kosova Türklerini karamsarlığa düştüklerinde, kendilerini yalnız hissettiklerinde cesaret bulacakları ve o ovadaki mehter marşlarının çalındığı vakitileri anımsayarak kimliklerini ve geçmişlerini bulacakları mekandır. Kısacası, bu dize Beksaç'ın yalnız hissettiği zamanlarda yalnız olmadığını hissettiren, mücadelesinde kendine güç ve kanıt olarak gösterdiği mekanı anlatmaktadır.

*“Bir türbe var orda
Benimle uyanır
Benimle nöbete durur
Benimle çizer
Gökkuşağı renklerini yarınlara
Benimle yazgıyı paylaşır
Kosova Ovası'nda
Evlad-ı Fatihan yurdunda
Göç yağmurlarının ıpslak ettiği
Özlemin her mevsim
Yeniden bahara durduğu
Bir türbe var orda...” (Bir Türbe Var Orda, s.191)*

Şairin en çok canını yakan göç konusu bu dizelerde de okuyucuya mesaj vermektedir. Beksaç, göçün beraberinde getirdiği yalnızlaşmayı ve mücadelesinde yanında kalanları hatırlamaktadır. Bu yalnızlık düşüncesini ise Sultan Murad türbesine bakarak içinden atar. Beksaç, nöbetini, yazgısını, resimlerini, şiirlerini hep bu türbe

vasıtası ile yapmaktadır. Bu türbe ona kimliğini hatırlatır, resimlerini çizmesine güç ve ilham verir. Türk insanına ise bu türbe çok şeyin kanıtı ve sizin kimliğinizin ispatıdır mesajı vermektedir.

*“Bir Türbe var orda
Kal gitme der buralardan bana
Ata diyarı topraklara başını çevirme
Nasıl okunur ezan camilerden
Nasıl adımlanır Taşköprülerden
Kiminle sohbet eder bu kaldırımlı sokaklar
Fatih kim okur bu mezarlarda yatanlara
Kosova Ovası’nda
Evlad-ı Fatihan yurdunda
Her an lav püskürttü püskürtecek
Yüzyıllık tutku dağının
İnadına yeşile kucak açtığı
Osmanlı çeşmelerinin ilahi edasıyla aktığı
Bir türbe var orda.” (Bir Türbe Var Orda, s.191)*

Beksaç, bu çok değer verdiği şiirinin son dizesinde mücadelesinin manevi boyutunu aktarmıştır. Sultan Murat türbesi aracılığı ile Balkan Türklerine mesajlar verir. Göç etmeyin, ata diyarından gitmeyin mesajı vermektedir. Beksaç için buradaki her şey çok önemlidir. Mezarlar, mezarlarda yatanlara okunacak Fatihalar, Osmanlı çeşmelerinin varlığı, her gün geçtiği köprü ve daha birçok şey. Beksaç, bu son dizesinde nasıl güçlü bir millî kimliğe sahip olduğunu da göstermektedir.

3.15. VATAN SEVGİSİ

Vatan sevgisi, bireylerin kökleri, anıları ve sevdikleri olan ülkelere verdiği değerdir. Bu sevgi beraberinde dayanışma, sorumluluk, millî kimliğe sahip olma gibi birçok özelliği beraberinde getirmektedir. Vatan sevgisi bireyin ülkesine ve insanlarına olan fedakarlık, sadakat ve sorumlulukların tümüdür.

Prizren yüzyıllarca Osmanlı’ya ev sahipliği yapmış bölgenin yapısını büyük ölçüde değiştirmiştir. Bu dönemde yaşanan barış ve huzur ortamı birçok insan tarafından aranmaktadır. Kosova Türkleri ve Beksaç atalarından kalan yapıları, mirasları o günkü haliyle hatırlamakta eski günleri yâd etmektedirler. Bunun gibi misaller de Kosova Türklerinin vatanlarına derin bir bağlılık ve sevgi duymasına neden olmaktadır.

Bu başlık altında Zeynel Beksaç'ın şiirlerinde Kosova ve Prizren'e duyduğu vatan sevgisi işlenmiştir.

*“Sen ki dostsun cansın Rıdvan kardeş
Rumeli içimizdeki yangındır bilirsin
Yüzyıllık yalnızlığı sineye çeker de
Rumeli'ye elveda der miyim hiç?
Tanırsa burda tanır güneş beni
Bırakılmaz ki her adım Osmanlı izi
Başka olur Rumeli'nin kışı hem de yazı
Rumeli'ye elveda der miyim hiç? “(Rumeli'ye Elveda Der miyim Hiç, s.228)*

Rumeli Türkleri ve Beksaç için geçmişin izleri ve vatanlarına olan sevgi çok fazladır. Ancak bazen de bu mücadeledeki yalnızlık birbirleriyle çarpışmaktadır. Beksaç ise bu çatışmaya direnmektedir. Çünkü Beksaç her adım Osmanlı izi derken, güneş, kar, dağ, taş hepsi ata mirasıdır. Beksaç'ta böyle bir millî bilinç mevcuttur.

*“Ezan sesi duyulur camilerden
Şairler ilham alır esen ılık yellerden
Yürekler dağlansa da ayrılıklardan
Rumeli'ye elveda der miyim hiç?
Buruk olsa da sevincim toyum
Uzak kalsa da canım cananım
Varsın yumak olsun tüm özlemlerim
Rumeli'ye elveda der miyim hiç?
Bahçesinde gülü, zambağı, hanımelisi
Bağında üzümün, kirazın alası
Taşköprü'ye bakar Prizren Kalası
Rumeli'ye elveda der miyim hiç?”(Rumeli'ye Elveda Der miyim Hiç, s.228)*

Beksaç'ın göçlerden dolayı sevdikleri insanlar uzaklara göç etmişlerdir. Beksaç'ın sevdiklerine özlemi çok derindir. Ancak Beksaç'ın bir davası vardır. Türkçenin uç beyliği davası. Bahtiyar Arslan'a göre bu şiirde Beksaç, dini ve millî motiflerden bahsederek atalarının miraslarının ve ezan seslerinin Prizren özelinde Rumeli'den silinmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Şair Rumeli topraklarında doğmuş, büyümüştür. Bu şiirinde de ata topraklarında kalmanın haklı kararlılığının izleri vardır.

*“Vazgeçme çocuğum yılma
Umut çelmelere takılıp kalsa da
Olur ya güneş de başını çevirse zaman zaman
Prizren Kalesi'ne çık
Seyreyle onurla bu şairler diyarını
Mehmet Paşa Hamamı ne der ne söyler
Bayraklı, Sinan Paşa, Emin Paşa camileri
Taş Köprüsü, Maraş Çınarı*

*Karabaş Baba, Bülbüldere'yle sohbet et
Sonra derin bir ah çekerek
Rumeli şivemizle o güzelim
Prizren türküleri yak” (Türkü Türkü Çoğal, s.231)*

Beksaç, Prizren'deki Türk gençlerine millî kimlik inşası ve kültür aktarımını yapmak amacıyla şiirinde ata mirası yapıları dikkat çeker ve Prizeni tanıtmıştır. Türkçe ve Türklük mücadelesinde manevi güç almak için atalardan kalan tarihi yapıları kılavuz olarak göstermiştir. Bir kimlik mücadelesi vermek için tarih ve kültür ayrılmaz yapı taşlarıdır. Beksaç'ın amacı da Türkçe için mücadele verecek Türk gençlerine tarihi ve kültürel farkındalığı kazandırmaktır. Dilden dile dolaşan asırlık halk şiirleri ve türküler de bir milletin geçmişini, hafızasını ve duygularını belirttiğinden bir milleti birleştiren unsurlar olarak şiirinde yer almıştır.

*“Kucakla bağrına bas bu şehri
Suzi, Hacı Ömer, Âşık Ferki'yi yad et
Üsküp'ten Âşık Çelebi, Necati, Fahri
Nusret, İlhami, Avni ebilerin
Yüreğine su serpecekler
Bakarsın bir yerlerden Mesihî de el salları
Sonra bir ömür çay yerine gurbet demini yudumlayan
Ankara'daki Hasan Abi'ne selam gönder
Sabrın yumağı nasıl sarılır ondan öğrenirsin” (Türkü Türkü Çoğal, s.232)*

Prizren, yani Osmanlı dönemindeki ismiyle Pürzerrin asırlardır şairler yatağı olmuştur. Asırlardır nesilden nesile aktarılan bu şairlik geleneği Prizren'de büyük şairler yetişmesine vesile olmuştur. Şair geçmişten aralarında dava arkadaşları da olan bu büyük şairleri Rumeli'deki Türk gençlerine tanıtmıştır. Göç ve gurbetten de söz eden Beksaç'ın dizelerinde şairler aracılığı ile bölgede millî kimlik inşası sürecine katkı sağlamak için bir kültür aktarımı yapmıştır. Türk milletine bir yeri, bir bölgeyi severken sadece dağı taşı için değil dili, kültürü, şairleri, sanatçıları ile birlikte bir bütün olarak gönülden sevilmesi gerektiği duygusunu aşılamıştır.

*“Yalnız değilsin burada çocuğum yalnız değilsin
Kosova Murat Hüdavendigâr'ın kutsal toprağıysa
Prizren anadilin Türkçenin belkemiğidir
Akdere gibi pak (Türkü Türkü Çoğal, s. 232)*

Bir mücadelenin devamlılığı, mücadeleye yeni katılan gençlerin bayrağı ne kadar uzağa taşıdığına bağlıdır. Beksaç, gençlere yıllardır mücadele veren Doğru Yol gibi kurumları ve bu kurumlarda faaliyet gösterip Türkçeye gönül veren şahsiyetler tanıtarak

sağlam bir millî bilinç kazandırmayı hedeflemiştir. Mustafa Kemal Atatürk 26 Eylül 1932'de ilk kez toplanan Birinci Türk Dil Kurultayı'nda sözlerine " Türk dili; Türk milletinin kalbidir, zihnidir." İfadesi ile başlamıştır. Bu vecizeden hareketle Beksaç, kalbi ile Kosova'yı Murad Hüdavendigâr'ın toprağı olarak görmüştür. Ona göre Prizren ise halen Türkçenin bel kemiğidir. Türk çocuklarına "Sen dert etme çocuğum" derken gücünü Türkçeden, Hüdavendigâr türbesinden alması gerektiği düşüncesini ve duygusunu aşılarmıştır. Bu millî duygunun edinilmesi ile Türk gençlerinin Rumelide Türkçenin bengi(sonsuz) bir pınar gibi akmasını sağlayacağını aktarmaktadır. Tehlike anında, asimilasyon tehlikesinde Türkçenin ve bölgedeki Osmanlı eserlerinin Türk gençlerini bir yorgan gibi koruyacağını, onlara güç vereceğini, kim olduğunu hatırlatacağını dizelerinde belirtmiştir.

3.16. GEÇMİŞE ÖZLEM

İnsanın geçmişe duyduğu özlem yaşadığı eski zamanları, anıları, deneyimleri anması olarak adlandırılmaktadır. Bu süreç, her bireyin yaşamının farklı zamanlarında ortaya çıkabilmektedir.

İnsan beyni özellikle stresli ve konfor alanından uzaklaştığı zamanlarda geçmişini idealize ederek özlem duyar. Mutlu anlarını, sevdiği insanlarla kurduğu hayalleri hatırlayarak kendini rahatlatmaya çalışmaktadır.

Geçmişe özlem duygusu bazen de insanın yaşadığı gençlik çağlarını özlemesi olarak da ortaya çıkabilmektedir. Geçmişteki kültürler, alışkanlıklar, değer yargıları özlemle hatırlanabilmektedir. Kültürel değişim ve dönüşüm süreci bireylerin çocukluk ve gençlik yıllarını özlemesine sebep olmaktadır.

Zeynel Beksaç'ın şiirlerinde millî kimlik inşası aracı olarak Türkçe konusu çerçevesinde geçmişe özlem temasına yer verilmiştir.

*Yarış arabalarının zevkinden bir farkı yoktu
Ya Saat Kule boğazında
Davut Ağa'dan gizli otlukhanede çevirdiğimiz filmlere ne demeli
Senin anlayacağın sokağımız başlı başına bir Yeşilçam'dı
Mamo, Mesut, Sülo, Vayçe, Rido, Memet, Recep, Cavit gibi
Birbirinden renkli delileri vardı yaşadığım şehrin
Gel gör ki ne ettimse Rido'nun ahşap
Çocuk oyuncakları yapmasının sırrını öğrenemedim*

*Mamo'nun da şehri ikiye ayıran Akdere ırmağının taşlarını
Büsbütün temizlemeye ömrü yetmedi" (İstanbul'la Hasbihal, s.220/221)*

Şairin dizelerinde geçmişe derin bir özlem hissedilmektedir. İstanbul'a çocukluğunu ve memleketini anlatan Beksaç, okuyucusuna ve Rumeli Türküne de geçmişin izlerini göstermekte ve kültür aktarımı yapmaktadır. Şar Dağları, çocukluğunun sokakları, oyunları, atalarından miras Saat Kule, Kale, çeşmeler ve daha birçok şey Beksaç'ın geçmişe olan özleminin bir tezahürüdür. İsimleriyle çocukluk arkadaşlarını anan Beksaç, bir yandan da Prizren'de yaşayan Türk halkına millî kimliklerini korumaları açısından mesajlar vermektedir. Çünkü o sokaklarda yüzyıllardır oyun oynayan Türk çocukları gibi Beksaç da oyun oynamıştır. Beksaç'a göre bugün de aynı dille, ortak tarih bilinciyle Türk çocukları o sokaklarda oyun oynamalıdır. Beksaç'ın bu dizelerde halkına verdiği mesajlar bu yöndedir.

3.17. ŞEHİTLİK/ ŞEHADET

TDK'ye göre şehadet yüksek bir uğur uğrunda ölmek anlamına gelmektedir. Türk ve İslam inancında şehitlik en yüksek mertebedir. Milyonlarca insanın vatan ve Allah uğrunda canlarını feda edip şehitlik mertebesine ulaşma isteği üst düzeydedir.

Türk-İslam kültüründe şehit olan insana derin bir sevgi ve saygı duyulmaktadır. Şehit olan insanların arkasından yüzyıllarca ağıtlar, şiirler, kahramanlık destanları yazılmıştır.

Bu başlık altında Kurmay Albay Faruk Sungur'un şehadetinden sonra Zeynel Beksaç'ın dostu için yazdığı şiir incelenmiştir.

*"Kardan kapalı yolları açtın
Gülüştün melhemdi
Yüzyıllık yalnızlığımıza
Biz şahidiz komutanım
Sen adam gibi görevini yaptın
Seni tanımak bir şerefti." (Sen Görevini Yaptın, s.241-242)*

Beksaç şiirini Şehit Kurmay Albay Faruk Sungur'a ithafen yazmıştır. Dostuna olan vefasını, sevgisini dizelerinde göstermiştir. Kosova'da KFOR barış gücündeki Türk Temsil Heyeti Başkanlığı yaparken Kosova halkı ve Beksaç için çok sevilen

Albay Faruk Sungur Kosova sonrasındaki görev yeri olan Afganistan’da şehit olmuştur. Beksaç, Türkçe ve kimlik kavgasında Albay Faruk Sungur’u da unutmamış, onun emeklerine, Kosova Türklerine olan katkısına şahit olduğunu belirtmiştir. Beksaç, Osmanlı sonrası Balkan Türklerinin yalnızlığına yüzyıllık yalnızlık demiştir. Bu yüzyıllık yalnızlığı gören Şehit Albay Prizren’de yaşayan Türk halkını çok sevmiş ve davasını dava edinmiştir. Beksaç ise hizmetlerine şahitlik etmiştir. Beksaç, aynı zamanda dostu ile olan anılarından Sinan Paşa Camiin’den, Brod’da okudukları şiirlerden bahsetmiş; Türk halkı ile gülen Türk halkı ile ağlayan, çocuklar okula gitsin diye dağ köylerindeki karla kaplı yolları açan ve sayılamayacak kadar çok hizmeti olan dostunun görevini nasıl güzel yaptığına şahitlik etmiştir. Aradan yıllar geçmesine rağmen Kosova Türklerinin şehide olan sevgisi ve özlemi azalmamış ve unutulmamıştır.(bkz: <https://www.milliyet.com.tr/dunya/kosovalilar-kurmay-albay-sunguru-unutamiyor-1263995>)

3.18. 15 TEMMUZ

Türkiye’de 15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ terör örgütü tarafından yönetime darbe yapılmak istenmiştir. Bu darbe girişimi sırasında birçok Türk insanı şehit olmuş ve yaralanmıştır. Bu terör örgütü hain emellerle sivil halkı hedef almış, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni hedef almış, TRT’yi ele geçirmiş birçok askeri noktayı da kontrol altına almaya çalışmışlardır.

Bu girişim sonrasında birçok vatansever vatandaş, asker, polis vatanları uğrunda şehit olmuşlardır. Darbe girişimi sokağa dökülen vatandaşların darbenin karşısında durması, Ömer Halisdemir gibi kahraman Türk askeri ve polisinin canları uğruna verdiği çaba ile başarısız olmuştur.

Bu başlık altında Zeynel Beksaç’ın şiirlerinde millî kimlik inşası aracı olarak Türkçe teması altında 15 Temmuz’da yaşananlara tarihten, Türk insanının kahramanlıklarından örnekler verilmiştir.

*“Ben, halkım!
Alpaslan’ım, Fatih’im, Süleyman’ım
Vatan gönlümdeki tahtır benim
Gözümü yıldırılmaz silah, tank
Ta Ergenekon’dan
Şahlanan bir atım
Uğruna her an ölmeye*

*Andım var benim
Andım! “(Ben, Halkım!, s. 245)*

Şair bu dizelerini 15 Temmuz’da ölüme koşanlara ithafen yazmıştır. 15 Temmuz 2016’da yaşanan hain darbe girişiminden sonra kaleme almıştır. Şiirinde vatanını korumak için ölüme koşan halkın ağzından hainlere Türk halkının kim olduğunu ve tarihini haykırmıştır. Sultan Alparslan, Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman’ı hatırlatmıştır. Aynı zamanda Türk halkının içindeki vatan sevgisi sayesinde tanktan, toptan, silahtan bile korkmayacağını hainlere belirtmiş ve ders vermiştir. Türk halkının tarihte Ergenekon’dan çıkışından ve sonrasında kızıl elmasına yürüyüşüne de gönderme yapılmıştır.

*“Ben, halkım!
Asil kahraman Ömer’im
Otuz kurşun yesem de
Kanım oluk oluk aksa da
Namert kurşununa yenik düşmem
Kur’an şahidim olsun
Destan üstüne destan yazarım
Yol geçen hanı değil yurdum benim
Mete Han’dan beri
Tarihin ta kendisiyim” (Ben, Halkım!, s. 245)*

15 Temmuz darbe girişimi sırasında canını ortaya koyarak şehit olan Ömer Halisdemir de unutulmamıştır. Darbe girişimini yöneten Semih Terzi’yi öldürdükten sonra otuz kurşunla şehit edilen Ömer Halisdemir darbe girişiminin başarılı olmasını canı pahasına engellemiştir. Vatanın bekâsı için verilen bu mücadeleyi şiiriyle aktaran Beksaç, kendisi ve Türk halkının ağzından Kur’an üzerine yemin etmiştir. Mete Han’ı da hatırlatarak Türk tarihinin büyüklüğüne vurgu yapmıştır.

*“Ben, halkım!
Mevzubahis vatansa
Billah kükrer mezarda yatan da
Kalleşçe pusu kursanız
Kirli oyunlar oynasanız da
Bayrak inmez
Vatan bölünmez
Bu sevda hiç bitmez
Bitmez!
Ben, halkım!
Ben Malazgirt, ben Çanakkale’yim
Süngüyüm, topum, tankım
Allah, Allah diye haykıran
Göklere açılmış ellerde Zülfikar’ım
Ben Anadolu’yum*

*Baştanbaşa Türkiye'yim
Sırtımı yere verecek yiğit
Doğmadı daha
Doğmayacak! “(Ben, Halkım!, s. 245-246)*

Şiirin devamında ise vatan mevzubahis olduğunda Türk halkının nelerden vazgeçeceğini, neler yapacağını belirtmiştir. Türk halkının vatan söz konusu olduğunda tepkilerine ise Çanakkale ve Malazgirt üzerinden örnekler vermiştir. Türkiye üzerine kirli oyunlar oynandığı zaman Türk halkını betimlemiştir. Elinde Hz Ali'nin kılıcı Zülfikar olan bir Anadolu betimlenmiş, hainlere ise Türk halkının sırtının yere gelmeyeceği sert bir üslupla haykırılmıştır.

*“Ben, halkım!
Okum, şimşegim, yıldırımım
Sözkonusu vatan toprağıysa
Ben doğuştan şehadet şerbetini içmişim zaten
Al işte boynum kıldan ince diyen
Milyonlarca kenetlenmiş yüreğim
Bir sela okunuşunda
Zaferlere koşan koskoca orduyum
Ordu! (Ben, Halkım!, s. 245-246)*

Beksaç, şiirin sonunda ise 15 Temmuz 2016 gecesinde camilerden okunan selalara gönderme yapmıştır. Bu selalar okunup vatanın bekâsı söz konusu olduğu zaman her Türk'ün içindeki inancın, imanın tarifi yapılmıştır. Bu inanç ile her Türk'ün korkusu olmadan şehadet şerbetini seve seve içeceğini belirtmiş ve Türk insanının tarifi yapılmıştır.

3.19. UMUT

İnsan hayatının temelinde umut bulunur. Geleceğe, ideallere, hayallere giden yol umut etmekten geçmektedir. Umut kavramı, insanın zorluklarla başa çıkmada, amaçlarına ulaşmada hayat memnuniyetlerini oluşturmada önemli bir rol oynar.

Umut kavramı bireysel olarak incelenebileceği gibi toplumsal olarak da incelenebilir. Toplumlar umut etrafında ortak ideallere yürümektedirler. Umutsuzluk vuku bulduğunda ise başarısız olunması sürpriz olmamaktadır.

Rumeli'de yaşayan Türk halkının hayatının merkezinde umut vardır. Rumeli coğrafyası yakın tarihte göçlere, savaşlara, iç karışıklıklara ve türlü acılara şahit olmuştur. Bu zorluklar yaşanırken ve sonrasında insanları hayata bağlayan olgu umut

olmuştur. Beksaç, Türk insanına millî kimlik duygularını kazandırmak için eserler verirken içinde umut vardır. Kosova’da yıllarını sanata vermiş Beksaç arkasından gelen yazan, araştıran, ortak idealler ışığında çalışan gençleri gördükçe içindeki umut ışığı artmıştır.

Bu başlık altında Zeynel Beksaç’ın şiirlerindeki umut olgusu incelenmiştir.

*“Siz farkında olmadan
Gün çalıyorum sizden genç şair dostlar
Adımlarınızdan hız
Esin yelkenlerinizden rüzgâr çalıyorum
Deniz feneri oldunuz Türkçemin gemilerine
Rumeli’de güz günlerimin ağaran tanlarına
Sabah yıldızı...” (Siz Farkında Olmadan, s.247)*

Beksaç bu dizelerde Türkçe nöbetinde dava arkadaşları olan genç şairleri de unutmamıştır. Bu kimlik inşası sürecinde genç şairleri bir deniz fenerine benzetmiştir. Karanlıkta Türkçenin yolunu aydınlatan bu genç şairleri mücadelede çok önemli bir yere koymuştur. Genç dimağlardan ilham alan Beksaç, bu mücadelesinde daha emin adımlarla yürüdüğünü belirtmiştir.

Türkçe, Rumeli Türklerinin kimlik inşası için en önemli unsurdur. Milli kimlik inşa edilirken gençler çok önemlidir. Şair, bu dizelerde gençleri gördükçe mücadelesinde daha da umutlanıyor. “Gülüş çalıyorum sizden genç şair dostlar” diyerek umutsuzluğa kapıldığı anlarda, bu genç şairleri gördükçe umudunu yeniden kazanmaktadır. Kendi deyimiyle, genç şairler çorak topraklarda bir kardelen misali açmaktadır. Yeni nesilleri böyle gören şair Türkçenin geleceği için umutlanmakta ve mücadelesine heyecanla devam etmektedir.

*“Siz farkında olmadan
Bulut olup şiir yağıyorum Şardığı’na
Görüyorum dize dize çoğalıyoruz
Çocukların çantalarındaki edebiyat kitaplarında
Prizren’de, Üsküp’te, Kırçali’de, Gümülcine’de
Bahara duruyor fidan diye diktiğimiz şiir ağaçları
Cebimde güneş yeni yollara
Düşelim hadi genç şair dostlar
Nice Suzi’ler, Yahya Kemal’ler, Necati’ler
Kervanımızı şenlendirsın.” (Siz Farkında Olmadan, s.248)*

Beksaç şiirin son dizesinde ise Şardağlarından başlayarak Prizren, Üsküp, Kırçali, Gümülcine ve bütün Balkan coğrafyasını dolaşmaktadır. Genç şairler Rumeli’deki bu kimlik mücadelesinde Beksaç ve arkadaşlarının ardından büyüyen birer fidan gibi

devam etmektedir. Bu şiir ağaçlarını daha da büyütecek gençleri Türkçenin yeni nöbetçileri olarak görmektedir. Suzi, Necati, Yahya Kemal gibi büyük Rumeli şairlerini de anarak gençlere geçmişten geleceğe bir yol göstermektedir. Geçmişte bu uğurda yaşayan ve yazan şairlerin yolundan üstüne koyarak ilerlemek.

3.20. BABA VE TÜRKÇE

Dünyanın varoluşundan bugüne kadar eğitim hep ailede başlamıştır. İlk söylenen kelime, ilk ağlama, ilk gülme hep ailenin yanında olmuştur. Birey, ailenin yapısı ile büyütmekte, geliştirmekte ve yetişkinlik çağına ulaşmaktadır.

Anne, birey için daha çok sevgi ve şefkat öğelerini çağrıştırırken baba disiplin ve hayat görüşüyle bireye örnek olmaktadır.

Beksaç, her birey gibi sanata dair izleri ailesinden öğrenmiştir. Zeynel Beksaç'ın hayatına yön veren insan babasıdır. Babasının okuduğu kitaplar, dinlediği haberler, müzikler Beksaç'ın ilgisini çekmiştir. Türkçe haberleri dinlemek için bağı satın alarak radyo alan bir babanın oğlu olan Beksaç'ın Türkçe sevdasının temelleri o günlere dayanmaktadır. Babası büyük bir hevesle Türkiye'den haber almak için radyo dinlediğinde Beksaç da babası ile birlikte haberleri dinlemiştir ve düşünce dünyasının temellerini atmıştır.

Bu başlık altında Beksaç'ın babası ve babasından Beksaç'a miras kalan Türkçe, şiirlerin içeriğinde incelenmiştir.

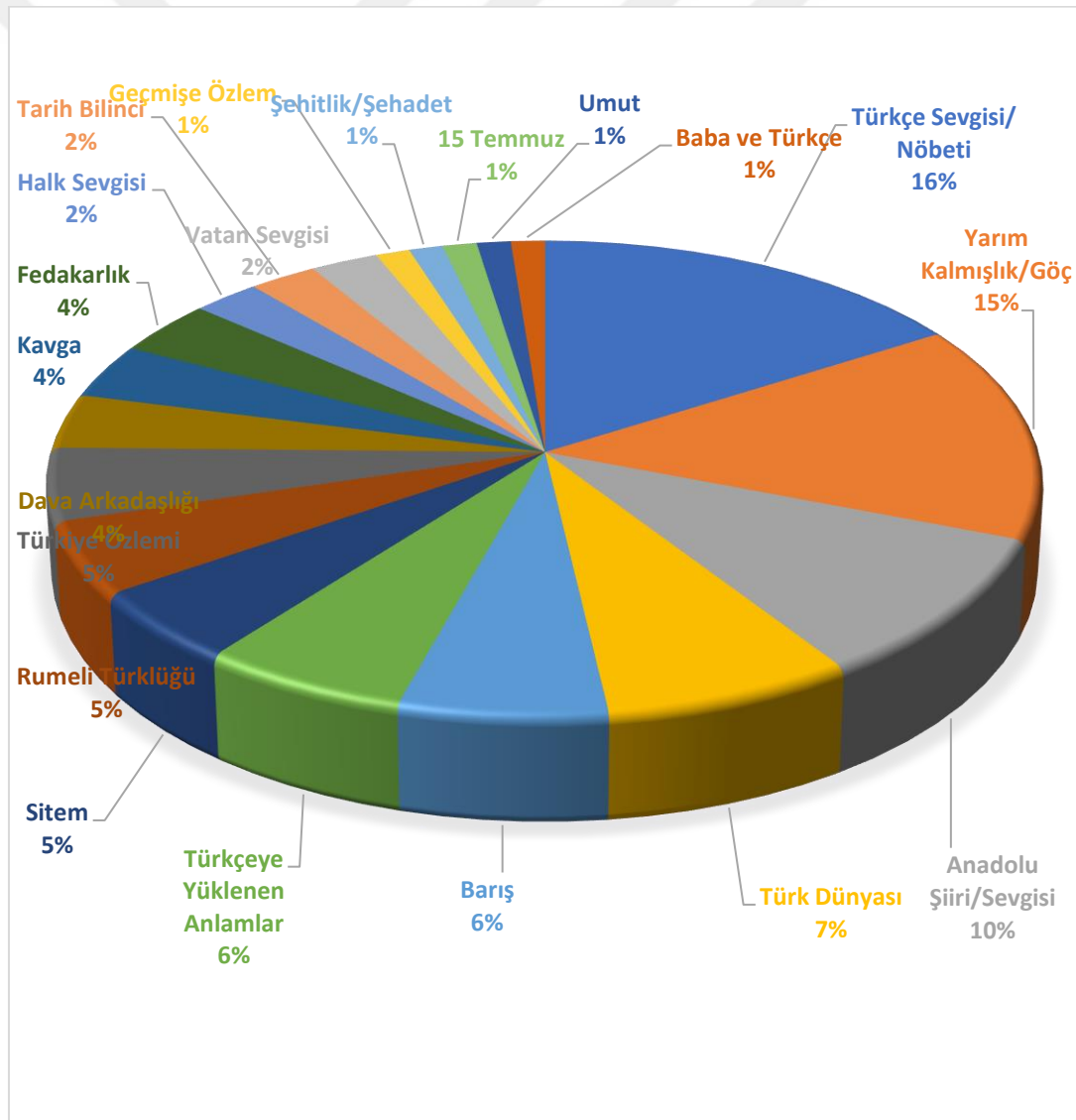
*“Gazete kitap okur, radyo haberlerini dinlerdi
İhlamur, papatya, kuşburnu çayı severdi
Sessizdi, sakindi, az konuşurdu
Dünya umurunda değil, ahiret için yaşadı.
Kur'an okurdu, beş vakit namaz kılardı
Sevdiği şarkıda gözleri dolardı
Bembeyaz elleriyle beni okşar severdi
Masal anlatır çocuk olurdu
Mutlulukta, acıda kendinden geçmezdi
Hiç kimseyi incitmezdi kırmazdı
Dünya malına gülüp geçerdi
O gitti Türkçemi yadigar bıraktı.” (Rüyalarım Çiçek Açtı, Babam, s.165)*

Beksaç, babasını andığı bu şiirinde babasının hayatından bahsetmektedir. Babasının nasıl bir insan olduğunu anlattığı bu dizelerde babasından kalan en önemli

miras Türkçedir. Babasının Türkçeye olan sevdası Beksaç'ı etkilemiştir. Babasından kalan mirasın da nöbetçisi olmuştur

3.21. ZEYNEL BEKSAÇ'IN ESERLERİNDE MİLLÎ KİMLİK UNSURLARININ TEMALARA GÖRE DAĞILIMI

Çalışmada Zeynel Beksaç'ın “Rumeli, O Benim İşte” ve “Rüyalarım Çiçek Açtı” adlı eserler incelenerek Millî kimlik unsurları göz önüne alınarak temalara ayrılmıştır. Tüm eserlerin incelenerek değerlendirildiği bu veriler ve bu verilerden elde edilen sonuçlar Grafik 1, Grafik 2 ve Tablo 2’de gösterilmiştir:

Grafik 1. Zeynel Beksaç'ın şiirlerinde millî kimlik inşası aracı olarak Türkçe

Tablo 1’den hareketle Beksaç’ın eserlerinin verdiği mesajlara bakılarak en çok tekrarlanan tema %16 ile Türkiye Sevgisi olduğu görülmektedir. Sanatçı Zeynel Beksaç, Kosova’da farklı etnik gruplar arasında yaşayan bir Türk olarak Türkiye’ye olan özlemini şiirlerinde ifade etmiştir. Balkanlardan Türkiye’ye göçler sonrasında kendi vatanında azınlık haline gelen Türk halkında ve Beksaç’ta Türkiye’ye göçen dostlarına da büyük bir özlem ve sevgi şiirlerde kendisine yer bulmaktadır. Beksaç, Anavatan olarak gördükleri Türkiye’ye olan sevgilerini gösterirken bir yandan da Kosova’da kendisine düşen görev dolayısıyla Kosova’yı da aynı oranda sevmektedir.. Bu oranı %15 ile Yarım Kalmışlık/Göç teması takip etmektedir. Zeynel Beksaç ve ailesi geçmişten bugüne kadar Kosova’da varlıklarını sürdürmüşlerdir. Balkan Savaşları sonrasında yaşanan savaşlar, zulümler, asimilasyon politikaları, ekonomik sıkıntılar, göç yasaları ile birlikte bölgedeki Balkan Türkleri vatanlarından göçmek zorunda kalmışlardır. Bu göçler sonrasında Beksaç ve kalan Türk halkında bir yarım kalmışlık hissi vuku bulmuştur. Beksaç ve Kosova’da yaşayan Türklerin kalbi ikiye bölünmüştür. Şiirlerde yarım kalmışlık başlığı altında yarım kalmış arkadaşlıklar, anılar şiirlerin temel konusu olmuştur. Bir gözü Türkiye’de diğer gözü çok sevdiği vatanı Prizren’deki mücadelesinde olan Beksaç ,gitmekle kalmak arasında bir yerde kendisine yer edinmiş, bir anlamda arafta kalmıştır. Bu durum yazarın bu başlık altında kullandığı kavramları önemli ölçüde etkilemiştir. Şiirler incelendiğinde bu kavramlar şu şekildedir: Kofer, sandık, tren, gar, Türkçe, elveda, Taşköprü, sürgün, sokak, taş, ırmak, Sinan Paşa Camii. Şiirde geçen kavramlardan hareketle göçün getirdiği hüznü ve her gidenin bavulunda Türkçeyi götürmesinin hüznü, Beksaç’ın eserlerinde görülmektedir.

Eserlerde %10 oranında Anadolu Sevgisi/ Şiiri kavramına yer verilmiştir. Beksaç’ın edebi kişiliğinde Anadolu’nun ve Anadolu şiirinin önemli bir yeri vardır. Yunus, Mevlana, Karacaoğlu, Köroğlu, Aşık Veysel, Neşet Ertaş, Pir Sultan Abdal gibi Anadolu şairlerine büyük ölçüde yer verilmiştir. Aynı zamanda bu büyük Anadolu şairlerinden hareketle Anadolu’nun hoşgörüsü, sevgisi, yiğitliği, hoyratlığı eserlerde sıkça yer almaktadır. Şiirlerden hareketle Beksaç’ın şiirlerinde ve kişiliğinde Anadolu büyük bir yer kaplamaktadır.

Şiirlerde %7’lik oranla Türk dünyasına da büyük bir önem verilmiştir. Şiirlerinde Balkanlardan başlayarak bütün Türk dünyasına selam vermektedir. Bu başlık altında

Azerbaycan, Karabağ, Şuşa, Kerkük, Kıbrıs, Kazakistan, Uygur, Türkmen, Almatı, Tanrı dağları, öz soy gibi kavramlara yer verilmiştir. Beksaç, bu kavramlardan hareketle Balkanlardan Türkistan'a kadar Türk dünyasının aynı soydan olduğunu ve birliğine, kardeşliğine dikkat çekmektedir. Prizren'de yaşananlara duyduğu üzüntüyü Kerkük, Uygur, Kıbrıs, Şuşa, Karabağ içinde aynı oranda yaşamıştır.

Barış teması %6 oranla kendisine yer bulmaktadır. Bir savaş ve iç karışıklık ortamında yetişen Beksaç için barış çok önemlidir. Beksaç bu başlık altında özellikle çocuk şiirlerinde Kerkük, Musul, Karabağ, Filistin, Myanmar, Uygur gibi örneklerle bütün dünyada bir barış ortamı düşlemektedir. Yine %6 oranı ile Türkçeye Yüklenen Anlamlar teması altında Türkçeye bazı görevler ve anlamlar yüklemiştir. İmgelere sıkça yer verdiği bu başlık altında Türkçeye yüklediği anlamlar ile ilgili kavramlar şunlardır: Dilkalem, Dilatım, Dilgüvercinim, Dilhançerim...

%5 oranında ise Türkiye özlemi, Rumeli Türklüğü, Sitem temalarına yer verilmiştir. Türkiye sevgisi başlığı dışında incelenen Türkiye özlemi başlığı altında Prizren'deki nöbetinden dolayı vatanını terk edememesinden kaynaklı olarak anavatanı Türkiye'ye duyduğu özlem kendisine yer bulmuştur. İstanbul, İzmir, Süleymaniye, Van, Yeni Cami, Taksim, Fatih gibi yerler şiirlerde sıklıkla görülmektedir. Bir Rumeli Türkü olan Beksaç, şiirlerinde haliyle Rumeli Türklerine de vurgu yapmıştır. Rumeli Türklerinin tarihi, acıları hisleri, millî kimlik inşası çabaları şiirlerde görülmektedir. Şair sitem temasını da azımsanmayacak miktarda kullanmıştır. Beksaç, davasını satanlara, makam mevki peşinde koşanlara ve bazen halkına sitem etmektedir.

%4 oranı ile fedakarlık, kavga, dava arkadaşlığı kavramları yer almaktadır. Şiirlerin incelenmesinde Beksaç'ın mücadelesinde ailesinden ve kendisinden ettiği fedakarlıklar şiirlerin satır aralarında kendisine yer bulmaktadır. Fedakarlık başlığı altında eşine ve kızlarına yazdığı şiirler incelenmiştir. Şair Zeynel Beksaç, kavga başlığı altında düzeni bozmadan Türkçeyi savunmuştur. Kavga başlığı altında Türkçe, kimlik, nöbet, kavga kavramlarına yer verilmiştir. Beksaç aynı oranda Türkçe kavgasındaki dava arkadaşlarına da yer vermiştir. Hasan Mercan, Necati Zekeriya, Mustafa, Aleattin, Burhan gibi dava arkadaşlarına vefası şiirlerde görülmektedir.

%2 oranında Vatan sevgisi, Halk sevgisi, Tarih bilinci temalarına rastlanmıştır. Vatanına duyduğu sevgi ve halkına duyduğu sevgi "Gerçek Sevdam Halkımdı Benim" eserinde kendisine yer bulmaktadır. Vatanına duyduğu sevgiye karşılık mücadelesine

halkıyla devam eden Beksaç şu kavramlara yer vermiştir: Prizren, Taşköprü, Sinanpaşa Cami, Osmanlı, Prizren Kalesi, Mehmet Paşa, Hamam, Murat Hüdavendigâr, Türbe, Akdere, Rumeli şivesi, Rumeli Türkü, halk sevda, Balkan. Yine %2 oranında Tarih bilinci kavramına rastlanmıştır. Kosova bölgesinde Millî Kimlik İnşası için Kosova'da Osmanlı tarihine, Murad Hüdavendigâr'a ve Osmanlı eserlerine yer verilerek genç nesillere tarihlerinin öğretilmesi hedeflenmiştir. Şiirlerde %1 oranında 15 Temmuz, Şehitlik/Şehadet, Geçmişe Özlem, Umut, Baba ve Türkçe temalarına rastlanmıştır.

Türkçe ve Türk kimliğini metaforik açıdan yansıtmış ve Türk şiirine damgasını vurmuş Yunus Emre, Mevlana, Pir Sultan Abdal, Karacoğlan, Aşık Veysel, Aşık Ferki, Neşet Ertaş gibi birçok sanatçıya eserlerde sıklıkla yer verilmiştir.

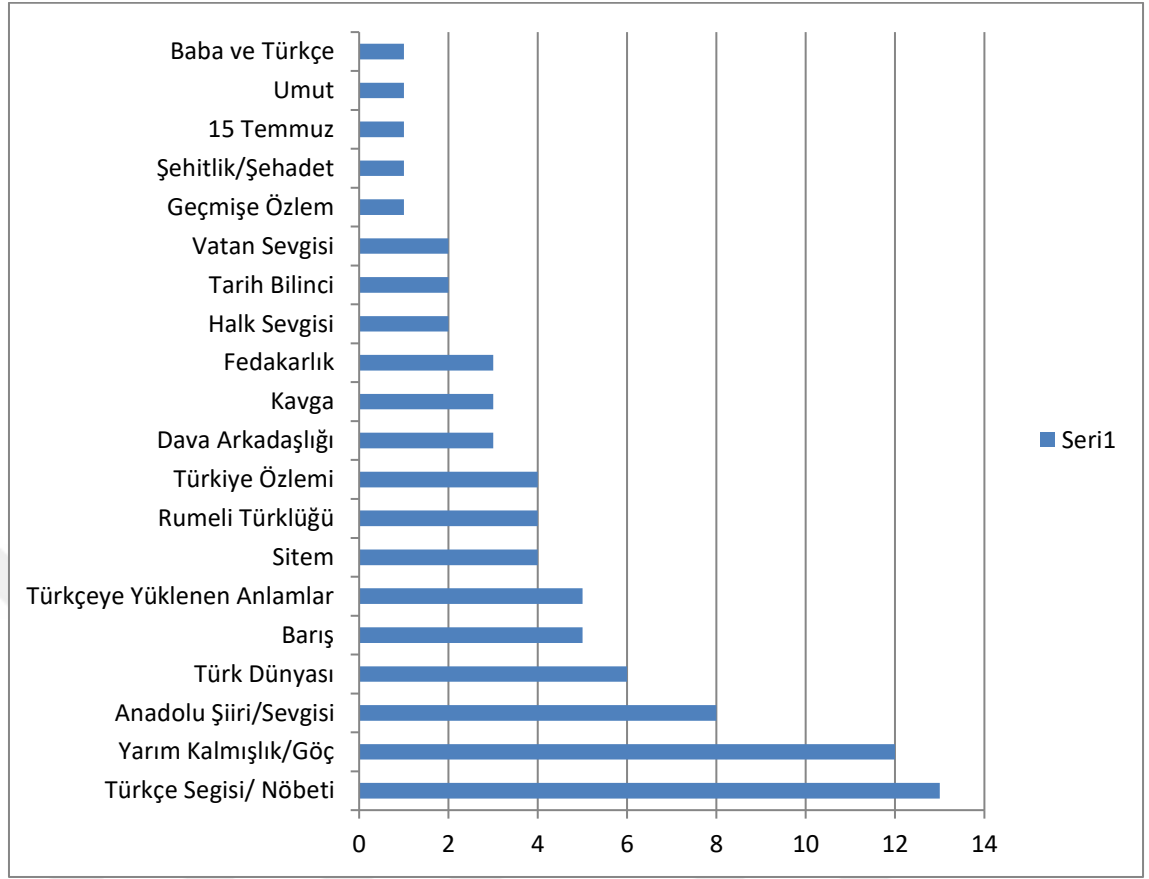
Türk Dünyası ile bağları kuvvetli olan Zeynel Beksaç şiirlerinde sıklıkla Türk dünyasından bahsetmiş, Türkistandan Adriyatik Denizine kadar Türkçenin öneminden bahsetmiştir.

Eserlerde Millî kimlik inşası sürecinde ezan, türbe, kilim, dil atım, dil hançerim, dil güvercinim, dil dağım, Türk milleti, destan, siper, halk, sevda, bengi, Ergenekon, Evladı Fatihan, Tanrı dağı, ecdat, vatan, Türklük, Türklük ateşi, mehter, nöbet, ata ve birçok sözcük kullanılmıştır. Bu sözcüklerle birlikte Millî kimlik yansıtılmıştır.

Rumeli Türkleri vatanlarında yaşamlarını sürdürürken Türkçeden ve Türk kültüründen güç almaya devam etmektedirler. Bu doğrultuda Türkçe kimliğin korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması açısından çok önemlidir. Dil ile birlikte kültür aktarımı devam etmekte, yüzyılların birikimleri korunmakta ve geleceğe taşınmaktadır. Kosovada diğer Balkan ülkelerinde ise Türkçe buhranlı günler yaşadıkdan sonra 1951'den sonra günümüze kadar devam eden haklar kazanmaya devam etmiştir.

Tablo 3.1. Zeynel Beksaç'ın eserlerinde yer alan temalar

Türkçe Sevgisi /Nöbeti	13
Yarım Kalmışlık/Göç	12
Anadolu Şiiri/Sevgisi	8
Türk Dünyası	6
Barış	5
Türkçeye Yüklenen Anlamlar	5
Sitem	4
Rumeli Türklüğü	4
Türkiye Özlemi	4
Dava Arkadaşlığı	3
Kavga	3
Fedakarlık	3
Halk Sevgisi	3
Tarih Bilinci	2
Vatan Sevgisi	2
Geçmişe Özlem	1
Şehitlik/Şehadet	1
15 Temmuz	1
Umut	1
Baba ve Türkçe	1

Grafik 2. Zeynel Beksaç'ın eserlerinde yer alan temaların dağılımı

SONUÇ VE ÖNERİLER

Giriş kısmında Türklerin Kosova Bölgesi'ne geliş süreci ve tarihsel geçmişi anlatılmış ve bu konu hakkında bilgi verilmiştir. Bu tarihsel bilgiler bugün Rumeli ve özellikle Kosova'da yaşayan Türk halklarının kimlik mücadelesi açısından önemli yer tutmaktadır. Balkan Savaşları sonrasında Rumeli'nin kaybedilmesi ile birlikte Türk halkının çektiği sıkıntılar, gördüğü zulümler, Yugoslavya dönemi incelenmiştir. Bu baskılar ve zulümler ile birlikte Türklerin bölgeden göç etmesi ile birlikte bölgede azınlık hale gelen Türklerin durumu ele alınmıştır.

Birinci bölümde Kosova bölgesi ve geçmişi ile ilgili literatür taranmış ve elde edilen bilgiler aktarılmıştır. Kosova'da Türk varlığı, Türkçe eğitimi, Kosova Türk Edebiyatı, kimlik, millî kimlik kavramları ile ilgili literatür taranmıştır. Literatür taraması sırasında Millî kimlik ve Türkçe ilişkisi ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Çalışma esnasında Rumeli ile ilgili hazırlanan Yüksek Lisans ve Doktora tezlerinden faydalanılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde millî kimlik kavramının tanımı, varsayımları ve ilgili kavramlar ele alınmıştır.

İkinci bölümde Zeynel Beksaç ile ilgili literatür taranmış, eserleri, edebî kişiliği ve hayatı hakkında elde edilen bilgiler aktarılmıştır. Bu bilgiler Beksaç'ın şiirlerinin daha etkili bir şekilde tahlil edilmesine olanak sağlamıştır. Bu bölümde Beksaç'ın milliyetçi ve barışsever bir kişilik taşıdığına, şiirlerinde verdiği mesajlara ve şiirlerini sade ve anlaşılır bir Türkçe ile yazdığına, dair tespitlerde bulunulmuştur. Beksaç'ın cesur ve mücadeleci kişiliği, Türkçeye, Türk kültürüne, Türk kimliğine ve barışa önem veren bir şair olduğu görülmüştür.

Çalışmada Zeynel Beksaç'ın yazdığı "Rumeli, O Benim İşte", "Rüyalarım Çiçek Açtı" eserleri doküman analizi yöntemi ile incelenerek Zeynel Beksaç'ın şiirlerinde Millî kimlik inşası aracı olarak Türkçe konusu bağlamında çalışma başlıklandırılmış ve şiirler 20 tema altında incelenmiştir. Tespit edilen temalar kendi içinde oranlanarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılan temalar Rumeli, Türkçe ve kimlik imgeleri çerçevesinde açıklanmıştır. Türkiye sevgisi, yarım kalmışlık/göç, Anadolu şiiri, Türk Dünyası ve Barış gibi başlıklara ayrılarak incelenen şiirler yazarın bireysel ve toplumsal kimliğini eserlerine nasıl yansıttığını açıklamaktadır.

Çalışma Zeynel Beksaç “Rumeli, O Benim İşte”, “Rüyalarım Çiçek Açtı” eserleri esas alınarak hazırlanmıştır. Beksaç’ın eserleri incelendiğinde şairin kendine özgün bir dili olduğu tespit edilmektedir. Beksaç’ın yalın bir Türkçe ile yazdığı şiirlerinde Türkçesinin yalınlığı ve sıcaklığı ile bir Anadolu şairi izlenimi verdiği tespit edilmiştir.

Şairin şiirlerinin oranlaması yapıldığında bireysel konulardan daha çok toplumsal temaların ağır bastığı söylenebilir. Toplumsal temalar ise sırasıyla Türkiye sevgisi, yarım kalmışlık/göç, Anadolu sevgisi/ şiiri, Türkçeye yüklediği anlamlar, sitem vb. olarak görülmektedir. Şiirlerinde hem düşünsel ağırlığın yanı sıra duygusallığa da yer verilmiştir. Şiirler incelendiğinde şairin bazı imgeleri sıklıkla kullandığı görülmüştür. Bu imgelerden en önemlileri Türkçe, bavul, göç, kofer, nöbet, kimlik, kavga olarak görülmektedir. Şiirler bu imgeler üzerinde bir zemine oturtulmuştur. Bu sayede Beksaç’ın şiirleri daha özgün bir niteliğe sahip olmuştur.

Çok uluslu bir ülkede yaşayan Beksaç, millî kimliğini, dilini, tarihini, değerlerini korumak ve gelecek nesillere inşa etmek için şiirleri vasıtasıyla Rumeli’de Türkçenin nöbetini tutmakta ve Türklük ve Türkçe kavgasını sürdürmektedir. Türkiye sevgisinin ve Anadolu sevgisinin şiirlerde yoğunluğu görülmektedir. Mevlana, Yunus Emre, Karacoğlu, Aşık Veysel, Pir Sultan Abdal, Köroğlu, Neşet Ertaş gibi Anadolu şairlerine yer vermiştir. Bu isimler aracılığı ile Türklük ve Türk milletinin sahip olduğu değerler şiirlerinde sıklıkla yer bulmuştur.

Eserlerde Millî kimlik inşası sürecinde ezan, türbe, kilim, dil atım, dil hançerim, dil güvercinim, dil dağım, Türk milleti, destan, siper, halk, sevda, bengi, Ergenekon, Evladı Fatihan, Tanrı dağı, ecdat, vatan, Türklük, Türklük ateşi, mehter, nöbet, ata ve birçok sözcük kullanılmıştır. Bu sözcüklerle birlikte Millî kimlik yansıtılmıştır.

Yazarın Türkiye sevgisi şiirlerinde sıklıkla görülen bir temadır. Yazar Türkiye’de doğup büyüme de köken olarak Türk’tür. Şairin Türkiye sevgisinin temelinde ailesinden ve özellikle babasından aldığı eğitim ve onlardan gördüğü Türk kimliği ve kültürünün etkisi büyüktür. Yazarın özellikle babası ile ilgili aktardığı anekdotlardan yola çıkılarak babasının Türk kültürüne göre yaşamını sürdürmesi, Türkiye’den haber almak için tarlasını satarak aldığı radyo, evde dinlenen türküler yazarın Türkiye sevgisinin altında yatan temel sebepler olarak görülmüştür.

Göç/ Yarım Kalmışlık temasının şiirlerde sıklıkla kendisini gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Balkan Savaşları sonrasında yaşanan süreçte yaşanan baskılar sonrasında

yaşanan göçler şairin hayatının merkezinde yer almaktadır. Sevdiği insanları yolcu etmenin verdiği hüznün, Türkçenin ve Türk nüfusunun bölgeden çekilmesi şairin şiirlerine etki etmiştir. Yazar bu göçleri özgün bir dille yansıtmış ve ruh halini şiirlerine imgeler aracılığı ile aktarmıştır.

Şair Zeynel Beksaç'ın 1999 yılında çıkarmaya başladığı “Türkçem” adlı dergi şairin mücadelesinin meyvesidir. Kosova’da Türk kimliğinin, Türkçenin devamını hedefleyen ve gelecek nesilleri inşa etme görevini üstlendiği dergide bireysel ve sosyal konular birlikte işlenmektedir. Şair bu çerçevede sosyal konulara şiirlerine ve yazılarına bu dergide yer vermektedir. Bu çalışma Zeynel Beksaç'ın Rumeli’de Türk kimliği ve Türkçe arasındaki ilişki hakkında detaylı bir bilgi vermektedir ve şiirlerinin taranması açısından önemlidir.

Rumeli’de ortaya konulan eserlerin muhteva bakımından incelenmesi ve bu eserlerin tahlil edilmesi sonucu ortaya çıkacak sonuçların yapılacak birçok araştırmaya umut olması temenni edilir.

KAYNAKÇA

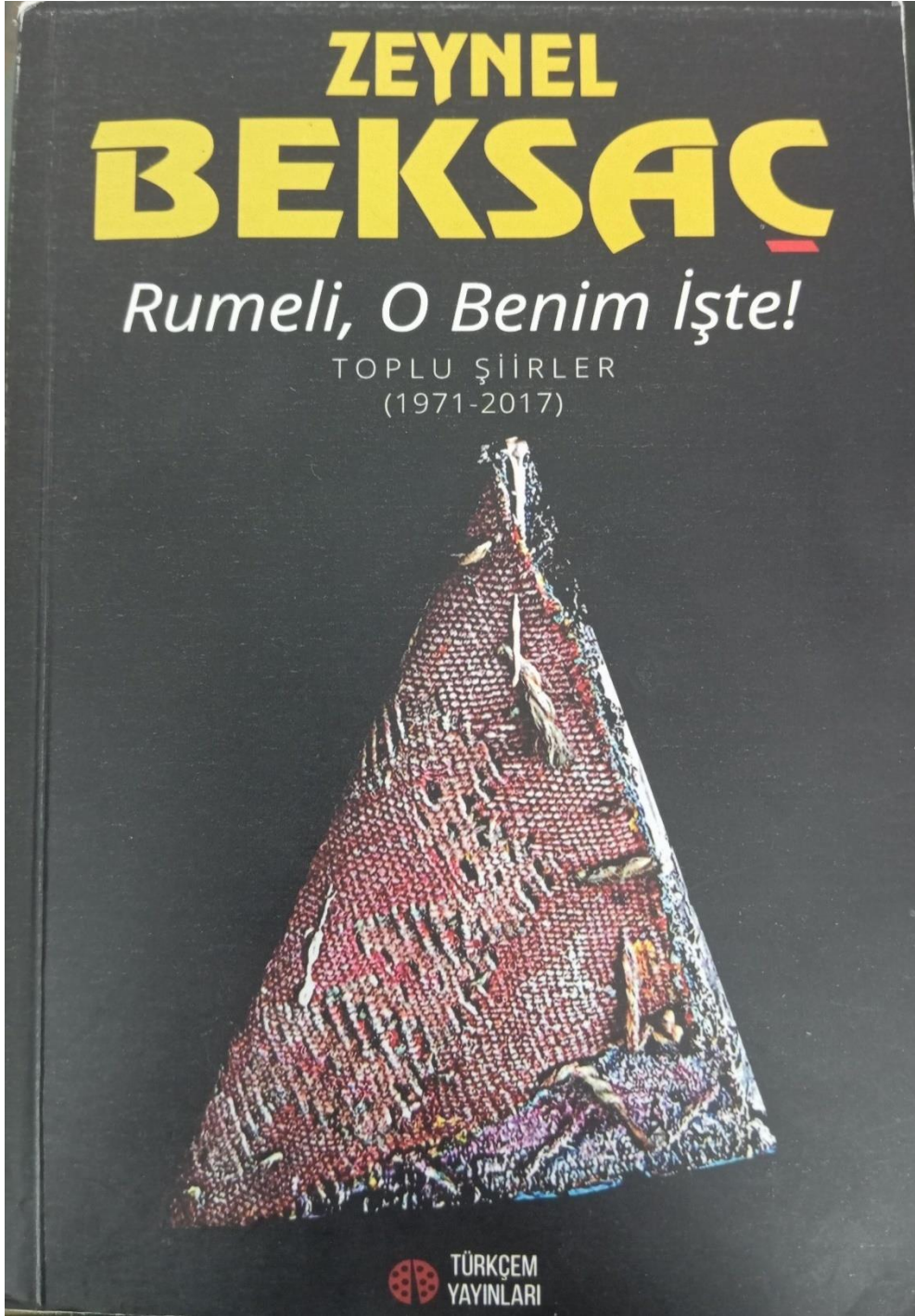
- (<https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-kosova> [Erişim Tarihi: 15.01.24])
- (<https://www.mfa.gov.tr/kosova-kunyesi.tr.mfa> [Erişim Tarihi: 14.12.23]) Dışişleri Bakanlığı Kosova Devlet Künyesi
- Akgün, S. (2012). “Kosova Türklerinin Tarihten Bugüne Kimlik Mücadelesi”, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 34, 11-36.
- Aktepe, M. (2002). TDV İslam Ansiklopedisi Cilt 26.
- Aldanmaz, A. (2018). Kosova: Yugoslavya Federasyonundan Bağımsızlığa, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Arıdemir, H. ve Zorlu, H, (2019). “Balkanlara Türk Göçü İle Birlikte Balkan Dillerinde Oluşan Türkçenin Katmanları ve Bazı Bölge Dillerinden Türkizm Örnekleri” . Tarih Okulu Dergisi Cilt 12 / Sayı 42.
- Arslan. B.(2019), Türkçenin Nöbetini Tutmak: Zeynel Beksaç. Kesit Yayınları
- Aydoğdu, H. (2010). “Modern Kimlikte Öznenin Ölümü”, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 10.
- Beksaç, Z. “Vefatının 18. Yılında Ünlü Şair, Yazar Hasan Mercan’ı Saygı, Özlem ve Rahmetle Anıyoruz”, Kosovaport Gazetesi (30.04.2024).
- Biçer, M. (2018). Yugoslavya’nın Dağılışı Sürecinde Kosova Sorunu, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Bozbora, N. (2008). Arnavut Milliyetçiliğinin Doğuşu, Gelişimi ve Günümüze Etkileri, Marmara Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.
- Çakmaklı, E. (2022) . “Çok Kültürlülük Sarmalında Amerikan Kimliği” , Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(49), 123-144.
- Çulha, İ. (2008) . Kosovada Türk Topluluğunun Tarihsel Gelişimi ve Sorunlar, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

- Durmuş Çelebi, M. ve Koro, B. (2012). “XX. Yüzyılda Kosova’da Türkçe Öğretim Programlarının Uygulanması”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(32), 137-154.
- Elmas, N. (2014) . Kosovalı Türkler: Dilleri ve Kùltürleri.
- Gökdağ, B, A.(2012). Balkanlar: Etnik Karmaşanın Dilsel Boyutları, Karadeniz Araştırmaları(32), 1-27.
- Gürel, Z. (2022). Kuzey Makedonya’da Sarı Saltuk’un İzleri. 21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum(11/31), 173-187.
- Halaçoğlu, A. (1995). Balkan Harbi sırasında Rumeli’den Türk Göçleri (1912-1913), C.I, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara.
- Hünerli, B. (2013). “Hasan Mercan’ın Eserlerinde Kosova-Prizren Türk Ağzının İzleri” , Uluslararası Dil ve Edebiyat Çalışmaları Konferansı, Balkanlarda Türkçe, Tiran/ Arnavutluk.
- İder, S. (2023) “Milli Kimlik İnşasında Din Eğitiminin Gerekliliği Üzerine Bir Değerlendirme” , Marife Dergisi(2/23).
- İpek, N. (2010) . Kosova Vilayeti Dâhilinde Gerçekleşen Göçler.
- İpekten, H. (1988). Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, CI, Kùltür Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- İsen, M . , Durmuş, T. (2023). “Balkanlarda Türk Edebiyatı Tarihi” , Türkiye Maarif Vakfı, Tiran New York Üniversitesi Yayınları Yayın No:2, 501-524)
- İslam, A. (2001). “Balkanlarda Türkçe Basın Hakkında Bir Değerlendirme” , Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi (19), 53-67.
- Kaplan, M. (2000). Kùltür ve Dil, Dergah Yayınları, İstanbul
- Karaman, F. (2018). “Osmanlı Devletinin Balkanlardaki Mirası”. İ.Ü. İlahiyat Fakùltesi Dergisi(9/2), 21-47.
- Karamuç, S. (2018). Kosova Türklerinin Siyasal Örgütlenme Girişimleri: Kosova Demokratik Türk Partisi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- Kayadibi, N.(2013). Balkanlarda Türkçe Öğretimine Genel Bir Bakış, Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi.
- Kılıç, E. (2015). Mecmûa-yı Letâifte İnsan Sağlığına Dair İpuçları. Medeniyet Sanat Dergisi(1), 19-29.

- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8/15, 170-189.
- Koro, B. (2012). “Balkan Savaşları’nda Kosova Vilayeti” , Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi(16), 9-46.
- Levent, Z. (2013). Tarihi Süreçte Kosova. Atatürk Yolu Dergisi(13), 853-874.
- Okumuş, S. (2015). “Kosova’da Türkçe Yayınlanan Bir Gazete: Tan” , Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi(4/1), 85-107.
- Öztürk, A. (2021). “Zeynel Beksaç’ın Şiirlerinde Dil, Yapı, Anlatım Tekniği ve Muhteva Özellikleri” , Balkanlarda Türk Dili Ve Edebiyatı Araştırmaları (3/2), 155-220.
- Öztürk, Y. (2014) . Tarih ve Kimlik. Akademik İncelemeler Dergisi(2/1), 1-25.
- Pars, M., Çölmekçioğlu, F. (2023). “Balkanların Türküsünü Söyleyen Sanatçı: Necati Zekeriya(1928-1988) “ , Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi(35), 986-999.
- Recepoğlu, A, S. (1995).” Prizren ve Türk Dünyası” , Türk Dünyası ve Sosyal Bilimler Dergisi(9/65), 143-146.
- Suroy, D. (2020). Nüfus Sayım Politikaları Bağlamında Kosova’da Türk Toplumunun Kültürel, Sosyal ve Siyasi Yaşamı, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Şanlı, Cevdet ve Jable, Ergin, (2009). “Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı” , Uluslararası Balkanlarda Tarih ve Kültür Kongresi, Priştine, Kosova.
- Talas, M., Kaya, Y. (2007). “Küreselleşmenin Kültürel Sonuçları” , Türklük Bilimi Araştırmaları(22), 62-149.
- Tekin, C. (2018). “Yugoslavya’dan Türkiye’ye Göçlerin Nedenleri(1950-1958)” , Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(39), 249-261.
- Ünal, (2022). Bağımsızlık Savaşı Kosova Sırbistan Gerginliği.
- Yardımcı, M. (2021). “Kosova’da Türkçenin Ses Bayrağı”, Yeniçağ Gazetesi.

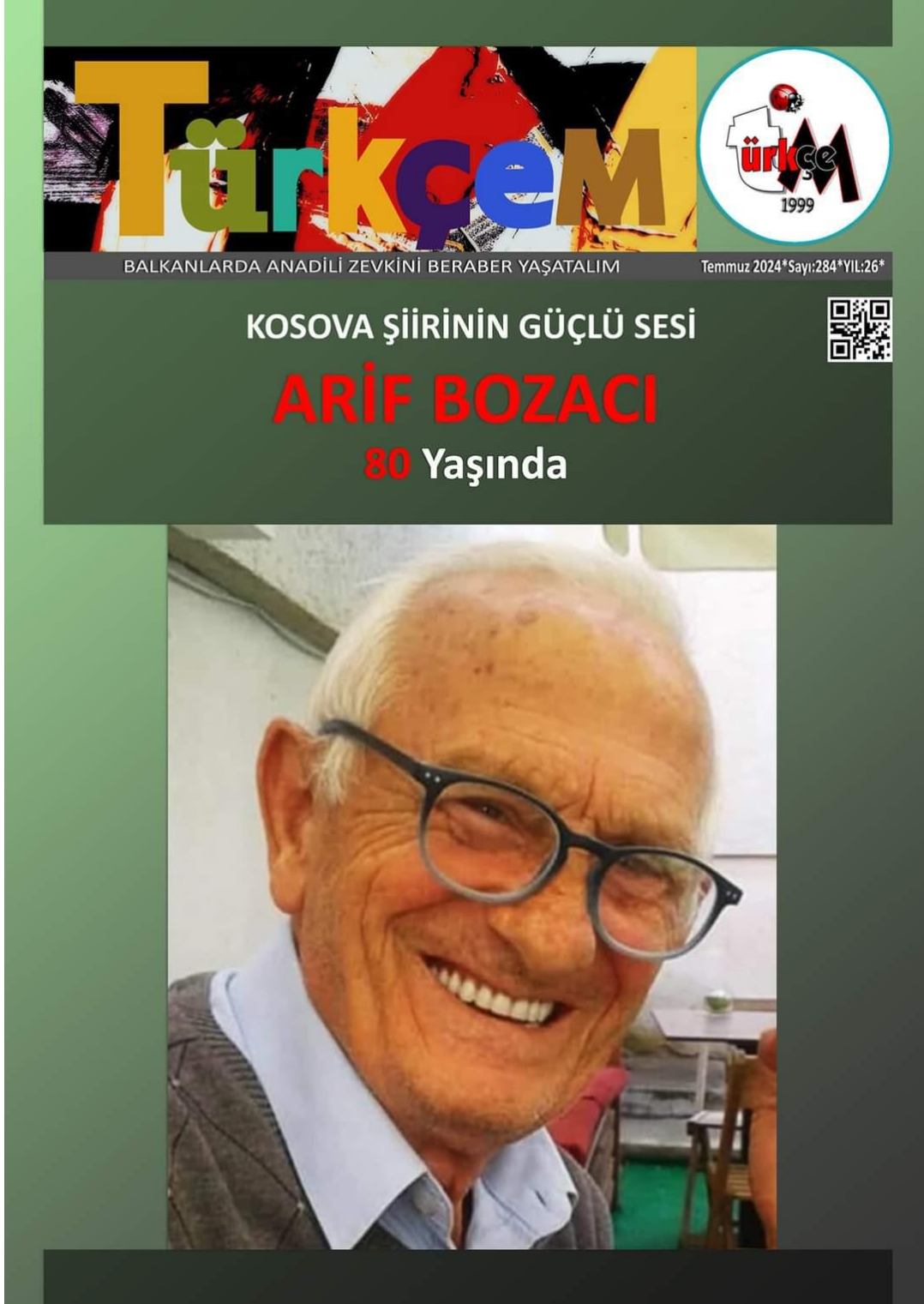
EKLER

EK 1: ZEYNELBEKSAÇ'IN ESERLERİ

EK 2: TÜRKÇEM DERGİSİ 284. SAYISI

EK 3 : DÜNDEN BUGÜNE TÜRKÇEM DERGİSİ

**EK 4 : ZEYNEL BEKSAÇ'IN EVİNDE TEZ ÇALIŞMASI ÜZERİNE BİR
GÖRÜŞME**

EK 5: ZEYNEL BEKSAÇ'IN EVİNİN KÜTÜPHANESİNDEN BİR KESİT

**EK 6: BALKANLAR ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR- KOSOVA
(PRİZREN)**

EK 7: BALKANLARDA TÜRKÇENİN BUGÜNKÜ DURUMU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR YAPILIRKEN MAKEDONYA (ÜSKÜP)

ÖZGEÇMİŞ

